

Πάνδρα

ΦΥΛΛ. 1.

ΤΟΜ. Α.

Η ΠΑΝΔΡΑ.

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ.

Διήγημα υπό 'Α. 'Ρ. 'Ρ.

Α.

Ὅσοι τῶν Ἑλλήνων ἀπήλασαν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως τὴν ἐνθουσιώδη φιλοξενίαν τῶν Κεφαλλήνων, ἐνθυμοῦνται ἴσως εἰς Ἀργυστόλιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου, τὸν Συμβολαιογράφον Τάπα, γέροντα ρικνόν, κυφόν, ἀναφαλαντίαν, σεσηρὸς γελῶντα, καὶ καλύπτοντα ὑπὸ πράσινα δίοπτρα ὀφθαλμοὺς ὑελάδεις καὶ βλέμμα λοξόν. Ἡ δὲ γλῶσσά του ἦτον ὁποῖα δυστυχῶς ἢ τῶν πλείστων Ἰονίων τότε, νόθον ἐξάμβλωμα Ἑλληνικῆς καὶ Ἰταλικῆς καὶ τοῦτο λέγομεν οὐχὶ εἰρωνευόμενοι, ἀλλὰ συλλυπούμενοι τοὺς ἀδελφοὺς κινδυνεύοντες, ὅτι ἐπὶ τῆς Ἑνετικῆς δυναστείας ἐ-

κινδύνευσαν νὰ περικοπῶσι τοῦ εὐγενεστάτου τοῦτου τῶν ἐθνικῶν γνωρισμάτων, καὶ ν' ἀπομάθωσι τὴν φωνὴν τοῦ Ὀμήρου οἱ παῖδες τοῦ Ὀδυσσεύος· συγχρόνως δὲ καὶ ἀφορμὴν ζητοῦντες νὰ τοῖς σποδῶσωμεν τὸν ἀνήκοντα φόρον ἐπαίνου, διότι ἤδη γενναίως καὶ ἐπιτυχῶς εἰσῆλθον εἰς τῆς βελτιώσεως τῆς ἐθνικῆς γλώσσης τὸ στάδιον.

Ἐκάθητο λοιπὸν οὗτος ὁ Κ. Τάπας μίαν ἡμέραν περὶ τὸ δεῖλι εἰς τὸ γραφεῖόν του ἐπὶ χωλοῦ σκίμπος, καὶ κατεγίνετο γράφων, χωρὶς πολὺ νὰ προσέχη εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς πελάτας, τοὺς περιμένοντας τὴν σειρὰν των, ἔταν εἰσῆλθε διὰ τῆς θύρας καὶ προῦχώρησε πρὸς τὸν ὑπρέτην τῆς Θεμίδος νεκρίας μὲ διισταζόντα βήματα. Ὁ Τάπας ὕψωσεν ἐλαφρῶς τὰ δίοπτρα του, καὶ ὑπ' αὐτὰ ἐξηκόντισε κλοπιμαῖον βλέμμα. Ἀναγνωρίσας δὲ τὸν εἰσελθόντα, ἐστερέωσε τὰ δίοπτρα εἰς τὸ μέτωπον, τὸ κονδύλιον εἰς τὸ αὐτίον, καὶ τὸν προσεφώνησεν εἰς τὴν εἰς αὐτὸν συνήθη διαλεκτὸν, ἧς παραιτούμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν ὄλους τοὺς Ἰταλισμοὺς.

— Ἡ ἀρεντιά σου εἶται, σιὸρ Ῥοδίνη; Καλῶς ὤρ-
σες τζιόξα μου. Τί κομχνόραει ὁ σιὸρ κόντε Ναννέτος;

— Ὁ Κόμης, κατὰ δυστυχίαν, ἀσθενεῖ πάντοτε,
ἀπήντησεν ὁ νέος με γλωτσαν κελχρίζουσαν, καὶ δὲν
ἐρχομαι ἐκ μέρους του, ἀλλ' ἐκ μέρους μου, νὰ σῶς
ζητήσω χάριν δι' ἐμὲ τὸν ἴδιον.

Ὁ Συμβολαιογράφος κατεβίβατον αὐτομάτως τὰ
διόπτρά του, διότι ἡ λέξις χίρις τὸν ἐτρόμαξε, καὶ
ἤθελεν εἰς τὰς ἀπαντήσεις του νὰ μὴ φλυοῦν τὸ
βλέμμα του ὅταν ἐμπρόσως ἐσιώπη ἡ γλωτση.

— Ὡ! μπένε! μπένε! εἶπε. Τί εἶναι τσι ὀρι-
σμούς σου; Κομχνάντι.

— Ἴσως κατ' αὐτὰς θὰ μὲ χρειασθοῦν ὡς χίλια
δίστηλα! ἤθελα νὰ ἡξυῶρω ἂν ἤμπορητε νὰ μοὶ τὰ
προμηθεύτητε.

Ὁ Συμβολαιογράφος ἐγέλατε τὸν συνήθη σου ἀλώ-
πεκος γέλωτα.

— Χίλια δίστηλα! εἶπε. Περ μπάκο, σιὸρ μίο, τὰ
δίστηλα δὲν τρέχουσι τσι δρόμοι τση Κερλληνηῆς
ἐτοῦτοι τσι χρόνοι. Τὸ μπόριο εἶναι σκάρτζο, κάρο,
ἡ πασολίνα ξεπεσμένη, καὶ ἡ καστέλαις ἀδεικς.

— Κύριε Τάπα, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης, γνωρίζω τὰς δυ-
σκολίας, καὶ διὰ τοῦτο σῶς ἐνόηλητα ἀπὸ τοῦδε, διότι
μετὰ τινος ἡμέρας μόνον θὰ μοὶ χρειασθῆ τὸ δάνειον,
ἂν καὶ διόλου μοὶ χρειασθῆ. Πρὸς περισσοτέρην εὐκο-
λίαν ἐπιθυμῶ νὰ ἡξυῶρης ὅτι ὡς πρὸς τὸν τόκον καὶ
τὰς λοιπὰς συνθήκας δὲν ἔχεις ἀνάγκην νὰ φειδωλε-
θῆς δι' ἐμέ. Εἶμαι ἐτοιμὸς εἰς πᾶσαν θυσίαν.

— Βὰ μπέν, θὰ μπέν! Ἀλλὰ καθὼς ποῦ σου βί-
ζω, κακοὶ καιροὶ, κάρο. Ὅποιος ἔχει ὄβολα σήμερα,
τὰ φυλάγει, ἢ ἂν τὰ δώτη, θέλει σιγουριταῖς φαρδο-
μάνικαις.

— Δίδω τὴν υπογραφὴν μου! εἶπεν ὁ Ῥοδίνης μὲ
τὸ ὕφος τοῦ Ἰσπανοῦ στρατηγοῦ ὅστις ἔλεγεν. Εὐέ-
χυρον δίδω τὸν μύστακά μου!

— Τῆ φίρμα σου, κοσπέττο! σιὸρ Ῥοδίνη. Νὰ
μοῦν ἐγὼ, καρίσσιμο, σου ὄδινα τὸ θιὸς τοῦ Κοζζου
ἂν εἶχά το. Μὲν αὐτοὶ οἱ δανειστές, ποῦ κακὸ νὰ
τὸ οὔρη, δὲν εὐχαριστιοῦνται μὲ μὲν τῆ φίρμα.

— Ἄς κρατοῦν τὸν μισθὸν ὁποῦ μοὶ δίδει ὁ κόμης
Ναννέτος. Δὲν τοῖς φθάνει αὐτός;

— Φιζαὶ δὰ ποῦ λές; πῶς νὰ μὴ τροι φθάνει; Μὰ
ξέρεῖς τί σου βίζουν οἱ κακότευροτοι; Ὁ μισθός, λέν,
σήμερα εἶναι, αὔριον δὲν εἶναι. Κ' ἐπειτ' ἀπὸ τὸ μισθὸ
πῶς θγαίνουσι οἱ τόκοι; μὰ τὰ καπιτάλια ποῦθε θγαί-
νουν;

— Ἐχει ὁ θεὸς καὶ δι' ἐκεῖνα, φίλτατε! θὰ οἰκο-
νομήσωμεν τὰ κεφάλαια, ἀπήντησεν, ἰδιαιτέρως μει-
δειῶν ὁ Ῥοδίνης.

— Ὁ θεὸς ἔχει χωρὶς ἄλλο, εἶπεν ὁ Τάπας, ὑψῶν
τοὺς ὄμους. Βλέπεις ὅμως, τζιόξα μου, ὁ θεὸς δὲν εἶ-
ναι υποχρεωμένος νὰ πλεριώνη ταῖς κληπιάλαις εἰς
τὴν προθεσίμια τους. Πίστεφέ με, κάρο μίο, σάπλα
θεμέλια εἶναι τὰ δάνεια. Εἶναι πέτρα ποῦ δένεις ε' τὸ
λακιδὸ καὶ σὲ πάγει φόντο. Πηραιτήτου ἀπὸ τὸ δά-
νειο, ἀκουτέ με! μὲ ξένα φτερά μακρυὰ δὲν πετᾶς.

— Ἴδε, ἀγαπητέ συμβολαιογράφε, ἂν μ' εὐρίσκης
τὰ χίλια δίστηλα, υπέλαθεν ὁ Ῥοδίνης ὡς ἄνθρωπος
ἔχων ἀνάγκην χρημάτων μάλλον ἢ συμβουλῶν! καὶ
ἂν ὁ δανειστής δὲν εὐχαριστῆται μὲ τὸν μισθόν μου,

εἰπέ ὅτι ἤμποροῦν νὰ τῷ δοθοῦν ὑποστατικά εἰς ἀ-
σφάλειαν.

— Τὸ σπῆτι σου εἰς τοὺς Κορυρούς; Μὲ δισ-
πιάτζει, ὅμως οὔτε διακόσια δίστηλα δι' αὐτὸ δὲν εὐ-
ρίσκεις.

— Ἄν οὔτε αὐτὸ δὲν ἀρκῆ, ἀπεκρίθη ὁ Ῥοδίνης,
πρότεινε εἰς ἀσφάλειαν οἰκίας καὶ κήπους, καὶ ἀγρούς
καὶ σταυροκαπέλους ἐδῶ εἰς Κερλληνηῖαν, κτήματα
ν' ἀσφαλίσωσι δεκαπλασίαν ποσότητα.

Ὁ συμβολαιογράφος ἐτροῦρη πρὸς τὸν Ῥοδίνην
μετ' ἐκπλήξεως, ὡς ἂν τὸν ἐνόμιζε διὰ μιᾶς παραπρο-
νήταντα, καὶ τὸν κατεμέτρησε διὰ τῶν βλεμμάτων
του ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Ὁ δὲ Ῥοδίνης πλη-
σιάσας τότε εἰς αὐτὸν, τῷ εἶπε ταπεινῆ τῆ φωνῆ·

— Ἠμπορῶ Κύριε Τάπα, νὰ σ' εἰπῶ μερικὰς λέ-
ξεις ἰδιαιτέρως;

— Βὰ μπέν, ἀρεντάδες, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος,
ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς λοιποὺς πελάτας του. Βὰ
μπέν, δούγκουε αὔριο ὀμιλοῦμεν διὰ ταῖς ὑπόθεταῖς
ἐκείαις. Ἄ ριβεδέρλι, ἀρεντάδες.

Καὶ διὰ τοῦ μειδιήματος καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἐξή-
γησε σφρέττερον τὴν ἰδέαν του, ἥτις ἦτον

— Κατὰ τὸ παρὸν κάμετέ με τὴν χάριν ν' ἀνα-
χωρήτητε.

Οἱ πελάται ἐνόησαν τὴν ἰδέαν, καὶ μετὰ μίαν
στιγμὴν εἰς τὸ γραφεῖον ἔμεινεν ὁ Ῥοδίνης μόνος με-
τὰ τοῦ συμβολαιογράφου.

— Δούγκουε ἔχουμε πλάτσια καὶ καστέλια, κάρο
ἀμύκο, εἶματτε μιλλιονάριοι! καὶ δὲν μὲ λές, εἶπεν οὗ-
τος μὲ βλέμμα ὀξύ, ἀλλ' ὑποκρινόμενος συγχρόνως
ἐλλειψιν πάτης περιεργείας, πῶς ἔγεινε τὸ μισράκολο
τοῦτο; Καὶ ἂν εὐρήκεις πούποτε παραχωρῶμενο τεζόρο,
τί τὰ θέλεις τὰ δάνεια, δὲν μ' ἐξηγεῖς;

— Φίλτατε κύριε Τάπα, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης, ὁ συμ-
βολαιογράφος εἶναι σχεδὸν πνευματικός. Ἠμπορῶ νὰ
σὲ εἰπῶ ὅ τι δὲν ἦτον ἀνάγκη ν' ἀκούσων ὄλοι ἐκεῖ-
νοι. Πρῶτον τί θέλω τὰ δάνεια εἶναι περιττὸν νὰ σοὶ
τὸ εἰπῶ σήμερον! μετὰ τινος ἡμέρας ἴσως θὰ προ-
κληθῆς εἰς τελετὴν ἥτις θὰ σ' ἐξηγήσῃ διατί εἶχον ἀ-
νάγκην ἀρευκτον μετρητῶν.

— Ὡ ὦ! καπίτω! πὲρ δίο. Σὲ γρατουλίρω, σιὸρ
Ῥοδίνη. Ματριμόνιο μὲ μυρίζει ἐτούτ' ἡ δουλεία, πὲρ
μπάκο! Καὶ ἤμποροῦμε νὰ μάθουμε...

— Ὅθ τὸ μάθης, ἀγαπητέ, ὅταν γίνῃ.

— Ἄ! κοσπέτο! ματριμόνιο σεκρέτο! Ἄς εἶναι
δά! Κἀμὶχ γονδρῆ, φαρδομάνικη προῖκα; Αἶ; ἐτοῦ-
τα εἶναι τ' ἀμπέλια καὶ τὰ καστέλια. Μὰ, κάρο μί,
δὲν ξέρεῖς πῶς ἡ προῖκα δὲν ἤμπορεῖ νὰ δοθῆ σιγου-
ριτὰ ὑποτεκάλε;

— Τὸ ἡξυῶρω, κύριε Τάπα, καὶ ἡ ἀσφάλεια τὴν
ὑπορίαν προτείνω δὲν εἶναι προικῶ. Πλησιάσας δὲ εἰς
τὸ οὖς τοῦ συμβολαιογράφου, καὶ περιβλεψάμενος, ὡς
ἵνα βεβαιωθῆ ὅτι δὲν ἀκούσται,

— Ἡ ὑπόθεξις τὴν ὁποῖαν δίδω, εἶπεν, εἶναι ἡ πε-
ριουσία τοῦ κόμητος Ναννέτου! μὲ ἀρίνει γενικὸν κλη-
ρονόμον του. Αὐτῆ, ἐλπίζω, ἤμπορεῖ νὰ φανῆ ἀρκετῆ
καὶ εἰς τοὺς δυσκολωτέρους.

— Κόμμε, κόμμε, κληρονόμον του, λέει; ἀνέκραξεν
ὁ συμβολαιογράφος, ἀναπηδήσας ἐπὶ τοῦ σκίμοδος
του, ὡς ἂν ἐτινάσσετο ἀπὸ ἐλατήριον, καταβιβάσα

τὰ διοπτρά του, καὶ ἡμικλείσας τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς τὴν γαλῆν ὅταν θέλῃ νὰ προσποιηθῇ ἀδιαφορίαν.

— Περ δίο σάντο, ἐξηκολούθησεν, ὁ κόντες σ' ἀφήνει τὴν κληρονομία του; Μπέλλο, ὦ μπέλλο! Μὰ, καρίσιμο, εἶσαι βέβαιος; Ἐγὼ δὲν θυμοῦμαι νὰ ἔγραφα τέτοιο τεσταμέντο.

— Ὅχι, Κύριε Τάπα, ἡ διαθήκη εἶναι ἰδιωτικῆ.

— Ὡ! καὶ πότε ἐγίνε, δὲν μοῦ λέγεις;

— Ἐγίνε σήμερον, αὐτὴν τὴν στιγμήν. Ἄλλὰ ἐννοεῖς ὅτι θέλω νὰ μὴ τὴν ἡξυρεὶ κανεὶς.

— Περ δίο! ποῖον τὸ λέγεις; Διαθήκη τοῦ Κόντε Ναννέτου! Μὰ τὸν αἰ Γεράσιμο, σιγουριτὰ σέλιδη! Μὰ γιὰ ἀσπέττα! γιὰ ἀσπέττα, καρίσιμο. Ὁ κόντες, Οαρέβω, ἔχει ἀνεψιόν, ἢ δὲν ἔχει;

— Ὁ Γεράσιμος εἰς τὸ Ληξούρι εἶναι ἀνεψιός του.

— Δούγκουε; δὲν εἶναι ὁ κληρονόμος ἐκεῖός;

— Ἐπρεπε νὰ εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ Ροδίνης, καὶ πίστευσέ με, φίλτατε Κύριε Τάπα, εἶπα ὅ,τι ἐνεδέχετο διὰ νὰ δυσωπήσω τὸν θεῖον, ἀλλὰ ματαίως. Εἶδα μόνον ὅτι τὸν λυπῶ, χωρὶς νὰ κατερθῶ τίποτε. Καὶ ἐν ᾧ ἤμην ἑτοιμὸς καὶ τὸν θυμὸν του νὰ υπομείνω καὶ νὰ μὴ δεχθῶ, — μὴ μοὶ ἀρνεῖσαι, μοὶ εἶπε, καὶ μὴ μ' ἀναφέρης τὸ ὄνομά του. Τὸ ζοφερόν ἐκεῖνο καὶ διηνεχὲς τῆς ζωῆς μου νέφος μάκρυνέτο ἀπὸ τὴν νεκρινὴν κλίνην μου. Μὴ ἔχης οὐδεμίαν τύψιν τοῦ συνειδότος ἐνδίδων εἰς τὴν παράκλησίν μου τὴν κληρονομίαν μου δίδω εἰς σέ, διότι διὰ σοῦ θέλει περιελθεῖ εἰς ἐκεῖνον εἰς ὃν ἑκατονταπλασίως ἀνίχει, καὶ ὅστις ἐκ τῆς χειρὸς μου ποτὲ δὲν θέλει συγκατανεύσει νὰ τὴν δεχθῆ. Διὰ σοῦ τὴν δίδω εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἐληστεύθη ὑπὸ τοῦ ἀναξίου ἀνεψιοῦ μου, καὶ ὅμως ἐν τῷ ἡρωϊσμῷ τῆς φιλίας του ὑπέμεινε μᾶλλον πένιαν καὶ ἀτιμίαν παρά νὰ με λυπήσῃ ἀπυκαλύπτων μοὶ τοῦ συγγενοῦς μου τὸ ὄνειδος. Δὲν θέλεις νὰ δεχθῆς τὸν πλοῦτον ἀπὸ ἐμέ. Ἄλλὰ δὲν θὰ θελήσῃς οὔτε νὰ με βοηθήσῃς ν' ἀποθάνω εὐδαίμων ὅτι ἐξεπλήρωσα τὸ ἱερώτερον τῶν χρεῶν μου; Ἐννοεῖς ὅτι ἔκτοτε ἡ ἀρνήσις μοὶ ἦτον ἀδύνατος.

— Περδίο! Τὸν κόντε Γεράσιμον λοιπόν; . . .

— Τὸν ἐκήρυξεν ἀπόκληρον, καὶ κατάραν μ' ἀφήνει εἰς τὴν διαθήκην του ἂν τῷ δώσω ποτὲ ὅπως δῆποτε κἀνὲν μέρος τῆς περιουσίας του.

— Ἀπόκληρον! εἶπεν ὁ Τάπας μὲ γέλωτα σπασμωδικόν καὶ σκιρτῶν ἐπὶ τῆς καθέδρας του. Ἀπόκληρον! ὦ μπέλλα κόζα! — Σὲ συμβουλεύω ἔμω, κάρο Ροδίνη, πρόσχε με τούταις ταῖς δουλειαῖς νὰ μὴν ἐμπλεχθῆς εἰς τράβηλα καὶ τρεχάματα. Χωρὶς βατζιόνε βαλόμπιλε δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς ν' ἀποκηρύξῃ τοὺς νομίμους τοῦ κληρονόμου. Ἠμπορεῖ ὁ κόντε Γεράσιμος νὰ ζητήσῃ τὸ ντρίτο του ἀπὸ τὸ τριβουνάλε.

— Κατὰ δυστυχίαν, ἀπήντησεν ὁ Ροδίνης, οἱ λόγοι δὲν λείπουν, καὶ ὁ κόμης πρὸς ἀσφάλειαν τοὺς ἐξέθεσεν εἰς τὴν διαθήκην του, διὰ τοῦτο τὴν ἔκαμεν ἰδιωτικὴν, ἐννοεῖς.

— Σικοῦρο, σικοῦρο! Ἄκουσα γιὰ μὰ κ' ἐγὼ μερικαῖς ζουρλαμάδες τῆς τζοβεντοῦς τοῦ κόντε Γεράσιμου. Δι' αὐτῆναις ὅμως νὰ θυμώσῃ τόσο ὁ κόντε Διονύσις, ποῦ τὸν ἔχομε! ἐδῶ γιὰ δεῦτερο ἄγιο, δὲν ἡμπορεῖ νὰ μοῦ χωρέσῃ κ' τὸν νοῦ.

— Δὲν ἀνίχει εἰς ἐμέ νὰ τὸν κατηγορήσω, εἶπεν ὁ Ροδίνης, ἀλλὰ δὲν πρέπει οὔτε τοῦ κόμητος Διону-

σίου ἡ διαγωγή νὰ σοὶ φανῆ ἀξιοκατάκριτος. Ὁ Γεράσιμος ἠτίμασε τὸ σεβαστὸν ὄνομα τῶν Ναννέτων. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐφυλοκίσθη διὰ κλοπῆν. Τὸ αἴσχος τοῦτο προσέβαλε τὸν θεῖον τοῦ ὡς βέλος εἰς τὴν καρδίαν, τὸν ἐρρίψεν εἰς τὴν κλίνην, ἢν θέλει ὁ τάπος διαδεχθῆ. Καὶ ὅμως εὐσπλαγχνιθεὶς αὐτὸν, καὶ δυσωπηθεὶς ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του, ὄλας πνεούσας μετάνοιαν, ἀπέδωκε τὴν διαγωγήν του εἰς ἀνοσιάν νεανικὴν, τὸν ἐτώσεν ἀπὸ τὰς φυλακάς, καὶ συνεκάλυψε τὴν ἀτίμωσίν του. Οἱ σχετικοὶ τοῦ κόμητος τὸν ἐδέχθησαν ἀνυπόπτως ὄλοι, καὶ ὁ Ἰωάννης Βοράτης, ὅστις ὑπῆρξεν εὐεργέτης ἄλλοτε, καὶ φίλος ἐπιστήμιος ἔπειτα τοῦ κόμητος Διονύσιου, ὁ πλούσιος ἔμπορος Βοράτης, τὸν ἐδέχθη ὡς φίλον, ὡς υἱὸν εἰς τὸν οἶκόν του. Μίαν ἡμέραν ἀνεχώρησεν ὁ Βοράτης διὰ τὴν Κέρκυραν, καὶ ἀφῆκε τὸν Γεράσιμον εἰς τὸν οἶκόν του. Ὅταν ἐπέστρεψεν, ὁ Γεράσιμος εἶχεν ἀναχωρήσει εἰς ὀδοποιρίαν, καὶ ληστὰι εἶχον ἀρπάσει τὸ ταμεῖον τοῦ Βοράτου. Ἡ ληστεία αὕτη ἠνάγκασε τὸν ἐντιμὸν ἔμπορον νὰ χρεωκοπήσῃ, καὶ ἀπὸ πλουτίου τὸν κατέστησε πένιτα. Ἐνθυμείσαι δὲ ἴσως πόσῃ ἐκπληξίᾳ ἐκίνησεν εἰς τὸ δημόσιον, ὅτι ἀντὶ νὰ ἐπιστεῦν ἡ δοληστευθεὶς διὰ παντὸς τρόπου τὴν ἀνακαλύψιν τῶν κακούργων, ἐξ ἐναντίας αὐτὸς ἀνέστειλε τὰς καταδικαίαις, ὥστε καὶ ἐξετέθη ὡς καὶ εἰς τὴν υποψίαν δολίας χρεωκοπίας. Ὁ Βοράτης εἶδε τὴν ὑπόληψίν του καταστραφείσαν, εἶδε τὴν οἰκογένειάν του ἔρμαιον τρομερᾶς πείνης, καὶ ὑπέμεινε τὰ πάντα μᾶλλον παρά νὰ σπαράξῃ τὴν καρδίαν τοῦ γέροντος καὶ ἀσθενοῦς φίλου του. Ἐκτοτε ἡ ἀσθένεια τοῦ κόμητος ἔλαβε χαρακτῆρα θανατηφόρον. Ὁ κόμης Διονύσιος ὅμως ἐννοεῖ καὶ τὸν αὐτουργόν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τὴν σιωπηλὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Βοράτου, καὶ ἐκεῖνον μὲν ἔκτοτε ἀπεκήρυξεν ἐντὸς τῆς καρδίας του, ταύτην δὲ θέλει πλαγίως νὰ ἀνταμείψῃ.

Τώρα ὁποῦ μ' ἐνόησας, φίλε Κύριε Τάπα, ἰδὲ ἂν ἡμπορῆς νὰ μοὶ προμηθεύσῃς τὸ δάνειον, ἂν μετὰ τινος ἡμέρας σοὶ τὸ ζητήσω.

Ὁ Ροδίνης ἐσιώπησε, ἀλλὰ καὶ ὁ συμβολαιογράφος καὶ αὐτὸς ἐσιώπησε, καὶ τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς δύο του χεῖρας στριφίζων, ἔστεκε βεβουλισμένος εἰς λογιτισμούς. Μεταξὺ δὲ τῆς σιωπῆς ἤτις ἐπεκράτησε τότε, ἤκουετο τὸ νότος κιθάρας προερχόμενος ἐκ παρακειμένου δωματίου, καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ ἄσμα, οὗ συνεχῶς ἀντήχουν αἱ λέξεις:

» θὰ κρυφθῆ τὸ φεγγάρι ἀπὸ ζήλια »

ψαλλόμεναι ἀπὸ δύο φωνάς.

Τέλος ὁ Τάπας, ὡς ἀπὸ ὑπνον βαθὺν ἀνακίψας, περιέφερε περίξ βλέμμα ἐκπεπληγμένον, καὶ ἰδὼν τὸν Ροδίνην,

— Ἄ κάρο μίο, εἶπεν ὡς συλλέγων τὰς διαφυγούσας ἰδέας του, τὸ δάνειο, νὸν ἔβερα; τὸ δάνειο; βὰ μπέν, βὰ μπέν. Αὐριο τὰ λέμε καὶ τὰ σιάζουμε. Ἀπόψε, κὸν περμέσο, ἔχω ὀλίγη δουλειά. Αὐριο, καρίσιμο σιὸρ Ροδίνη.

Καὶ αὐτὸν λέγων, ἠγέρθη. Ὁ δὲ Ροδίνης, ἐγερθεὶς καὶ αὐτὸς, ἀπεχαιρέτησε ν' ἀναχωρήσῃ.

— Τὰ ρισπέττα μου τὸν σινιὸρ κόντε, ἐκραξεν ὁ Τάπας εἰς αὐτὸν ἐξεργόμενον. Ἄ ρίβεδερλι.

Καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐπρόσθεσε.

— Βάδι ἀλ διάβολο!

Ἐπειτα δὲ πορευθεὶς πρὸς τὴν θύραν τοῦ παρακειμένου δωματίου, τῇ ἔδωκεν ἐν λάκτισμα, καὶ ἠνοήχθη.

B.

Εἰς τὴν φλιάν τῆς θύρας ἐστάθη ὁ συμβολαιογράφος, καὶ ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας. Τὰ δίοπτρά του, τοὺς τηλεγράφους τούτους τῶν αἰσθημάτων του, τὰ εἶχεν ὑψώσει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ ἀκάλυπτοι ἐπίπτον οἱ κεραυνοὶ τῶν βλεμμάτων του ἐπὶ δύο ἀτόμων καθημένων ἐπὶ τῆς ἐξέδρας. Ὠραία νεάνις, γλαυκοὺς ἔχουσα ὀφθαλμοὺς, τὴν κόμην ξανθὴν, καὶ μελαγχολικὴν τοῦ προσώπου τὴν ἔκφρασιν, ἔψαλλε μὲ γλυκεῖαν φωνὴν, ἔρωτικῶς ἀτενίζουσα κατὰ μέτους τοὺς ὀφθαλμοὺς νέον ὄστις προπετῶς καὶ ἀτρημόνως κατέκειτο μᾶλλον ἢ ὅτι ἐκάθητο πλησίον αὐτῆς, καὶ συνώδευεν αὐτὴν διὰ τῆς φωνῆς καὶ διὰ τῆς κιθάρας.

— Πῶς σὲ φαίνεται, κάρα, τοῦτο τὸ σὸλ διέξεις; εἶπεν αὐτὸς διακόπτων τὸν κιθαρισμόν. Ἀπὸ τὸν Γαμπουρίνην τὸ ἔμαθα. Ἡ πρῶτα δόνα ἀσσολούτα εἰς τὸν Σάν Κάρλον τῆς Νεαπόλεως ἔχασε τὸν νοῦν τῆς ὅταν τὸ ἤκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ἄλλο ὄνομα δὲν ἤθελε νὰ με δώσῃ, καὶ με ὠνόμαζε πάντοτε Σὸλ διέξεις.

Τὴν στιγμὴν δὲ ταύτην ἀνακαλύψας τὸν συμβολαιογράφον εἰς τὸ σκότος τῆς θύρας ἰστάμενον,

— Αἰ! καλησπέρα, σιὸρ Τάπα, τῷ εἶπε. Κρίμα, δὲν ἐπρόφθασες ν' ἀκούτῃς τὸ περίφημον σὸλ διέξεις μου. Ὅμως ἀπόψε ἡ σεκατούραις ξώρας σ' ἐξεφορτώθηκαν.

— Ἡ ἀφεντιὰ σου πολλὰ ἠωρίς μου κόπιαιτες, εἶπε σκυθρωπῶς ὁ γέρον.

— ἠωρίς λέγει; Νόστιμος εἶναι ὁ γέρο-πατέρας.

Καὶ ξεύρεις ἀπὸ ποῦ ἔρχομαι; Ἀπὸ τοὺς Κορροὺς κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν! Σηκώνεις τοὺς ὄμους; Μὰ τὸν αἰ Γεράσιμον τὴν ἀλήθεια σὲ λέγω. Εἶναι δύο μῆνες ποῦ παρήγγειλα ἕνα περίφημον ἄλογον εἰς τὴν Μάλταν.

Τότ' ἐστοιχημάτισα μὲ τὸν ταγματάρχην Ῥεδκόατ καὶ τοὺς ἀξιωματικούς του νὰ τρέξουμε ἀπὸ τὸ Ληξούρι ὡς ταῖς Φαλακράδες, καὶ νὰ φθάσω προτίτερ' ἀπ' ὅλους πέντε λεπτὰ τοῦλάχιστον. Ἄν ἔχανα, ἔχρεωσοῦσα γεῦμα εἰς ὄλους τοὺς ἀξιωματικούς, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται. Δέκα ἡμέραις ἐπέρασαν ὅπου μ' ἔφεραν τὴν φοράδα ὀκτακόσια σελίνια τὴν ἐπλήρωσα, . . . ἢ θὰ τὴν πληρώσω ὅταν ἔχω. Νὰ τὴν ἰδῆς γεροπατέρα, θὰ σ' ἔλθῃ νὰ τὴν φιλήσῃς εἰς τὸ στόμα, τόσον εἶναι ὠραία.

Προχθὲς ἐτρέξαμε κ' ἐπετοῦσεν ἡ δαιμόνισσα σὰν τὸν ἄνεμο. Κοντὰ εἰς τὸ χωριὸν ὅμως δὲν ξεύρω τί τῆς ἦλθε κ' ἐσηκώθηκεν εἰς τὰ δύο, καὶ μ' ἐπῆρε κάτω. Τότε ὁ σημαιοφόρος Ὅρτουπ μ' ἔφρασε καὶ μ' ἐπέρασε. Ἄν δὲν μ' ἐμπόδιζαν οἱ ἀξιωματικοί, εἶχα σηκώσει τὴν πιστόλαν νὰ τῆς χύσω τὰ μυαλά. Χθὲς λοιπὸν ἔδοσα τὸ γεῦμα εἰς τὸ Μεγάλο Βουνό διὰ τοῦτο δὲν με εἶδατε χθὲς τὸ βράδυ.

Βάρβα Τάπα ἡ ἀφεντιὰ σου ποῦ ξεύρεις τὴν ἱστορίαν, ἀπ' ὅταν ἐτράττασαν τὸν Ὀδυσέα οἱ Φαίαικες, τέτοιο συμπόσιο δὲν εἶδαν τὰ ἐπτὰ νησιά. Ἦπιμε τοκάι ποῦ οὔτε τ' ὠνεϊρῶθηκεν ὁ παλατῖνος τῆς Οὐγγαρίας.

— Μὲ ταῖς ὕγκαις σας, εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ψείμμεμιρον.

— Μὲ ταῖς ὕγκαις σας, εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ψείμμεμιρον.

— Μὲ ταῖς ὕγκαις σας, εἶπεν ὁ Τάπας μὲ φωνὴν ψείμμεμιρον.

— Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι τίποτε, ἐπανελάβεν ὁ Γεράσιμος. Ὁ Ταγματάρχης Ῥεδκόατ μὲ τινὰς τῶν ἀξιωματικῶν εἶναι εἰς Κέρκυραν. Χρεωστῶ λοιπὸν γεῦμα καὶ εἰς ἐκείνους; καὶ ἐπομένως ἐναύλωσα γολέτταν, τὴν ἐφόρτωσα γλυκίσματα καὶ κρασιὰ, καὶ τὴν εἶχα καὶ μᾶς ἐπερίμενε μὲ τὴν ἄγκυραν ἀπῖκο εἰς τὸ Μεγάλο βουνὸν ἐνῶ ἐτρώγαμεν. Καθὼς ἐτελείωσε τὸ συμπόσιον, ἀπαχαιρέτησα τοὺς φίλους μου, ἀνέβην εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἀνοίξαμεν τὰ πανιά. Ἀλλὰ δύο ἡμέρας δὲν εἶχα ἰδεῖ τὴν Μαρίναν καὶ δὲν τὴν εἶχ' ἀποχαιρήσει. Τί κάμνω λοιπόν; Ἐν ᾧ ἡ Γολέττα ἔκαμνε σημεῖα καὶ χαιρετισμοὺς εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ ἔστρεφε τὴν πῦρραν πρὸς τὴν Κέρκυραν, ἐγὼ, βοηθούμενος ἀπὸ τὸ λυκαυγὲς, ἐμβῆκα εἰς τὴν λέμβον, καὶ ὀπίσω εἰς τὸ Ἀργοστόλι. Ποῖν ξημερώτῃ θὰ εἶμαι πάλιν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὸ γεῦμα μου θὰ κάμῃ κρότον, γεροπατέρα. Ὁλαις αἰ ἐφημερίδες τῆς Ἐπτανήσου θὰ ὠμίλουν δι' αὐτὸ, ἂν ἡ Ἐπτάνησος εἶχεν ἐφημερίδας. Ἐκεῖναι τῆς Νεαπόλεως, ἕνα μῆνα εἶχαν νὰ κάμουν μὲ τὸ πρόγευμα ὅπου ἔδωκα εἰς τὴν Πομπηίαν, διότι ἐστοιχημάτισα μ' ἕνα Ἀγγλον ἂν ἡ λαμπρότης τοῦ προσώπου τῆς κομπριμάριας ἦτον φυσικὴ ὡς ἡ τοῦ ἡλίου, ἡ δανεία ὡς ἡ τῆς σελήνης.

— Μαρίνα, πήγαινε, κόρη μου, νὰ φροντίσῃς τὸ δεῖπνον, εἶπεν ὁ Τάπας.

Ἄφ' οὗ δὲ ἡ νέα ἐξῆλθε,

— Ἐαφάντωσες γιὰ μὰς τὴν Νάπολι, σιὸρ Κόντε, ἐξηκολούθησεν ἀποτείνόμενος πρὸς τὸν Γεράσιμον.

— Ἀκοὺς λέγει!—Περνοῦσα ζωὴ ἀθάνατη.

— Καὶ ἀφ' οὗ περνοῦσες ζωὴ ἀθάνατη, δὲν μοῦ λὲς νὰ σὲ χαρῶ, γιὰτί ἔφυγες καὶ τὴν ἄρησες;

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ συμβολαιογράφος διέττελλε σαρδονικῶς τὰ λεπτὰ χεῖλη του.

— Ἐφυγα, Κύριε Τάπα, ἔφυγα. . . ποῦ νὰ σὲ τὰ λέγω; Ἐφυγα διότι αἱ ἀρχαὶ μου δὲν ἐσυμβιβάζοντο μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀστυνομίας τοῦ Βασιλέως τῆς Νεαπόλεως. Ἦμην λιμπεράλης ἐκεῖ, καὶ οἱ ὑπουργοὶ μὲ ὑπώπτευκν. Ἡθέλησαν νὰ με φυλακίσουν ὡς καρβονάριν. Νὰ με φυλακίσουν! Σερβιτόρ οὐμιλίσσιμο! Δὲν εἶμ' ἀπ' ἐκείνους ποῦ φυλακίζονται. Ἐσύντριψα τὸ κλωδι καὶ ε' φωλιά μου ὀπίσω πέταξα.

— Λεβέντης γιὰ μὰ! ἔκαμες γνωστικὰ, σιὸρ κόντε. Καὶ πῶς δὲν κάθησες ε' φωλιά σου νὰ κλοσῆσῃς τ' αὐγά σου, δὲν με λὲς, μὸν δελόγγο πῆρες πάλιν ἀλλοῦ τὸ φύσημα; Μὰ ξέρεις καὶ τ' ἄλλο; Μόλις ἔφυγες, καὶ τὸν Βοράτη τὸν πόβερο τὸν κλέψασιν τὴν κατσέλα μὲ ὄλο τὸ βίός του, καὶ τὸν ἀφήσασιν φάντε βαστούνη. Τὸ ἄκουσες; σιὸρ κόντε, ἐκεῖ.

— Τί καὶ ἂν τὸ ἤκουσα; εἶπεν ὁ κόμης μετ' ἀνυπομονησίας. Μήπως εἶμ' ἐγὼ φύλακας τῆς κατσέλας τοῦ σιὸρ Βοράτη;

— Γιὰτου γιὰ μὰ! γιὰτου, σιὸρ κόντε! Παλαζὰ κουβέντα μοῦ βίξεις. Ἐτοῦτα εἶπε κ' ὁ γέρο-Καῖν μὲ μὴ βολὰ γιὰ τὸν ἀδελφὸν του. Μὰ δὲ με λὲς, μίο κάρο, τ' εἶναι τώρα οἱ λογισμοὶ σου; Πῆγες ε' τὴ Νάπολι, σ' ἐβρίψαν ε' τὴ φυλακὴ γιὰτί ἤσουν φιλελεύθερος; ἦλθες ὀπίσω, κ' ἔφυγες δὲν ἤξερω γιὰτί, ὅταν ἐκλεψαν, ξέρεις, τὸν σιὸρ Βοράτη. . . .

— Πῶς; τί σημαίνει τοῦτο; ἀνέκραξεν ὀργιζόμενος ὁ Γεράσιμος.

— Μή δά ξέρω κ' ἐγὼ τί σημαίνει; Ἔννοια σου! Περσασμένα ξεχασμένα! Τώρα γιὰ δριπέ μου καὶ τοῦτο· τί σκοπὸ ἔχεις νὰ κάμης;

— Τὸ ξεύρεις πολλά καλά. Καθὼς τὰ ξεφτήθη ὁ γέρος, θὰ πάρω τὴν Μαρρίναν μου, καὶ μίαν καὶ εἰς τὴν Ρώμην, ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὰ Παρίσια, ἔπειτα εἰς τὸ Λονδίνον, νὰ χαροῦμεν τὸν κόσμον, καθὼς οἱ Λόρδοι τὸν χαίρονται. Ἐπειτα θὰ ἔλθω ἐδῶ, νὰ κτίσω δύο παλάτια, ἔπειτα θ' ἀγοράσω ἕνα γιάχτι, ἔπειτα θὰ πάρω ἕξ ἄλογα, καὶ ἔπειτα θὰ προσκαλῶ κάθε λίγο καὶ πολὺ τὸν Λόρδον μέγαν Ἀρμωστήν εἰς τὰ γεύματά μου.

— Ὅα κάμης δουλειὰ μάλαμα, σινιὸρ Γεράσιμ. Μὸν ἕνα πρᾶγμα σὲ συμβουλεύω· νὰ τὰ κάμης ὄλ' αὐτὰ προτοῦ νὰ πάρης τὴν κόρη μου.

— Καὶ διατί τοῦτο, γεροπατέρα;

— Διὰ· μία βραζιόνε πολλὰ ἀπλῆ. Ἐπειδὴ τὴν κόρη μου δὲν θὰ τὴν πάρης ποτέ.

— Πῶς λέγει; ἀνερώνησεν ὁ Γεράσιμος προπετῶς. Διατί, δὲν θὰ τὴν πάρω;

— Γιὰ κείδ' ποῦ δὲν θὰ σοῦ τὴν δώσω.

— Νὰ χωρατεύσης θέλεις, κύρ πεθερέ μου; ἢ δὲν μ' ἐξηγεῖς τί ἔχεις;

— Νὰ σ' ἐξηγήσω θέλεις; μπενίστιμο! Ἄκου δούγκουε! Γιὰ τὴν Μαρίνα ἔχεις τόση πρεμούρα, γιατί τὴν ξερείς πλούσια.

— ὦ! θθέλησε νὰ ὑπολάβῃ ὁ κόμης.

— Ἄς λείψουν τὰ ὦ! σου. Ἄκου αὐτὸ ποῦ σοῦ βρίζω, ἐπέμεινε λέγων ὁ συμβολαιογράφος. Ὅσφ ζῆ ὁ γέρο-Τάπας, καί, πέρ μπάκο, ἐλπίζω πῶς δὲν θὰ κάμης τὸν κόπον νὰ τὸν θάψης ἢ ἀφεντιά σου, τὸ βίός σου τὸ θέλει γι' αὐτόν του . . .

— Μήπως ἐγὼ, ὑπετραύλισεν ὁ Γεράσιμος, σὲ ζητῶ τὴν Μαρίναν διὰ τὰ πλούτη της; τὴν θέλω διὰ τὰ κάλλη, διὰ τὰς ἀρετάς της.

— Σινιὸρ κόντε, εἰς τὴ φυλακὴ τοῦ Νάπολις ἐμάθης τὴν πολιτικὴν; ἐρώτησεν ὁ ἀνιλεὴς γέρον. Πῶς τὴν ἀγαπᾶς, τὸ πιστεύω. Ἄν δὲν τὸ πιστεύω, δὲν μ' ἔμβαινε ποτέ εἰς τὸν νοῦν νὰ σὲ τὴν δώσω. Ὅμως ἡ ἀγάπη φωμὶ δὲν φέρνει. Καὶ δὲν θέλω ὡς νὰ πεθάνω, ἢ κόρη μου νὰ ψωμοζήτῃ με τὸν ἄνδρα της.

— Νὰ ψωμοζήτῃ! μ' ἐμένα! γεροπατέρα; εἶπεν ὑπερηφάνως γελῶν ὁ Γεράσιμος. Νόστιμον καὶ τοῦτο! Θαρρείς τὸν κόντε θεῖόν μου σιδεροκέφαλον, ἢ πῶς ἤπιε τὸ ἀθάνατον νερόν; Αὐριον μεθαύριον θὰ κοιμηθῇ ἐν εἰρήνῃ, καὶ τότε δὲν θὰ με εἰπῆς ψωμοζήτην.

— Ἄν πεθάνῃ ὁ σιὸρ τζίος, θὰ ξεδέψης γιὰ νὰ τὸν θάψης.

— Ἔννοια σου, γέρο Τάπα· θὰ ξεδοεῦσω καὶ μεγαλοπρεπέστατα. Ὅα τὰ ξεδοεῦσω ἀπὸ τὴν κληρονομίαν, καὶ ἡ κληρονομία του εἶναι ἐν ἑκατομμύριον.

— Μίο κάρο, ἀπ' αὐτὸ τὸ πλευρὸ ἂν κοιμᾶσαι, ἢ κληρονομία σου εἶναι κούφια καρδύδια.

— Πῶς! οὔτε ἡ κληρονομία μου δὲν σ' ἀρέσει τώρα; Δύσκολος εἶσαι, μὰ τὸν ἅγιον Γεράσιμον.

— Ἐκαμε φτερά, ποῦ σοῦ λέγω, ἢ κληρονομία σου. Φτερά ἔκαμε καὶ πέταξε! Δὲν μ' ἀκοῦς;

— Πέταξε; ποῦ πέταξε; ἐρώτησεν ὁ Γεράσιμος, ὡς μὴ ἐννοῶν ἂν παιζῶν ἢ σπουδαζῶν ὠμίλει ὁ γέρον

— Εἰς τοῦ Ῥοδίνῃ τὸν κόρπον πέταξε. Μ' ἐννόησες τώρα;

— Τί θὰ εἶπῃ τοῦτο; αἰνίγματα μὲ λέγεις, Βάρβα Τάπα; ὑπέλαβεν ὁ νέος γινόμενος ἤδη ἔμφροντις.

— Ὅρθα καὶ ξάστερα σοῦ βρίζω, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος, ποῦ ὁ κόντε Ναννέτος σ' ἔκαμε τὴν ἀφεντιά σου ἀπόκληρο, καὶ τὴν κληρονομίαν σου τὴν ἄφησε τοῦ Ῥοδίνῃ.

— Ἄ! ἄ! ἀνεκάγχασεν ὁ νέος. Παραμύθια μὲ λές, πατέρα! Ὁ γέρον Μαθουσάλας ἀπόκληρον ἐμέ, τὸ στήριγμα, τὴν δόξαν, τὴν ἐλπίδα τῆς οἰκογενείας του;

— Δὲν σὲ λέγω παραμύθια, κάρο, σὲ λέγω τὴν ἀσπρην ἀλήθεια. Τοῦ ἑκακοφάνῃ πῶ; ἦσαν λιμπεράλες καὶ καρμπονάρες εἰς τὴ Νάπολι, καὶ πῶς δὲν κάθητες νὰ φυλάγης τὴν κασσέλα τοῦ σιὸρ Βοράτη. Ἐχει, γιὰμὰ, ὁ γέρο Μαθουσάλας δικαίς του ἰδέαις.

— Καὶ λοιπὸν λέγεις;

— Καὶ λοιπὸν σοῦ βρίζω πῶς τὴν κληρονομία τοῦ θεῖου σου πρέπει μιὰ γιὰ πάντα νὰ τὴν ξεγράψης ἀπὸ τὸν λίμπρο μαέστρο σου. Ἐκαμε διαθήκη παρτικολάρε, καὶ δὲν σ' ἀφήνει μὴτ' ἕνα μπικικίνι, σιὸρ κόντε.

— Τάπα! γέρο Τάπα! Ἄν δὲν ξαναμωράθηκες, γέρο πατέρα, ἂν δὲν ἔχασες τὰ λογικά σου, θὰ μὲ κάμης νὰ χάσω τὰ ἐδικά μου, ἔκραξε φρυάττων ὁ Γεράσιμος. Ὁ παλαιόγερος ἐμένα! Ἀπόκληρον ἐμένα τὸ κούρταλο! Τὸ αἷμά του θὰ βουρήξω, μὰ τὸ ἅγιον Γεράσιμον!—Ὡς τὸν λαιμὸν εἶμαι, Τάπα, εἰς χρέος! Νὰ μὲ κλέψῃ τὴν κληρονομίαν μου, νὰ μὲ κλέψῃ τὸ ἔχειν μου θέλει, νὰ πάρῃ μελετᾶ τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν πνοὴν μου! Ὅα ὑπάγω εἰς τὰ δικαστήρια!

— Ἄ τὸ καλὸ, σιὸρ κόντε! Ὅα πληρώσης καὶ τῆς δίκης τὰ ἐξοδα.

— Τί νὰ κάμω λοιπόν;

— Τί νὰ κάμης! Περδιό! Νὰ πηγαίνης, ὦ γράν δεφενσὸρ δελλά λιβερά! νὰ πηγαίνης εἰς τὴν Νάπολι νὰ γερμίζης τὰ κανόνια μὲ φιδὲ καὶ μακαρόνια!

— Σὲ βεβαιῶ, γέρο Τάπα, θὰ πάρω μαχαίρι καὶ θὰ σφαγῶ.

— Χρυσὴ δουλειὰ ποῦ θὰ κάμης, πέρ μπάκο. Ὁ Ῥοδίνης θὰ σοῦ γράψῃ τὸν ἐπιτάριο.

— Εἶσαι λοιπὸν βέβαιος; Ἄν ἀποθάνῃ ὁ θεῖός μου μ' αὐτὴν τὴν γνώμην . . .

— Ἄν ὁ σιὸρ τζίος σου ἀποθάνῃ, καὶ μείνῃ ἡ διαθήκη αὐτῆ, εἶμαι βεβαιότατος, κληρονομεῖ ὁ Ῥοδίνης, νὲ πιὸν νὲ μένο.

— Πρέπει νὰ προφθᾶσω λοιπόν! ἔξ μῆνας τώρα ψυχομαχεῖ ὁ γέρος, κ' ἐπτάψυχον τὸν ἔλεγα, καὶ μ' ἐφαίνετο πῶς τὴν ψυχὴν τὴν εἶχ' ἐσφηνωμένην εἰς τὰ κόκκαλα. Τώρα φοβοῦμαι, Τάπα, μὴ μ' ἀποθάνῃ πρὶν τὸν καταφέρω. Τώρα τὸν θέλω, Τάπα, νὰ ζῆσθ.

— Γιάσου, τώρα λαλεῖς σὰν καλὸς ἀνεψιός, εἶπεν ὁ γέρον εἰρωνικῶς. Ἐβίβα ἰλ τζίο!

— Καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἡ διαθήκη αὐτῆ, δὲν εἶναι τρόπος ν' ἀκρωθῇ; ἐρώτησεν ὁ κόμης ἀναδιφῶν εἰς τὸν νοῦν του, καὶ τὴν δυστυχίαν του στρέφων καὶ βασιανίζων παντοίως.

— Ἄκοῦς λέγει δὲν εἶναι; ἀπεκρίθη πάντοτε χλευαστικῶς ὁ πονηρὸς γέρον. Φθάνει νὰ μὲ κρατῇ ὁ

σιὸν τζιὸς καὶ νὰ μὲ πῆ· γράψ' ἐτοῦτο καὶ γράψ' ἐκεῖ, καὶ ἀπὲ νὰ τὰ υπογράψῃ κ' ἀτός του, καὶ ἀκουρῶνεται, μάλιστα.

— Νὰ σὲ κράξῃ καὶ νὰ σὲ εἰπῇ. . . Ὅχι! τοῦτο εἶναι ἀδύνατον! εἶπεν ὁ Γεράσιμος μετ' ἀπελπισίας. Εἰς αὐτὸ ποτὲ δὲν θὰ καταπεισθῇ! Τὸ γνωρίζω, τὸ ἐνοῶ!

Καὶ διέτρεχε τὸν θάλαμον μὲ μεγάλα βήματα.

— Ἄν ὅμως, ἐξηκολούθησε μετὰ μικρὰν σιωπὴν, ἀντὶ νὰ σὲ κράξῃ, τῷ φέρω ἐγὼ σχέδιον ἐτοιμον καὶ τὸ υπογράψῃ, δὲν ὠφελεῖ; δὲν εἶναι το ἴδιον.

— Τὸ ἴδιο ἀμμὰ, δὲν εἶναι ἴδιον, μπορεῖ ὅμως νὰ ὠφελήσῃ.

— Γράψε λοιπὸν, Τάπα, γράψε, γράψε ὅπως χρειάζεται.

— Αἶ! καὶ τί τὸ ὄφελος; θὰ σὲ τὸ υπογράψῃ ποτέ;

— Γράψε, γράψε, σὲ λέγω. Στοχαζόμεθα, βλέπομεν ἔπειτα.

— Νὰ γράψω δὲν εἶναι ἡ δυσκολία, εἶπεν ὁ συμβολαιογράφος κινῶν τὴν κεφαλὴν, καὶ τοξεύων δὲν βλέμμα πρὸς τὸν Γεράσιμον.

Ἄφ' οὗ δὲ ἔγραψεν ἐπὶ τινὰ ὥραν, ἀνέγνω μεγαλοφώνως ὡς ἔπειτα.

— Ἄ Ὀμπρός ε' ἐμένανε, νοτάρο πούμπλικο ε' τὸ Ἄργουστόλι, χώρα τῆς Κεφαλονιάς, καὶ ε' τοῖς μικρτύρους, τὸν Σινιὸρ Νικολὸ Βαφούρα καὶ Διονύσι Σερβέτα, γνωριστοί μου, καὶ μὴ ἔχοντας μ' ἐμένανε συγγένεια νὰ βελατζιόνε . . .

— Ἄ! μάρτυρες! εἶπεν ὁ Γεράσιμος ὠχριστῶν. Πρέπει νὰ υπογράψουν καὶ οἱ μάρτυρας!

— Κύτταξε σὺ νὰ υπογράψῃ ὁ τζιὸς, καὶ διὰ τοὺς μαρτύρους ἐνοῖα σου. Εἶναι καλοὶ καὶ τίμιοι ἄνθρωποι. Τρεῖς φορές τοὺς ἐγλύττωσ' ἀπὸ τῆ φούρκα, καὶ ὅταν υπογράψουν δι' ἐμένανε, δὲν ἤξεύρ' ἡ ἀριστερά τους τί υπογράφει ἡ δεξιὰ τους.

Καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἀνάγνωσιν.

« . . . ὁ σιὸρ Κόντε Διονύσις Ναννέτος δικιαρῆρισε ἐτοῦτο ὁποῦ ἀκολουθαί. Ἔστωντας καὶ νὰ στοχαζέται ὅτι εὐρίσκειται ε' τὸ ἀρτίκοιο τοῦ θανάτου, δικιαρῆρι καὶ βικονοσέρει μοναχὸν ἐρέδε καὶ κληρονόμον του νόμιμον καὶ ἴγκοντεσταβίλε ε' ὄλην του τὴν περιουσίαν μόνιλε καὶ ἰμμόβιλε τὸν ἀγαπητὸν του ἀνεψιὸν κόντε Γεράσιμον Ναννέτον. Καὶ ἐτούτη ἔστωντας ἡ μοναχὴ καὶ ἰβρεβοκάβιλε θέλησί του, κάνει νὰ γνωρίζουνε ὅλοι καὶ εἰς καθένας, ὁποῦ ποτὲ δὲν ἐξέδωκε ἄλλο κἀνένα ἄττο τεσταμεντάλε ἢ πούβλικο ἢ πριβάτο ἀντεριόρε ἀπὸ ἐτοῦτο. Καὶ ὅτι πᾶσα ἄλλο ὅπου ἤθελε εὐρεθῆ ἀπὸ τοῦτο ποστεριόρε, χωρὶς νὰ εἶναι κοδιτζιλο ἐτούτου τοῦ τεσταμέντου, εἶναι ψευτικὸ καὶ φιτίβο. — Γνωόμενα ε' τὸ Ἄργουστόλι, χώρα τῆς Κεφαλονιάς . . . »

— Τῆ δάτα ἐβάλα πρὸ ἐνὸς μηνὸς, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ συμβολαιογράφος Ὅλα εἶναι ἰν βέγολα, σιὸρ κόντε. Ὅριστε τὴν διαθήκη σας. Εἶσαι, ἀμμὰ, μιλιονάριος, μίο κάρο. Κρίμα νὰ λείπῃ μὴ μικρὴ λέξι αὐτοῦ κάτῃ. Πήγαίνε, καλόπισσε, γάδεψε, κάμε μολολες τὸν σιὸρ τζιὸ. Ἄν σοῦ τὴν γράψῃ τὴν μικρὴ λέξι σοῦ κάνα τι κομπλιμέντο μου· ἂν δὲν σοῦ τὴ γράψῃ, μπάρακα γιὰ τὴν Νάπολι.

— Ὅθὰ τὴν γράψῃ, Τάπα, ἐφώνησεν ὁ Γεράσιμος ὡς βρυχώμενος. Μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ κακὸ, πρέπει νὰ τὴν γράψῃ.

— Μὲ τὸ κακὸ, λέγει! ὦ μπέλλο! Γνωστικὴ κουβέντα μοῦ κραίνεις, περδίο! ἀπήνησεν ὁ γέρον μὲ ἀπαίσιον βλέμμα. Κ' ἐτζι σοῦ υπογράψῃ μὲ τὸ κακὸ, δὲν ξέρεις πῶς τοῦ φθάνουν δύο λεπτὰ νὰ ζήσῃ ἀκόμα καὶ μιὰ λέξι νὰ πῆ γιὰ νὰ σὲ στείλῃ, ὄχι πιά ε' τῆς Νάπολις τὴ φυλακὴ, μὸν ἴσια καὶ δρίττα ε' τὴν κρεμαλα, σιὸρ κόντε καρίσσιμο;

— Κ' ἂν σοῦ τὸ στείλω τοῦτο υπογραμμένον, ἐρώτησεν ὁ Γεράσιμος μετὰ μιᾶς στιγμῆς σιωπῆν, εἶσαι καλὸς νὰ τὸ κάμῃς ἐκτελεστόν;

— Στείλέ το δὰ, εἶπεν ὁ Τάπας, καὶ ξεύρω πῶς νὰ κάμω νὰ βισπετάρουν τοῦ Σιὸρ κόντε τὴν φέρμα καὶ τὴν οὐλτιμα βολουντά.

— Φέρε λοιπὸν, φέρε! ἀνέκραξεν ὁ νέος, καὶ ἄς βοηθήσῃ ὁ θεός· εἰδεμὴ ὁ διάβολος!

Ἐν ᾧ δὲ ἐξήρχετο, σταθεῖς εἰς τὴν θύραν, — Ἐνθυμήσου, γέρο Τάπα, εἶπεν ὁ, τι κάμῃς δι' ἐμένα διὰ τὴν Μαρίναν τὸ κάμνεις.

Καὶ ἐρρίφθη ἐκτὸς τῆς θύρας. — Τὸ θυμοῦμαι γιὰμὰ, τὸ θυμοῦμαι, ἐπιθύριτεν αὐτὸς ὅταν ἐμεινε μόνος. Ἄν δὲ τὸ θυμοῦμον, ἔβαζα τὸ λαιμὸ ε' τῆ θελειὰ γιὰ τὰ μαῦρα μάτια σου, τζιὸι μου;

Μετὰ μίαν στιγμὴν ἡ θυγάτηρ τοῦ συμβολαιογράφου εἰσῆλθε σιερτῶσα εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ κράζουσα μὲ φαιδρότητα.

— Εἰς τὸ δεῖπνον, Κύριοι, εἰς τὸ δεῖπνον! Ἄλλὰ διὰ μιᾶς ἐστάθη ἀκίνητος εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, περιέφερε πέριξ τῆς μετ' ἐκπλήξεως τοὺς μεγάλους γαλανοὺς ὀφθαλμούς της, καὶ ἐρώτησε·

— Πιῦ εἶναι λοιπὸν ὁ Γεράσιμος; — Ἀνεχώρησεν, εἶπεν ὁ πατὴρ της. Δὲν δεῖπνεῖ ἀπόψε μαζὴ μας·

— Δὲν θὰ δεῖπνήσῃ μαζὴ μας! ἀνέκραξεν ἡ κόρη μ' ἠλλοιωμένην φωνὴν καὶ ἐν ᾧ τὸν εἶπα πῶς μόνη μου τὸν ἐκοψα τὰ κεράσι' ἀπὸ τὸ δένδρον μας!

— Ἄλλο δὲν ἐμεινε, εἶπεν ὁ πατὴρ της ἐπιπλήτων αὐτὴν ἐλαφρῶς, παρὰ νὰ κλάψῃς πῶς δὲν θὰ φάγῃ τὰ κεράσια σου, παιδί τοῦ εἶσαι! Εἶχε δουλειὰ ἀναγκαῖα κ' ἐπῆγε.

— Καὶ τόσον ἀναγκαῖα ἦτον ὥστε οὔτε καλὴν νύκτα δὲν ἠμποροῦσε νὰ μᾶς εὐχηθῇ; εἶπεν ἡ Μαρίνα, καὶ ἐφαίνετο τῷ ὄντι ἐτοιμὴ νὰ κλαύσῃ.

— Παιδί! εἶπεν ὁ Τάπας. Τόσο δούγκουε τὸν ἀγαπᾶς ἐκεῖ τὸν Γεράσιμο;

Ἡ Μαρίνα χωρὶς ν' ἀποκριθῇ, ἤρπασε τοῦ πατρὸς της τὴν χεῖρα καὶ τὴν κατεφίλει, κρύπτουσα ὑπ' αὐτὴν τὴν φλόγα τῶν παρειῶν της.

— Ἐνοῖα σου, κόρη μου, ἐνοῖα σου, εἶπεν ὁ Τάπας· δὲν σὲ μαλώνω, ἀγάπα τον, περδίο! Ἄφ' οὗ τὸν θέλεις, πάρε τον. Καθὼς κληρονομῆσῃ τὸν θεῖόν του, θὰ εἶσαι ἢ ποῖο πλοῦσια καὶ ἢ ποῖο ζηλευμένη γυναῖκα ε' τὰ ἑπτὰ νησιὰ.

Τότε ἡ Μαρίνα ἐρρίψε τὰς δύο της χεῖρας περὶ τὸν τράχηλον τοῦ πατρὸς της, καὶ τὰ δάκρυά της ἐρρέον ἀφθόνως. Καὶ ὁ συμβολαιογράφος δὲ ἐνέκλεισε τὴν εὐχαριν κόρην εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ τὴν ἐφίλει εἰς

τὸ μέτωπον μὲ ζωηρότητα καὶ περιπαθεῖαν ἀνωτέραν τῆς ὄσσης ἐδικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν ἀρ' ὅτι ἐγνωρίσαμεν τοῦ ξηροῦ καὶ στριφοῦ χαρακτήρος τοῦ γέροντος. Ἄλλ' ὡς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐρημώσεως κατασκευασμένων πεδίων ἢ ἐμβροντήτων κρημνῶν θάλλει πολυάκις ἐν μόνον δένδρον, λείψανον εὐκόμων δακτῶν, καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς βλαστήσεώς του, τρεφομένη ἀπὸ τὸ περισεῦον τῆς ἰκμάδος τῶν ἄλλων, ἐκπλήττει τὴν ὄρσιν, ὁμοίως εἰς καρδίας ἀπεσκλυρωμένας ἢ ἐρμικία γενομένας τῶν ταπεινοτέρων παθῶν, συμβαίνει νὰ ἐπιζῆ πολλάκις ἐν μόνον αἰσθημα εὐγενές, καὶ τότε τοῦτο, διότι μόνον, ν' ἀναπτύσσεται εἰς καταπληκτικὴν εὐρωστίαν. Εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Γάπα τὸ αἰσθημα τοῦ τοῦ ἦν ἡ φιλοστοργία. Νέος εἶχε νυμφευθῆ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων τῆς τὴν θυγατέρα ἑνὸς τῶν ἐπισημοτέρων καὶ πλουσιωτέρων ἐμπόρων τῆς νήσου. Αὐτὴ ἦν ἡ πρώτη καὶ τελευταία νεανικὴ του παρεκτροπὴ, εἰς ἣν ὁμοῦς ὁ νοῦς δὲν εἶχε μείνει ἀργὸς θεατῆς τῶν νεανικευμάτων τῆς καρδίας. Ἡ γυνὴ του ἀπέθανε γεννήσασα τὴν Μαρίαν, καὶ αὐτὴ τῷ ἀπέμεινε ὡς ἐνθύμημα μὲν πρὸς αὐτὸν τῆς προταίρου του εὐτυχίας, ὡς μάρτυς δὲ πρὸς τοὺς λοιποὺς τοῦ θριάμβου τῆς φιλαυτίας του. Διὰ τοῦτο συνεχέντρωσε πρὸς αὐτὴν ὄσσην ἀγάπης δύναμιν περιεῖχον αἱ ἐσχάται τῆς καρδίας του ἴνες, καὶ τὸ αἰσθημα τοῦτο τσαύτην ἔλαβεν ἔντασιν, ὥστε οὐ μόνον ἀπερβόρα πάσας τὰς ἐλαχίστας εὐγενοὺς ἰκμάδος βανίδας αἴτινες πάντοτε κυκλοροῦσι λαθάνουσαι καὶ εἰς τὰς μᾶλλον διεφθαρμένας καρδίας, ἀλλ' ἐτρέφετο καὶ ἀπὸ τοὺς νοσηδιστέρους ἀκόμη αὐτῆς γυμοὺς, καὶ εἶχε πᾶσαν τὴν ὁρμὴν ἀρετῆς συγχρόνως καὶ ἐλαττώματος. Τῷ ὄντι δὲν ἤθελε διατάξει ἐνώπιον θυσίας, ὅσον καὶ ἂν ἦτον μεγάλη, ἀλλ' οὐδ' ἐνώπιον ἐγκλήματος, ὅσον ἀποτρόπαιον καὶ ἂν ἦτον, ἂν δι' ἐκείνης ἢ δι' αὐτοῦ ἐπρόκειτο ν' ἀγοράσθῃ διὰ τὴν κόρην του πλοῦτον, ἀπόλαυσιν, εὐτυχίαν.

Γ.

Ἀπὸ τὸ συμβολαιγραφεῖον ἀναχωρήσας ὁ Ῥοδίνης, διευθύνθη πρὸς τὸ ἐνδοτικὸν τῆς πόλεως, εἰς ὁδὸν σχολιάν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν εὐπρεπῆ μὲν καὶ καθαρίαν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἦττον ἐπιφανῶν. Εἰς τῆς κλίμακος τὴν κεφαλὴν ἀπήντησε κατὰ σύμπτωσιν νέαν ποτίζουσαν ἄνθη εἰς γάστρας, καὶ ἦν ἐδύνατό τις νὰ ἐκλάθῃ ὡς ἀδελφὴν τῶν ἀνθῶν. Τὸ σῶμά της ἦτον λυγιώτερον τῶν περικλυμένων της, λευκότεραι τῶν ἰάσμων αἱ χεῖρες δι' ὧν ἐκράτει, ὡς ἀρχαία νύμφη, τὴν ἀργυρᾶν προχόδα της, καὶ ἐρυθρότερα τῶν γροσφάλλων της τὰ μειδιῶντά της χεῖλη. Ἡ νέα αὕτη ἦτον ἡ Ἀγγελικὴ, θυγατὴρ τοῦ Αὐγουστίνου Βοράτου. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ σύμπτωσις αὕτη εἰς ἣν ὁ Ῥοδίνης ὤφειλε τὴν εὐτυχίαν ταύτην συνάντησιν, συνέβαινε σχεδὸν καθ' ἐσπέραν, καὶ ὅτι λησμονούμενος ὁ Ῥοδίνης εἰς τῆς κλίμακος τὴν κεφαλὴν, ἐπροσιμίζεν εἰς τὰς τακτικὰς ἐπισκέψεις του πρὸς τὸν Κύριον Βοράτην διὰ συνδιαλέξεων μιᾶς ἢ δύο ὥρων μετὰ τῆς Ἀγγελικῆς· διότι ἠγαπῶντο οἱ δύο νέοι, ὡς ἀγαπῶνται δύο ψυχαὶ συγγενεῖς, χωρὶς νὰ ὁμολογήσωσιν αὐτὸ πρὸς

ἀλλήλας, καὶ ἴσως οὔτε πρὸς ἑαυτούς. Τὸ αἰσθηματῶν ὁμοῦς, ὡς ἀνεπιτήδευτον καὶ διαφανές, δὲν ἐλάνθανε τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Κ. Βοράτου. Ἄλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἐνώσεώς των, ὅσον καὶ ἂν ἤθελε καταστήσει αὐτὸν εὐδαίμονα, οὐδὲ τῷ ἐπήρχετο καὶ κατὰ νοῦν, ἢ ἂν τῷ ἐπήρχετο, ἦτον πηγὴ θλίψεως δι' αὐτόν· διότι ἀνυπερβλήτον εἰς τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς ἀπέντα πρόταγμα τὴν ἀμροτέρων πενίαν. Τὸν δὲ Ῥοδίνην ἐπεφοίτα εἰς σπανίας τινὰς στιγμὰς ὡς οὐράνιον τι καὶ ἀνέριτον ὄραμα, ὡς χυτοῦν τι ἀλλ' ἀτοπον ὀνειροπόλημα, περὶ οὗ οὐδὲ λέξιν ἐπρόφερε ποτὲ πρὸς τὴν Ἀγγελικὴν.

— Τρέχα, Κύριε Ῥοδίνη, τῷ ἐκράξεν αὕτη, ἅμα μακρόθεν τὸν εἶδεν ἀναβαίνοντα τὴν κλίμακα τρέχα νὰ ἰδῆς. Ἦνθησε τὸ δόξαν τῆς Βεγγάλης ὅπου μ' ἔδουσας· καὶ ἀχάριστον ὅλ' ἦτον ἐὰν δὲν ἠνθίζε μετὰ τοσας περιποιήσεις μου· διότι ἀγαπῶ, κύριε Ῥοδίνη, τὰ δόξα τῆς Βεγγάλης... καὶ μάλιστα τοῦτο· ἐπρόσθεσε μὲ φωνὴν σιγαλὴν καὶ διττάζουσαν, ὅταν ὁ νέος ἔφθατε πλησίον της.

Ἄλλ' αὐτὸς ἀντὶ ν' ἀποκριθῆ, καὶ ὡς ἄλλοτε πάσης προφάσεως δρατιόμενος νὰ παρατείνῃ τὴν παρ' αὐτῆ διαικονίαν του, ἤρπαξε τὴν χεῖρά της, καὶ τὴν ἔφερε ζωηρῶς εἰς τὰ χεῖλη του, ὅπερ οὐδέποτε ἄλλοτε οὐδὲ κατὰ διάνοιν καὶ εἶχε τολμήσει ἀρ' ὅτου τὴν ἐγνωρίζε· καὶ πρὶν ἢ ἐκπεπληγμένη νεανίς προφάση νὰ τῷ ζητήσῃ ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης ἐπέδου του, τὴν ἀφῆκε καὶ ἔδραμε πρὸς τὸν πατέρα της. Τὸν ἠκολούθησαν ὁμοῦς καὶ ἡ Ἀγγελικὴ ἀκροποδητὴ καὶ ἐλαορὰ ὡς σκιά, περιέρχων νὰ μάθῃ, ἂν δὲν τῇ ἀπηγορεύετο, τί τόσον σπουδαῖον εἶχε νὰ εἰπῇ εἰς τὸν πατέρα της ὁ Ῥοδίνης, ὥστε οὔτε μίαν λέξιν δὲν ἐστάθη νὰ τῇ ἀποτείνῃ.

Ἄλλ' ὁ Ῥοδίνης τίποτε σπουδαῖον νὰ εἰπῇ δὲν εἶχε.

— Ὁ Κόμης Διονύσιος σὰς παρακαλεῖ, εἶπεν, ἂν δὲν ἔχγητ καμμίαν ἐργασίαν ἀπόψε, νὰ ἔλθητε μετὰ τῆς Κυρίας Ἀγγελικῆς ὀλίγον πρὸς αὐτόν, διότι μόνος στενοχωρεῖται.

Τὴν ἀδιάφορον ὁμοῦς ταύτην πρόσκλησιν ἐπρόφερε μὲ φωνὴν τόσον τεταραχμένην, ὥστε ἡ Ἀγγελικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνοήσῃ τί τῷ συμβαίνει σήμερον.

Ἐν τούτοις ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ φίλου τοῦ ἦτον νόμος διὰ τὸν Βοράτην, ὅθεν λαβῶν ἀμέτως τὴν θυγατέρα του, συνώδευσε τὸν Ῥοδίνην εἰς τοῦ κόμητος.

Τὸν γέροντα εὗρον κληνῆρη, ὡς ἦτον πρὸ πολλοῦ ἦδη, ἀρ' οὗ πρὸ πάντων ἡ ἐσχάτη κακουργία τοῦ ἀνεψιοῦ του εἶχε καταστρέψει τὴν υγείαν του, ὑπεσκαμμένην ἦδη ὑπὸ τῶν θλίψεων ἅς τὸν ἐπότιζεν ἡ προλαβοῦσα αὐτοῦ ἐκδιαίτησις. Ἐπὶ τοῦ προσώπου του ὁμοῦς, ἂν καὶ τὸν ἐβασάνιζον σωματικοὶ πόνοι, ἐπέλαμπεν ἡ φαιδρὰ ἡρεμία ἐκείνη ἣν παρέχει τῆς ψυχῆς ἡ γαλήνη, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐπληρώθησαν περιπαθοῦς θυμαῖδας, ὅταν εἶδε τοὺς φίλους του ἐρχομένους.

— Ἀγαπητὴ Βοράτη, εἶπε, σ' εὐχαριστῶ ὅτι ἤλασες μὲ τὴν φιλότιν Ἀγγελικὴν. Ὅσῳ γρηάσκω, φίλοι μου, τόσῳ ἐγωῖστικώτερος γίνομαι. Τὴν ζωὴν μου μετροῦν στιγμᾶι, καὶ τὰς τελευταίας θελω νὰ θεριμῶν ἢ παρουσία σας, καθὼς ἄλλοι, ἐκπνέοντες, ἐπιθυμοῦσι τοῦ ἡλίου τὴν παρουσίαν.

— Μὴ, εἶπεν ὁ Βοράτης, φίλτατε Κόμη, τὰς θλίβεράς ταύτας λέξεις. Ἡ πρόνοια, ἐλπίζομεν, ἐπὶ πολλ

ἔτη ἀκόμη δὲν θὰ μᾶς φρονήσῃ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ
νὰ εἴμεθα ὁμοῦ εἰς τοῦτον τὸν κόσμον.

— Μὴ τὸ πιστεύῃς, φίλε μου, εἶπεν ὁ κόμης, καὶ
δι' ἐμέ... μὴ τὸ εὐχέσαι. Ἄλλ' ὅπως δήποτε, ἔχω
ἐν χρέος, καὶ νομίζω ὅτι θὰ περιμένω καρτετικώτε-
ρον τὴν στιγμήν καθ' ἣν θέλει εὐδοκήσῃ ὁ κύριος νὰ
μὲ καλέσῃ πρὸς ἑαυτὸν, ἀφ' οὗ ἀποτίσω τὸ χρέος τοῦτο.

— Ποῖον χρέος; πρὸς τίνα; ἐρώτησεν ὁ Βοράτης.

— Ὅταν τὸ αἷμά μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, ὅταν
τὸ αἷμά μου ἐκυκλοφόρει γοργότερον, καὶ τὸν θρα-
χίονά μου ἐστήριζον νεανικώτερα νεῦρα, εἰς τὴν θείαν
τῶν περιπετειῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῶν συνεχῶν
μεταβολῶν τῆς πατρίδος μου, ὠνειρεύθην τὴν ἐντε-
λῆ ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ τὸν καταρτισμὸν αὐτῆς
εἰς ἐστίαν ἐλευθερίας δι' ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος,
καὶ τινες ἀπερίσκεπτοι πράξεις μου, πρόωρος ἐφαρ-
μογὴ τοῦ προώρου ὄνειροπολήματος, εἴλκυσαν ἐπ'
ἐμέ τὴν καταδρομὴν τῶν ἀρχῶν, ἐπικίνδυνον κατ' ἐκεί-
νους τοὺς χρόνους, ὡς ἐνθυμεῖται. Τότε εὐρέθη τις, ὅ-
στις, ἐκτεθεὶς ὁ ἴδιος εἰς μέγιστον κίνδυνον, μ' ἐφυ-
γάδευσε, καὶ ἀφ' οὗ ἔφυγα, τὰ κτήματά μου ἔμεινον
εἰς διαρπαγὴν, καὶ ἂν ἐσώζετο ἡ ζωὴ μου, κατεστρέ-
φετο πᾶσα ἡ μέλλουσα ὑπαρξίς μου. Ὁ αὐτὸς ἐπρο-
στάτευσε τὰ συμφέροντά μου, ἔσωσε τὴν περιουσίαν
μου, καὶ αὐτόκλητος ἐπίτροπός μου, μοὶ τὴν παρέδω-
κεν ἀνέπαφον καὶ ἐπηυξημένην. Ὁ αὐτὸς ἀκόμη, τῆς
πρώτης εὐθέτου δραξάμενος περιστάσεως, μετεχειρί-
σθη τὴν ἐπιβρόχην του, καὶ κατώρθωσε τὴν διαγραφὴν
μου ἀπὸ τοὺς πίνακας τῶν διωκομένων, καὶ τὴν καθο-
δὸν μου. Ἴδου ποῖον εἶναι τὸ χρέος μου, καὶ ἰδοὺ εἰς
ποῖον θέλω νὰ τὸ πληρώσω.

— Θέλεις νὰ μὲ πληρώσῃς; ἐρώτησεν ὁ Βοράτης
μὲ φωνὴν εἰς ἣν διεφαίνετο δυσαρέσκεια.

— Δὲν ἐρωτᾷς πρῶτον τί πληρωμὴν σοὶ προτεί-
νω, ἀλλ' ἐθύμως νὰ μὲ φάγῃς, ἀγριάνθρωπε! εἶπε
μειδιῶν ὁ κόμης Ναννέτος.

— Δὲν σ' ἐρώτησα, ἀπήντησεν ὁ Βοράτης ἠπίως,
διότι τῶν πράξεων ὅσας ἀπαριθμεῖς ἔλαβον ἀμοιβὴν ἐ-
κατονταπλασίαν διὰ τῆς εὐχαριστήσεως ἣν ἀπ' αὐτῶν
ἔδρεψα. Ποῖαν λοιπὸν, ἄς ἰδῶμεν, πληρωμὴν μοὶ προ-
τείνεις, φίλτατέ μου χρεώστα;

— Εὐθυνήν δι' ἐμέ, εἶπε μειδιῶν ὁ γέρον, καὶ ἴ-
σως διὰ σὲ ὠφέλιμον. Μίαν συμβουλήν.

— Ὡ! ταύτην μάλιστα, ἀνέκραξε περιχαρῶς ὁ
Βοράτης. Καὶ ἑκατὸν δέχομαι, ἀντὶ τῆς μιᾶς.

— Ἐκείνην τὴν κακὴν νέαν ἐκεῖ, ἣτις φαίνεται ὅτι
συμμαχεῖ μὲ τὸν πατέρα τῆς κατ' ἐμοῦ, καὶ ὅτι θέ-
λει νὰ μὲ φάγῃ μὲ τοὺς μεγάλους τῆς ὀφθαλμοῦς, σὲ
συμβουλεύω... νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃς.

— Ἄν, πάτερ, αἱ ἐννεήκοντα ἐννέα ἄλλαι συμ-
βουλαί, εἶπεν ἡ Ἀγγελικὴ ἐρυθριῶσα, ὁμοιάζωσι τὴν
πρώτην ταύτην, κλείσαι, ἄς μὲ πιστεύῃς τὰ ὠτά σου.

— Ὡ! τὴν πονηρὰν ἀπόγονον τοῦ Ὀδυσσεῦς, εἶπεν
ὁ ἀσθενὴς μὲ εὐθυμον ἀγαθότητα. Φοβεῖται τὸ ἄσμα
τῆς σειρήνος.

Ὁ δὲ Βοράτης ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν σιωπῶν, καὶ νε-
φος θλίψεως ἐσκότησε τὸ μέτωπόν του. Ἄλλ' ὁ κόμης
Ναννέτος ἐπροσποίηθη ὅτι δὲν τὸ παρετήρησε.

— Αὐτὴ λοιπὸν ἡ πρώτη μου συμβουλή. Ἡ δευ-
τέρα εἶναι νὰ τῆς ἔδῃς ἀνδρα ὅστις νὰ εἶναι ἀντάξιός

της. Γνωρίζω τινὰ ὅστις σιωπηλῶς τὴν λατρεύει ὡς
λατρεύουσι τοὺς ἁγίους, ὅστις θέλει τῇ δώσει ἄλλην
τὴν δόσιν τῆς εὐδαιμονίας, ὅσῃς οἱ ἄνθρωποι εἰσὶ δεκτι-
κοὶ ἐπὶ γῆς. Ἐρώτησέ τὴν ἂν θέλῃ ν' ἀκούσῃ τὴν τρί-
την συμβουλήν μου, καὶ ἂν δέχεται ἐκ χειρὸς μου τὸν
Ῥοδίην, ὅστις, ἰδέ τον πόσον εὐγλώττως σιωπῶν,
παρακαλεῖ δι' ἐμοῦ. Ἀλλὰ, Ῥοδίη τέκνον μου, ἴσως
παρεξηγῶ τὴν αἰτίαν τῆς σιωπῆς σου.

Ὁ Ῥοδίης ἐρρίφθη τότε εἰς τὴν χεῖρα τοῦ γέρον-
τος, καὶ καταφιλῶν αὐτήν,

— Εὐεργέτα μου, εἶπεν, ἔκρουσας δι' ἐμέ τὴν πύ-
λην τοῦ παραδείσου, εἰς ἣν οὐδὲ ν' ἀτενίσω ἐτόλμων.
Μία λέξις περιμένω νὰ μοὶ τὴν ἀνοιξῇ...

— Ἀκούετε; εἶπεν ὁ κόμης, ἀποτεινόμενος ἰδίως
εἰς τὴν Ἀγγελικὴν, ἣτις ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ ὠχρὰ,
ὡς παλαιὰ Καρυάτις.

— Ἀγαπητὴ φίλε, εἶπεν ὁ Βοράτης, λαμβάνων
καὶ αὐτὸς τοῦ κόμητος Ναννέτου τὴν χεῖρα. Ἡ κόρη
μου εἶναι πτωχὴ. Ἄλλην εὐτυχίαν δὲν ἐδυναμην νὰ
ἐλπίσω δι' αὐτήν, εἰμὴ ὅσην ἐδύνατο νὰ τῇ παρέξῃ ἡ
φιλοστοργία μου. Ἄλλ' ἀφ' οὗ, σεβαστὴ φίλε, σὺ τὴν
ἐγκρίνεις διὰ τὸν Ῥοδίην, ἀφ' οὗ ὁ Ῥοδίης δέχεται
τὴν πτωχείαν τῆς, ἂν ἡ θέλησίς τῆς δὲν εἶναι ἐναν-
τία, ἐγὼ τῇ δίδω ὅ τι ἔχω νὰ τῇ δώσω, τὴν πατρι-
κὴν μου εὐχὴν ἐκ μέσης καρδίας. Τί λέγεις καὶ σὺ, ὦ
κόρη μου;

— Ἡ Ἀγγελικὴ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας του,
καὶ ὅλα τὰ μέχρι τοῦδε συνεχόμενα αἰσθήματά τῆς
ἐξεβράβησαν διὰ μιᾶς εἰς δάκρυα.

— Πάτερ, εἶπεν, ἡ τύχη μου εἶναι εἰς χεῖράς
σου. Πράξε περὶ ἐμοῦ ὅπως θέλεις.

— Ἀγαπητὴ Βοράτη, ἐπρόσθεσεν ὁ κόμης, μὴ
ἀνησυχῆς ὅτι δὲν εἶναι πλούσιος ὁ Ῥοδίης. Ὁ τίμιος
ἐνταυτῷ καὶ δραστήριος ποτὲ δὲν φοβεῖται πενίαν.
Ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει τὰς προσπάθειάς του.

— Οὐδεὶς θησαυρὸς, ἀπεκρίθη ὁ Βοράτης, δὲν
εἶναι ἰσόσταθμος δι' ἐμέ τῆς εὐτυχίας τοῦ ν' ἀπο-
κτήσω τὸν Ῥοδίην υἱὸν μου, τοῦ νὰ ἡξέυρω τὴν τύ-
χην τῆς κόρης μου εἰς τὰς χεῖράς του ἐμπειστου-
μένην. Ὑπαγε, κόρη μου, εὐχαρίστητε τὸν ἀγαθὸν
σου ἐκείνον πατέρα, ὅστις σοὶ χορηγεῖ τὸ εὖ εἶναι.

Καὶ ταῦτα λέγων, τὴν ἐσπρωξεν ἐλαφρῶς, ὥστε
ἡ Ἀγγελικὴ ἐκλίνε γονυπετῆς ἐμπρὸς εἰς τὸν γέρον-
τα, καὶ λαβοῦσα ν' ἀσπασθῇ τὴν σεβασμίαν του δε-
ξιάν, ἐκρυψεν εἰς αὐτὴν τὸ πρόσωπόν τῆς, ἥδη ἐρυ-
θρότερον ἀνεμῶνης. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Ῥοδίης, ἔ-
λαβε καὶ αὐτὸς αὐτομάτως τὴν ἀριστερὰν τοῦ κόμη-
τος, ὅστις ἐνώσας τῶν δύο νέων τὰς χεῖρας, καὶ θείς
τὰς ἰδικὰς του ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των, ὕψωσε τοὺς
ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐρανόν, καὶ ἐφάνη ἐπὶ τινὰς
στιγμὰς προσευχόμενος.

— Φίλοι μου, ὠμίλησε μετὰ ταῦτα, ἐπληρώθη
εἰς τὴν γῆν ἡ ἐνθερμοτάτη τῶν ἐπιθυμιῶν μου. Φαι-
δρὸς τοῦντεῦθεν θ' ἀνοιξῶ εἰς τὸν θάνατον, ὅστις κρούει
τὴν σαθρὰν θύραν μου. Αἱ εὐχαὶ πατρὸς εἶναι ἀγα-
θὸν ἐφόδιον εἰς τὸν βίον, καὶ ἡμεῖς ἔχετε τὰς εἰ-
λικρινεστέρας πασῶν. Ἐὰν δὲ τέκνων εὐημερία τέρπη
τὴν ψυχὴν τῶν ἀποθανόντων γονέων, εὐτυχεῖτε, τέ-
κνα μου, καὶ εὐδαίμων θὰ κεῖμαι ἐντὸς τοῦ τά-
φου μου.

Ὅλοι ἐβρίθθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των ἔβρεον δάκρυα.

— Ἀλλά, ἐπρόσθεσεν ὁ ἀγαθὸς γέρον, δὲν ἤξεύρω πόσας σταγόνας περιέχει δι' ἐμὲ ἀκόμη τῆς ζωῆς ἢ φιλή εἰς τὸν πυθμένα της. Ἦθελον σὰς φανῆ ὀχληρὸς, τέκνα, ἀν σὰς παρεκάλουν νὰ ἐπισπεύσῃτε τὴν τελετὴν τῆς ἐνώσεώς σας, ὥστε νὰ προφθάσω νὰ παρευρεθῶ εἰς αὐτήν;

— Φίλτατε εὐεργέτα, ἀπεκρίθη ὁ Βοράτης, ἐλπίζω νὰ ζήσης ἰκανὸν χρόνον ὥστε καὶ τὰ παιδία των νὰ εὐλογήσης ὡς καὶ αὐτοὺς ἡλόγησας. Ἀλλ' εἴμεθα πρόθυμοι νὰ τελέσωμεν τοὺς γάμους ἅμα θέλης, καὶ ἅμα καὶ ὁ ἀγαπητὸς Ῥοδίνης ἐτοιμασθῇ.

— Ἐν μόνον καθήκον, εἶπεν ὁ Ῥοδίνης, ἔχω νὰ ἐκπληρώσω προηγουμένως, διότι προηγεῖται καὶ αὐτῆς τῆς εὐδαιμονίας μου. Ἀπελθὼν εἰς Κέρκυραν, νὰ λάβω τὴν εὐχὴν τῆς μητρός μου.

— Ὑπαγε, φίλτατε, εἶπεν ὁ κόμης, ὕπαγε νὰ τῆ φέρης ἐν μικρὸν δῶρόν μου, καὶ νὰ τῆ ζητήσης ἐκ μέρους μου τὴν συγκατάθεσίν της. Ἡ εὐσέβεια πρὸς τοὺς γονεῖς ἀγιάζει τὸν βίον, καὶ ἡ εὐχὴ τῶν γονέων στηρίζει τοὺς οἴκους.

Ὁ Βοράτης μετὰ τῆς Ἀγγελικῆς καὶ τοῦ Ῥοδίνου ἠγέρθησαν τότε διὰ ν' ἀναχωρήσωσιν. Ἐν ᾧ δὲ ἐξήρχετο ὁ Ῥοδίνης ὁ κόμης τὸν μετεκάλεσεν.

— Αὐριον πρὸ τῆς αὐγῆς, τῷ εἶπεν, ἀποπλέει τὸ πλοῖόν μου, ὁ ἅγιος Γεράσιμος, διὰ Τεργέστην. Ὑπαγε δι' αὐτοῦ διὰ νὰ μὴν ἀργήσης, καὶ νὰ εἶσαι ταχέως ὀπίσω. Ἐχε ὑγίαν λοιπόν ὅταν θ' ἀναχωρήσης αὐριον, θὰ κοιμῶμαι.

Ὁ Ῥοδίνης ἐβρίθθη ἐκ νέου ἐπὶ τῆς χειρός του καὶ τὴν ἐρίλησε, καὶ ἔδραμε κατόπιν τῆς Ἀγγελικῆς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ γέρον ἀπεκοιμᾶτο, ἴσως τὸν πρῶτον ἐλαφρὸν καὶ γλυκὺν ὕπνον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς μακρᾶς ἀσθενείας του, ὄνειρεύμενος τοὺς ἀγγέλους προσμειδιῶντας αὐτῷ, ὁ Ῥοδίνης ἐβάδιζε πλησίον πῆς μνηστῆς του πρὸς τὴν οἰκίαν της, διαλεγόμενος καὶ αὐτὸς περὶ μειδιῶντων ἀγγέλων.

Δ.

Τὸ μεσονύκτιον εἶχεν ἤδη παρέλθει, ὅταν ὁ γέρον Νικολός, ὁ ἀρχαῖος ὑπηρέτης τοῦ κόμητος Ναννέτου, κοιμώμενος εἰς τὸ πρόσγειον ἐστιαστήριον τοῦ οἴκου, ἐνόμισεν εἰς τὴν ζάλην τοῦ ὕπνου, ὅτι ἤκουσε βῆμα ὑπόκωπον ἀναβαῖνον τὴν κλίμακα. Τοῦτο ἤρχιστε νὰ διεγείρῃ τὰς νεναρκωμένας αἰσθήσεις του. Τὸ βῆμα ἀνέβη, καὶ εἰς τὸν ἄνω ὄροφον ἠκούετο ἠχηρότερον καὶ βαρύτερον. Ὁ ὑπηρέτης ἠθέλησε νὰ πηδήσῃ τῆς κλίνης του. Ἀλλὰ προσέξας ἤκουσε τὸν περιπατοῦντα ὅτι ἐπορεύετο κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ δωμάτιον τοῦ Ῥοδίνου, καὶ τότε ἀνεπόλησεν ὅτι οὗτος, ἀφ' οὗτου εἶχεν ἐξέλθει μετὰ τοῦ Βοράτου καὶ τῆς θυγατρὸς του, δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει ἀκόμη. Ἐννοήσας ἐπομένως ὅτι ὁ ἀναβάς ἦτον ὁ Ῥοδίνης, καὶ ἔτι μᾶλλον πεισθεὶς περὶ τούτου ὅταν ἤκουσε τὸ αὐτὸ βῆμα ἀπὸ τοῦ δωματίου τοῦ Ῥοδίνου διευθυνθὲν πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦ κόμητος, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁμιλίαν γινομένην ἐντὸς αὐτοῦ, πεισθεὶς, λέγομεν, ὅτι ὁ Ῥοδίνης ἐπανελθὼν ἐξωθεν, καὶ εὐρῶν τὸν κόμητα

ἔξυπνον συνωμίλει μετ' αὐτοῦ, καθύπευκα δὲ γέρον Νικολός, καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν μόλις συνταραχθέντα ὕπνον του νὰ τὸν κυριεύσῃ καὶ πάλιν. Ἐπὶ τινος στιγμᾶς ἀκόμη ἢ ἀντήχησις τῆς συνδιαλέξεως ἐφθανε μέχρι τῆς ἡμβλυμένης του ἀκοῆς, καὶ τέλος ἀπεκοιμήθη διόλου.

Τὴν δ' αὐγὴν, ἅμα ἐξυπνήσας ὁ ἀφωτισμένος ὑπηρέτης, ἔσπευτε πρὸς τὸν κοιτῶνα τοῦ κυρίου του, καὶ ἐμβῆκεν ἠσύχως. Ἀλλ' ἐπειδὴ, ἀφ' οὗ ἐπρόσκεινε στιγμᾶς τινος, ὁ κόμης δὲν τὸν ὠμίλησεν, ἐξῆλθε κρατῶν τὴν ἀναπνοὴν του. Εἰς τὴν μεγάλην δ' αἰθουσαν ἀπήνησεν τὸν Ῥοδίνην ἐξερχόμενον τοῦ δωματίου του.

— Ἐξώρας ἐπεστρέψατε χθές, σιῶρ Ῥοδίνη, τῷ εἶπε.

— Τῷ ὄντι ἐξώρας, Γέρον Νικολό. Ἀλλὰ τί κάμνει ὁ κόμης;

— Κοιμᾶται.

— Κοιμᾶται; Εἶπέ τῷ λοιπὸν ὅταν ἐξυπνήσῃ ὅτι τῷ ἀφήνω ὑγίαν καὶ ἀνεχώρησα . . .

— Πῶς, ἀναχωρεῖτε, σιῶρ Ῥοδίνη;

— Μάλιστα, φίλε μου, διὰ μερικὰς ἡμέρας. Ἐχω ἀνάγκην.

— Καὶ δὲν προσμένετε ν' ἀποχαιρετήσῃτε τὸν Κύριον Κόμητα.

— Τὸν ἀπεχαιρέτησα χθές τὴν νύκτα. Δὲν ἠμπορῶ νὰ προσμείνω. Τὸ πλοῖόν ἀναχωρεῖ.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν κατέβη, καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἀπέπλεε.

Κατὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὥραν ἄνθρωπος ἄγνωστος παρέδωκεν εἰς τὸν συμβολαιογράφον ἐπιστολὴν ἐσφραγισμένην, καὶ ἀνεχώρησεν ἐν τῷ ἅμα. Ὁ Τάπας δὲ τὴν ἠνέωξε, καὶ εὐρῶν ἄλλο ἔγγραφον ἐγκλειστον εἰς αὐτήν, παρετήρησεν αὐτὸ μετὰ τινος ἐκπλήξεως καὶ τὸ ἐφύλαξεν εἰν τὸν κόλπον του. Μετὰ ταῦτα δὲ ἀνεγνώ τὴν ἐπιστολὴν μετὰ προφανοῦς ταραχῆς.

— Μπυρμπόνε! ἀνέκραξεν ἀφ' οὗ ἐτελειώσε, καὶ ἠθέλησε νὰ σχίσῃ τὴν ἐπιστολὴν. Ἀλλ' ἅμα, μετανοήσας, ἔσφραξε κρυπτόν τινα συρτὸν τοῦ γραφείου του, καὶ τὴν κατέκλεισεν εἰς αὐτόν.

— Τίς ἤξεύρει, εἶπε, τί ἠμπορεῖ νὰ τύχῃ; Αἰ! καὶ σά;

(Ἀκολουθεῖ.)

ΟΔΟΠΟΡΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Πρώτη.

=

Ἐκ Σύρου εἰς Ἀθήνας.

Κυρία μου!

Ἄν μετὰ ἑξ μηνῶν ἀπουσίαν ἐνθυμησθε ἀκόμη ὅτι ὑπῆρχε ποτέ τις ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος ὡς ὁ ὑπογεγραμμένος εἰς τὴν παρούσαν ἐπιστολὴν, ἴσως δὲν ἐλησμονήσατε ὅτι καθ' ἣν στιγμὴν ἀνεχώρησε

διὰ τὴν Συρίαν καὶ Παλαιστίνην, ἦλθε νὰ λάβῃ τὰς τελευταίας διαταγὰς σας, καὶ σὰς ἐρώτησε τί θέλετε νὰ σὰς φέρῃ ἐνθύμημα;

— Ἰερὰ λείψανα ἢ ὀρησκευτικὰ κειμήλια, εἶπατε, δὲν θέλετε νὰ δεχθῆτε ἀπὸ χεῖρα βέβηλον. Δύναμαι ἔμως νὰ σὰς φέρω κέδρους τινὰς τοῦ Λιβάνου διὰ τὸν κηπὸν σας εἰς Κηρισίαν, ἢ πάνθηρά τινα, ἢ λέοντα τοῦ Καρμήλου, ἢ ἄλλο τι σπάνιον θηρίον διὰ τὴν αὐλήν σας.

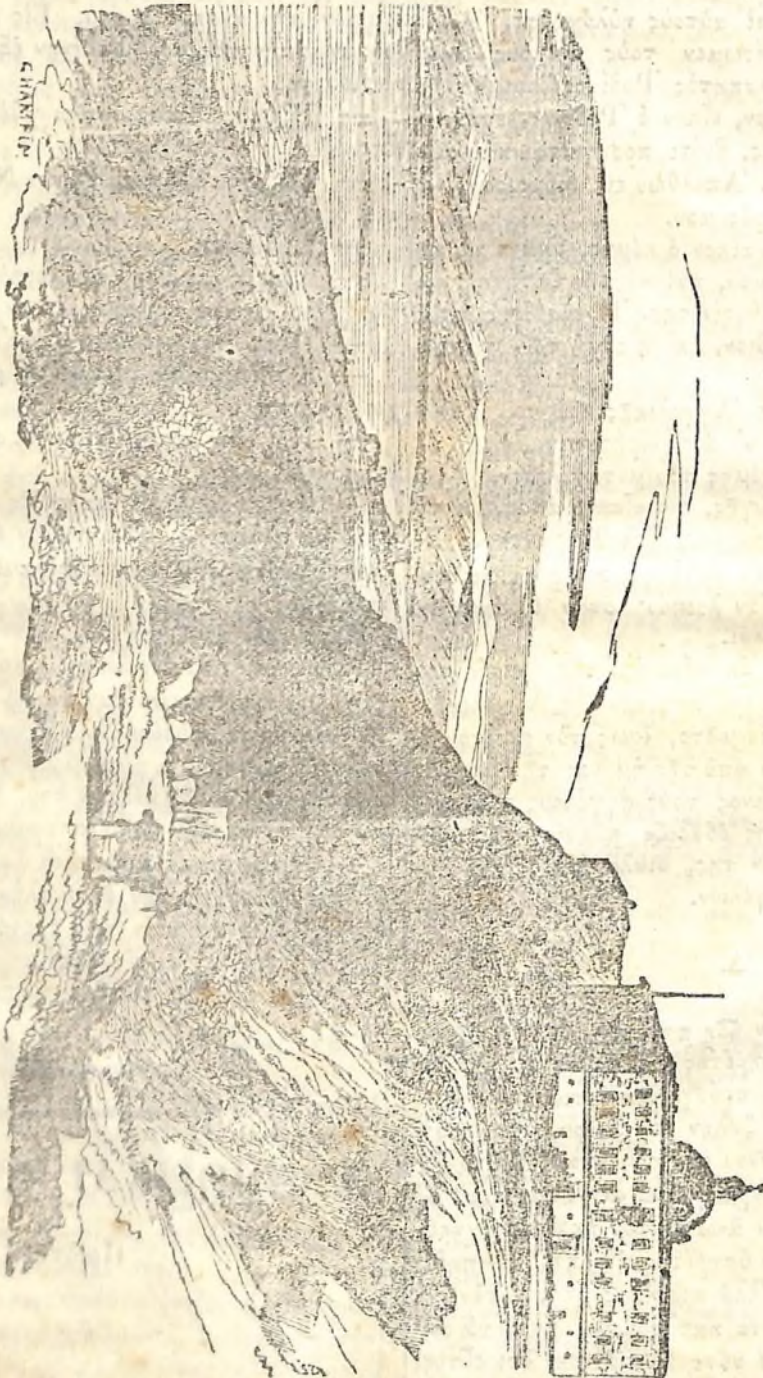
Τὸ ἐπισυννημμένον κιβώτιον περιέχει τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς διαταγῆς σας.

Τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου δὲν σὰς στέλλω, διότι κέδρους σχεδὸν πλέον δὲν ἔχει ὁ Λίβανος.

Ἐνα πάνθηρα ἤκουσα περιφερόμενον εἰς τοῦ Λιβάνου τὰς σάραγγας, καὶ ἐπεμψα Ἀραβα νὰ μοὶ τὸν συλλάβῃ. Ἄλλ' ὁ πάνθηρ συνέλαβεν αὐτὸς τὸν Ἀραβα καὶ τὸν ἔφαγεν.

Ἡ μόνη μου ἐλπίς ἐταλαντεύετο λοιπὸν ἐπὶ τῆς

Κορυφὴ τοῦ Καρμήλου.

φυλῆς τῶν λέοντων, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐπέπρωτο νὰ ψευσθῇ. Ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ἰώπην πεπεισμένος ὅτι ἑκατὸν βήματα δὲν ἤθελον προβῆ χωρὶς ἢ ἀπαντήσω ἓνα τῶν ἀπογόνων τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν θηρίων, ὃ ἐσπάραιεν ὁ Σαμψὼν, ἀλλὰ διέτρεξα μάτην τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Γαλιλαίας, καὶ πολυλάκις ἐφθόνησα τὴν τύχην τοῦ Δανιὴλ ὅστις ἄκων εἶχε τόσην εἰς τὸν βόθρον τοῦ ἀφρονίαν λέοντων,

ἐν ᾧ ἐγὼ ἓνα ἐζήτηον καὶ δὲν τὸν εὑρίσκον. Ἀπὸ ἀπελπισίαν ὅτι ἐπέστρεφον μὲ τὰς χεῖρας κενὰς, θὰ ἐξερριπτόμην, πιστεύσατέ με, νὰ πινηῶ εἰς τὴν Ἀσραλτιτίν, ἂν τὰ παχέα αὐτῆς ὕδατα δὲν εἶχον τὴν ιδιότητα νὰ κρατῶσι τὰ σώματα ἐπιπλέοντα. Ἀπεφάσιτα τοῦλάχιστον νὰ μὴν ἐπιστρέψω χωρὶς μετὰ τὸ Θαβὼρ καὶ τὸν Λίβανον νὰ ἐπισκερθῶ τελευταῖον τὸν Κάσμαλον, καὶ νὰ ζητήσω τὰ θηρία ὅσα κρύπτουσι καὶ

αὐτοῦ αἱ φάραγγες καὶ αἱ νάπαι.

Ὡ! πῶς ὁ κόσμος ἐγήρασεν! Ἀνέβην τὸν Κάρμηλον· ἀλλ' ἐκτός τινων ἡμερωτάτων ὄντων, οἵτινες ἀχθοπροϋντες ὠγαδῶντο εἰρηνικῶς, καὶ τινῶν κμητῶν, αἵτινες ἐβόσκον ἢ ἀνεμυρικίζοντο ὀκνηρῶς, ἄλλο ὄρητον δὲν ἀπήνητα μέχρι τῆς κορυφῆς του.

Ἐδῶ τέλος ἡ τύχη μ' ὑπεμειδιάτε, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτρέψατε νὰ βραδύνω τὸ βᾶδισμα καὶ ν' αὐξήσω τὰς δικαστάσεις τῆς διηγήσεώς μου.

Ὅταν ἔρθω εἰς τὴν Ἱστολεμαίδα, ἀνήγγελα τὴν πρόθεσιν τοῦ ν' ἀναβῶ εἰς τὸν Κάρμηλον, καὶ μὴ θέλων νὰ ἐξηγήσω τὴν ἀληθῆ αὐτῆς αἰτίαν, τὴν ἐδικαιολόγησα διὰ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἰδῶ τὸ ἐπί τῆς ἀκρας αὐτοῦ ὠκοδομημένον μοναστήριον τῶν Καρμηλιτῶν. Ἐδῶ ἄλλοτε ὑψουτο πικρόχαιος ἐκκλησία, σεβαστὸν καταρύγιον πολλῶν ἀλληλοδιὰδύχως ἀναχωρητῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἄλλ' ἐν 1821 τὸ περίεργον τοῦτο μνημεῖον τῆς χριστιανικῆς ἀρχιούτης κατεστράφη εἰς τὰς ἐμυλίους στάσεις τῶν ἐγγυφίων, καὶ ἔκτοτε ὑψήθη τὸ πικρὸν μοναστήριον, μεγαλοπρεπέστατον, λίθινον διόρορον οἰκοδομημα, ἐστεγαζμένον δι' εὐρυχωρῶν δωμάτων, ὅθεν καταπληκτικῆ ἀνακαλύπτεται θέα. Πικροχάθην φαίνονται ἀνομάλως κατιοῦται καὶ εἰς βυθίαις φάραγγας σχιζόμεναι αἱ πλευραὶ τοῦ ὄρους· ὀπίσω δ' αὐτοῦ ἐγείρεται ὄρητὸν τὸ μέτωπον τοῦ Λιβάνου, ἀπέναντι δὲ στείλουσιν εἰς τὸν ἥλιον αἱ λευκαὶ τῆς Ἀκρας ἡ Ἱστολεμαίδος οἰκίαι, καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας του εἰς διασχίλιον ποδῶν βάθος ὄρητομένη ἡ θάλασσα, ἐκτείνεται ἀχανῆς, καὶ ὄρητον ἔχει τὸν ἀχανῆ οὐρανόν.

Ἐδῶ ἐκάθηται εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημοῦ, τὰ βλέμματά μου ἐπληρήθησαν εἰς τὴν ἀπέραντον θάλασσαν, καὶ βρεῖα μελαγχολία κατέλαβε τὴν ψυχὴν μου. Οἱ σύντροφοί μου ἴσταντο παρ' ἐμὲ ἀκίνητοι, καὶ τὴν σιωπὴν μου σεβόμενοι. Ἦσαν δὲ οὗτοι, εἰς μοναχὸς τοῦ Καρμήλου ὑπέροχως καὶ θεόκωρος, καὶ εἰς Ἀραβὸν φκενδύτης, ἔχων τὴν ὄψιν μελανῆν, τοὺς ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας, καὶ δεικνύων, δσάκις ἤνοιγε τὸ μέγα του στόμα, διπλὴν σειρὰν ὀξυτάτων ὀδόντων ὡς τίγριδος. Σχεδὸν μοι ἐπήλθεν ἡ ἰδέα νὰ σᾶς τὸν στείλω ἀντὶ τοῦ ζητηθέντος ὄρητου. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἡ θέα του μοι ἐφαίνετο ἔχουσα τι ἀπαίσιον καὶ ἐμποιοῦν ἀκούσιον φόβον. Καὶ ἤξευρον μὲν ὅτι ἦτον ἀπλοῦς ὀδηγός, ἀντὶ τινων παρὰδων δεικνύων τοῦ ὄρους τοὺς στενωπούς, ἀλλ' εἰς πᾶν κίνημά του ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἰδῶ ὑπὸ τὸν βραχύν του μανδύαν προκύπτουσαν μακρὰν μάχαιραν ὀλοφάνου.

Οἱ σύντροφοί μου οὗτοι ἐξήγουν ἴσως τὴν βαρυθυμίαν μου ὡς ποιητικὴν ἔκστασιν. Ἄλλ' ἂν ἔβλεπον εἰς τὸ βᾶθος τῆς καρδίας μου, θὰ ἐγνώριζον ὡς ἀληθῆ τῆς αἰτίας, ὅτι εἶχον φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῆς ὀδοιπορίας μου, χωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ ἐκπληρώσω τὴν παρὰγγελίαν σας. Εἰς τελευταίαν ἀπόπειραν λοιπὸν ἀπετάθην πρὸς αὐτοὺς, δηλαδὴ πρὸς ἐκεῖνον ἐξ αὐτῶν ὅστις ἤκουε, καὶ ἀποφεύγων νὰ προδῶσω καθαρῶς τὴν ἰδέαν μου, ἐρώτησα ἂν δὲν ὑπάρχωσι σπήλαια εἰς ἐκεῖνο τὸ ὄρος.

— Μάλιστα, μοι ἀπεκρίθη ὁ Ἀραβὸν σπήλαιον περίφημον, τὸ Σχολεῖον τῶν προφητῶν.

— Τὸ σχολεῖον τῶν προφητῶν! ἀέκροτα. Καὶ εἶναι ἀληθὲς σπήλαιον;

— Σπήλαιον βυθὸν καὶ πλατὺ καὶ σκοτεινὸν καὶ ὠραῖον, μοι εἶπεν ὁ Ἀραβὸν μετ' ἐμμοχτικὸν τόνον τῶν ξαναγῶν.

— Ἀγαθὴ τύχη, εἶπα κατ' ἐμμοχτόν. Ἐκεῖ θὰ κατοικεῖ λέων, ἡ οὐδαμοῦ τῆς Συρίας.

Καὶ ἐξήγητα νὰ ἐπισκερθῶ τὸ σπήλαιον.

Δὲν ἤξευρον πῶς ὁ Ἀραβὸν διεδήλωσε τὴν πρόθεσιν μου εἰς τὸν κωρὸν μοναχόν, ἀλλ' ἤρχισμα ἐκείνους καὶ οἱ τρεῖς νὰ καταβίνωμεν τὴν ὀρετικὴν τοῦ ὄρους πλευρὰν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ κἀθῶδες σιολία, ἀπότομος καὶ τραχεῖα, κρύπτεται πολλακίς ὑπὸ θάμνους ἀγρίας συκῆς καὶ ἀμπέλου, ἡ ὀλισθηρὰ κατέρχεται ἐπὶ τοῦ νῶτου ἐπικινδύνων κρημνῶν ὄρος δὲ τοῦ ὄρους ὁ χαρακτὴρ εἶναι ἀγριος καὶ μελαγχολικός, καὶ οὐδὲν ἀντικείμενον φαίδρυναι τὴν λυπούσαν τῆς σκηνογραφίας γυμνότητα.

Κατ' ὅσον δὲ κατηρχόμεθα, ὁ μοναχὸς, τότε ἀφειδέστερος λόγων ὄρω ἤπειν ἤκουε τοὺς τῶν ἀλλῶν, μοι διηγείτο, κατὰ τῶν καὶ τὰς τελευταίας περὶ λεόντων ἐλπίδας μου, ὅτι εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶχον κατοικήσει οἱ προφῆται Ἠλίας καὶ Ἐλισαῖος, καὶ ὅτι ἐνταῦθα συνῆγον τοὺς μαθητάς των καὶ τῶν προφητῶν τοὺς υἱοὺς, καὶ τοῖς ἐδίδασκον, ὄχι, ὡς εἰς τὰ ἡμέτερα διδατκαλεῖα, τὰ περὶ τὸν ὄρος, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα.

Τὴν ἡμέραν τοῦ Πάγκα, μοι εἶλεγε, συνέρχοντα εἰς τὸ θυματουργὸν σπήλαιον Ἕλληνας, Φράγγους, Ἀρμένιοι, ὡς καὶ Ὀθωμανοὶ, πλῆθος φανῶν κρεμαμένων ἐκ τῆς ὀροφῆς διασκεδάζουσι τότε ἐπ' ὀλίγα ὄρα τὸ αἰῶνον αὐτοῦ σκότος, καὶ ὄλοι, ὀμοῦροι καὶ ἀλλόμοροι, ἀρῶνται μετ' εὐλαθείας τὸ χιόνος ψυχρότερον ἀγίασμα ἐξ ὀπῆς ἧτις κατὰ τὸν μυχόν αὐτοῦ κατέρχεται πρὸς τὰ σπλάγγνα τοῦ ὄρους, πίνουσιν ἢ λούονται ἐξ αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεώς των αἰσθάνονται τῆς χάριτός του τ' ἀποτελέσματ' καὶ ἤρχισεν ἔπειτα τὸν κατάλογον τῶν ἐτησίων θυματῶν, ὄτων ἡ παρὰδοσις διατηρεῖται εἰς τὸ μοναστήριον.

Ὅστω διασκεδάζων τῆς ὀδοῦ τὴν μονοτονίαν, μὴ ὀδήγητε μέχρι τοῦ σπηλαίου. Ἡ θέα αὐτοῦ ἦτο ὄλωσ διαφόρος ἀρ' ὅτι ἐφανταζόμεν. Ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἰδῶ κἀνὲν τῶν φυσικῶν ἐκείνων χασμάτων ἀπὸ κατέρχονται βαθύς εἰς τῆς γῆς τὰ ἔγκατα, παρὰ σπῶντα, ὡς κόσμον κατεστραμμένον, βράχους ἀπὸ κτω, σετωρευμένους ἢ μετεώρως κρεμαμένους ἐκ τῆς ὀροφῆς, καὶ πολυμόρφους σταλακτίτας στίλβοντας ἐπὶ ὑπογείους ἀδχαμνίνους στοάς. Ἐξ ἐναντίας τὸ σπήλαιον τοῦτο εἶναι προῖον τῆς τέχνης, ἔχει τοὺς τοῖχος λείους καὶ καθέτως λελαξευμένους, καὶ τὴν ὀροφὴν ὀρίζοντιον, ὑπόγειος θάλαμος πεντήκοντα ποδῶν μήκους, ὕψους δὲ τριάκοντα, ἀνορυχθεὶς ἴσως ἄλλοτε εἰς λητμονηθείσας ἡμέρας, ὡς μέγιστος τῶν φος βαθυπλούτου οἰκογενείας.

Φαίνεται ὄμως ὅτι ἡ τέχνη ἐβοήθησε καὶ συνπλήρωσε μόνον τὴν φύσιν, διότι κατὰ τὴν μίαν αἰτὸν τοῦ γωνίαν τὸ χειροποίητον σπήλαιον ἀπολήγει εἰς σκοτεινὸν βῆθρον βυθιζόμενον εἰς τὴν γῆν, καὶ περιέχοντα τὸ Ἀγίασμα. Ἐνταῦθα θέτει ἡ παρὰδοσις τὸ μυστηριώδες διδασκαλεῖον τῶν προφητῶν.

Τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ἐπικρατοῦν σκότος ἦτον μέγα, καὶ μέλις διὰ τῆς στενῆς θύρας εἰσδύουσα τοῦ δύνουτος ἡλίου ἀκτῖς, καθίστα δραστὸν τὸ ἀμφίβολον τῶν ἀντικειμένων περίγραμμα. Δι' ὃ ὅταν ἐξήλθομεν μετ' ἐλίγον, ἔχοντες ἀπέναντί μας ἀκάλυπτον τοῦ ἡλίου τὸν δίσκον, τόσον σφοδρῶς συνεστάλησαν τὰ δρατικά νεῦρά μου, ὥστε εἶχον ἐντυπώσει εἰς τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἀλλὰ τέλος, καθ' ἣν στιγμήν εἰσπρῶμεθα διὰ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ μοναστηρίου, ἀρχίτας ν' ἀναβλέπω, παρατήρησα ἀντικείμενόν τι παράδοξον ἀνερόμενον εἰς τὸν μαυδύαν τοῦ Ἄραβος. Κατ' ἀρχάς τὸ ἐνόμισα σαῦραν με-

τρίου ἀναστήματος, ἔχουσαν ἑνὸς ποδὸς μῆκος. Ἀλλὰ δεύτερον βλέμμα μ' ἐπέσει περὶ τοῦ ἐναντίου Ἡ κεφαλὴ τοῦ ζώου ὀγγώδης, τετράγωνος, πυραμιδοειδής, ἀπολήγουσα εἰς βύγχος δξύ, καὶ ἔχουσα δύο ἀκωκῆς ὀστεώδεις προεχούσας ὑπὲρ δύο ὀφθαλμοὺς ἐσχηματισμένους ὡς τηλεσκόπια, δὲν ἦτον κεφαλὴ σαύρας, καθὼς οὔτε τὸ ὀπισθοκράνιον, περατούμενον εἰς τετραγωνικὸν λόφον, οὔτε ὁ τράχηλος ὀγγούμενος κάτωθεν εἰς παράδοξον βρογγοκήλην, οὔτε τέλος τὸ νῶτον κυρτούμενον ὡς τροπίς πλοίου. Τὰ χρώματά του ἄλλως ἦτον μελανοπράτινον.

Ἡ πλοῖα ἐπομένως τὴν χεῖρα πρὸς τὸ παράδοξον τοῦτο ζῶον, ἀλλ' ὡς ἠσθάνθη τὴν ἀφὴν τοῦ ψυχροῦ σώματός του, τὴν ἀπέσυρα φρικτῶν ἐν τῷ

Λιθασκαλία τῶν Προφητῶν

ἄμα, διότι ὁμολογῶ, κυρία μου, ὅτι αἰσθάνομαι φυσικὴν ἀποστροφήν πρὸς πᾶν τὸ ἔρπον.

Ὁ Ἄραψ μου ὅμως, ἀπηλλαγμένος τῶν τοιούτων ἀδυναμιῶν, ἄμα τὸ εἶδε, τὸ συνέλαβεν ἐκ τῆς οὐρᾶς, ἥτις κατὰ τοῦτο διέφερον ἀπὸ τῆς τῆς σαύρας, ὅτι συνεσπειροῦτο κυκλικῶς κάτωθεν, καὶ μοὶ τὸ παρουσίατε.

Τότε δὲ εἶδα ἐκπληττόμενος ὅτι τὸ δειλὸν ζῶον ἀπὸ τὸν τρόπον του διὰ τὴν αἰρνηθίαν αἰχμαλωσίαν του, μετέβαλεν αἰφνης χρῶμα, καὶ ἀπὸ πρασίνου ἐγένε λευκοκίτρινον.

— Χαμαιλέων! Ἀνέκραξα ἀμέσως· καὶ διὰ τὴν νᾶ πεισθῶ, παρατήρησα τοὺς πόδας. Τῷ ὄντι αὐτοὶ εἶχον ἀνὰ πέντε δακτύλους, δίχα διηρημένους ὡς δύο

στρογγύλας λαβίδας πυράγρας, ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς εἰς ἕκαστον πόδα. Ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς ἐμπροσθίους οἱ δύο εἰσὶ πρὸς τὰ ἐξώ καὶ οἱ τρεῖς πρὸς τὰ ἔσω, τ' ἀνάπαλιν δὲ εἰς τοὺς ὀπισθίους.

— Χαμαιλέων! ἐπανέλαθον, πεισθεὶς ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης.— Εἴκοσι παράδες σοὶ δίδω δι' αὐτὸ τὸ ζῶον, εἶπον εἰς τὸν Ἄραβα. Μοὶ τὸ δίδεις;

— Λάβε το, εἶπεν ἐκεῖνος.
Ἀλλ' ὁ ἄλλος μου σύντροφος, ὁ μοναχὸς, ὅσω ὀλιγώτερον ἤκουε, τόσω μᾶλλον ἐβλεπεν. Ὅθεν χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ οὐδὲ λέξιν τοῦ προφορικοῦ συμβολαίου μας, ἤρπασε τὸν χαμαιλέοντα, ἐξηγῶν εἰς τὸν Ἄραβα ὅτι τὸ σπήλαιον ἦτον τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἔλα τὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἰδιοκτησίᾳ τῶν κυρίων τοῦ

Μοναστηρίου. Αἱ διαμαρτυρήσεις τοῦ Ἄραβος καὶ αἱ ἐξηγήσεις μου δὲν ἔφθασαν εἰς τὸ ἀπαθεῖς τύμπανον τοῦ μοναχοῦ, καὶ ἀντὶ νὰ διευκολύνωσι, συνέχεον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ὑπόθεσιν, ὥστε πρὸς μεγίστην μου θλίψιν ἠναγκάσθην νὰ παραιτηθῶ τοῦ Χαμαιλέοντος.

Μετὰ δύο ἡμέρας περιερχόμενος εἰς τὴν προκυμαίαν τῆς Πτολεμαίδος, ὅπου περιέμενον τὴν ἡμέ-

ραν τοῦ ἀπόπλου μου, εἶδα αἴφνης ἐμπρὸς μου τὸν Ἄραβα τοῦ Καρμήλου. Ἐλθὼν δὲ πρὸς ἐμὲ ἅμα μὲ ἀνεκάλυψε, μὲ προσεκύνησεν ἐδαφιαίως, καὶ λαβὼν ὑπὸ τὸν μανδύαν του βυπαρὸν βινόμακτρον, τὸ ἐξεδίπλωσεν. Εἰς τὸ βινόμακτρον ἐκοιμάτο ὁ Χαμαιλέον, ἐρυθρὸς ὡς βόδον ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν διὰ τὴν ἀπαλότητα τῆς κλίνης του καὶ τὴν θερμότητα τοῦ κόλπου τοῦ Ἄραβος.

Χαμαιλέον.

Νομίσας τότε ὅτι ὁ Ἄραβς εἶχεν ἔπως δῆποτε ἐξηγήσει εἰς τὸν Μοναχὸν πόσῃ ἐπιθυμίᾳ εἶχον νὰ ἀποκτήσω τὸν Χαμαιλέοντα, καὶ ὅτι ὁ μοναχὸς μοὶ τὸν ἐπρόσφερον, ἔλαβον ἀπὸ τὸ βαλάντιόν μου ἕν φλωρίον καὶ ἔδωκα εἰς τὸν Ἄραβα.

— Εἴκοσι παράδες μὲ χρεωσταῖς, μοὶ εἶπεν αὐτός. Ὅχι περισσότερα.

Τῷ ἔδωκα λοιπὸν τοὺς εἴκοσι παράδες ἐν ᾧ ἄνω-

ἀνεχώρη, ἐσυλλογίσθην ὅτι ἄρσειλον νὰ γράψω δύο λέξεις πρὸς τὸν μοναχὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσω. Ἀνεκάλεσα ἐπομένως τὸν Ἄραβα καὶ τῷ εἶπα τοῦτο. Αὐτὸς δὲ μὲ ἤκουσε σοβαρῶς καὶ δὲν ἀπεκρίθη.

Ἐγράψα λοιπὸν τὴν ἐπιστολήν μου, τὴν ἐσφραγίσαι καὶ τὴν ἔδωκα εἰς τὸν Ἄραβα, ὅστις τὴν ἔλαβε, τὴν ἀνῆψεν εἰς τὴν καπνοσύριγγά του, καὶ τὴν ἔκαυσεν.

— Ὁ μοναχὸς τοῦ Καρμήλου, μοὶ εἶπεν, εἶναι

εἰς τὸν οὐρανόν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει νὰ τῷ σταίλῃς τὴν ἐπιστολὴν σου.

— Ἀπέθανεν ὁ ἀγαθὸς ἐρμηίτης! ἀνεκράξατε τε-
 ολιμυμένως.

— Ἐχεις ὅμως τὸν χαμικλέοντα! Καὶ ἀπέθλη.

Τὴν ἐπαύριον ὁδοιπόρος ἔφερε τὴν ἀγγελίαν εἰς τὴν Ἡτολεμακίδα ὅτι γέροντες μοναχὸς τοῦ Καρμῆλου ἐδόλορονήθη ὑπὸ Ἀραβὸς ἐνῶ ἐκουμῆτο. Τὸ δ' ἐγκλημα τοῦτο ἐκινετο ἀκτανόητον, διότι οὔτε εἰς τὸ καλλίον τοῦ δολορονήθεντος οὔτε εἰς τὸ μοναστήριον ἔγινε κάμμία κλοπή.

Διὰ νὰ μὴ διατεθῆτε ὅμως ὀργίλως κατὰ τοῦ προστατευομένου μου, καὶ νὰ μὴ νομίητε ὅτι ὑπὸ ἀπεισίου οἰωνοῦ τὸν ἀπέκτησα, σπεύδω νὰ προσθέσω ὅτι ἡ πληγὴ τοῦ μοναχοῦ ἀπεδείχθη ἀκίνδυνος, διότι ἡ μάχη αὐτὴν εἶχεν ὀλισθήσει ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὃν ἐφόρει κρεμάμενον εἰς τὸ στήθος του.

Ἀρ' οὗτο ἀπέκτησα τὸν Χαμικλέοντα ἤμην πλήρης γοῆς, καὶ ἔτοιμος πλέον διὰ τὸν ἀπόπλου. Ὁ σκοπὸς τῆς περιουσίας μου εἶχεν ἐκπληρωθῆ. Καὶ ἂν δὲν βέλῃσθε νὰ θεωρήσῃτε τὸν Χαμικλέοντά μου ὡς ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν λέοντων, δὲν δύνασθε ὅμως ν' ἀρνηθῆτε ὅτι εἶναι ὄχι τὸν Καρμῆλου, καὶ ἐκ τῶν περιεργωτάτων μάλιστα. Προσδιορίζων αὐτὸν δι' ὑμᾶς, φαντάζεσθε πόσας περιποιήσεις τῷ ἐδάψιλευον. Εἰς τὸν ἰστόν τοῦ πλοίου εἶχον προσηλώσει μέγαν κλάδον συκῆς, καὶ εἰς αὐτὸν συνήθως ἀντρεπε, πρακινώτερος ἀπὸ τῆς συκῆς τὰ φύλλα ὅταν ἤθελε νὰ θερμανθῆ εἰς τὸν ἥλιον. Ὅταν πρὸς τὸ ἔσπερας τὸν συνελάμβανον διὰ νὰ τὸν κατακλιθῶ εἰς τὸ κιβώτιόν του, ὀργίζετο ἀκόμη, καὶ τὸ χροῶμα τοῦ ἔγινετο φαῖον ὡς τῆς τέρας. Ἀλλὰ τέλος τότε ἐξημερώθη, ὥστε εἰς τὴν χεῖρά μου πολλάκις καθήμενος, παραδίθετο εἰς τὴν αὐτῶν παιδιᾶν τῆς θήρας, σπενδονίζων πρὸς τὰ ἔξω τὴν λεπτήν, τριποδιαίαν τοῦ γόφου, ἐλαττικὴν ὡς σιδηροῦν ἐλατήριον, καὶ συνελάμβανε τὰς παραπετωμένας μυίας.

Ὅτως ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Σύρον, ὅπου ὁ Χαμικλέον ὑπέμεινε τὴν δεκαπενθήμερον κάθαρσιν μετὰ ἡρωϊκὴν καρτερίαν. Καθ' ἣν δ' ἡμέραν ἐξηργώμεθα τοῦ λοιμοκαθαρησίου, λωποδύτης τις, παρεστρόφας μεταξὺ τῶν ἀχθοφόρων, καὶ ἰδὼν τὸ κιβώτιον εἰς ὃ εἶχον ἐγκλεισθεὶ τὸ ζῶον, καταστίλβον ἀπὸ ἐλέφαντα καὶ ἀλάβαστρον, κρίνων δ' ἐκ τοῦ περιέχοντος περὶ τοῦ περιεχομένου, ὠφελήθη ἀπὸ τὴν σύγγυσιν τῶν μετακομίσεων, ἤρπασε τὸ κιβώτιον, καὶ ἀπέθλη.

Φαντασθῆτε τὴν ἀπελπισίαν μου, ὅταν ἀνεκάλυψα τὴν κλοπὴν. Ὀλίγον ἐλείψε νὰ ἐπιβιβασθῶ εἰς τὸ πρῶτον εἰς τὴν Συρίαν ἀποπλέον ἀτμόπλουον, ἂν μόνον ἤξευρον ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦ Καρμῆλου εἶχε καὶ ἄλλον Χαμικλέοντα.

Κατηρῆς λοιπὸν αἰτεροῦμαι εἰς τὴν Ἐρμούπολιν, ὅταν εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς γωνίαν παρετήρησα φυκρὸν μερίκιον, κρετὸν εἰς χεῖράς του κιβώτιον μετὰ τὴν ὁμοιότητα εἶχον μετὰ τὸ ἐδικόν μου, καὶ ἀσχολούμενον νὰ τὸ ἀνοίξῃ. Ἐν κήδημα, καὶ τὸ εἶχον συλλάβει ἀπὸ τὸ αὐτίον. Κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν τὸ κιβώτιον εἶχεν ἀνοίξει, καὶ ὁ Χαμικλέον ἐπρότεινε ζωηρῶς τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐξετόξευσε τὴν γλώσσάν του, ἀνυπόμονος νὰ τείνῃ ὀλίγον τὰ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας νεαρῶν του μέλη. Ὁ δὲ παῖς, ἐντρομος

διότι ἀνεκλύθη, καὶ ὀρίζας εἰς τὴν θείαν τοῦ θηρίου ὃ ἀνεκάλυψεν, ἐβόησε βικίως τὸ κιβώτιον κατὰ γῆς, καὶ ἐδόθη εἰς φυγὴν, ἣν ἀνεχάιτιτε μόνος ὁ ἀπτυνομικὸς φύλαξ, ὅστις τὸν συνελάμβεν.

Ὁ δυστυχὴς Χαμικλέον μου εἰς ἐναντίας ἔμεινεν ὡς νεκρὸς κατὰ γῆς, ὅλος κατατεθροβημένος ἀπὸ τὴν αἰρνηθίαν συγκίνησιν, ἥς ὁμοίαν δὲν ἐνθυμῆται εἰς ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του, καὶ τὸ χροῶμα τοῦ ἠλλοιώθη ἀμέσως εἰς σιδηρόρακιον, ὥστε καὶ ἐγὼ ἐνόμισα ὅτι παρευρισκόμην εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς του, καὶ ὅτι δὲν μοὶ ἔμενεν εἰμὴ ν' ἀριερώσω τὸ δέρμα του, ἄχρουν τοῦ λοιποῦ, καὶ ἀναλλοίωτον ἀπὸ τὰς ψυχικὰς του κινήσεις, εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῆς Φυσικῆς ἱστορίας διὰ τὸ Μουσεῖόν της.

Τὸν ἔλαβον ὅμως ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ τὸν ἐθέρμανα εἰς τὰς χεῖράς μου, ἂν καὶ ὀλίγην ἔχων ἐλπίδα τῆς ἀναβιώσεώς του. Ἀλλ' ἐνῶ ἔκαμνε τὸν νεκρὸν, καὶ μίαν μύτη, εἰς τὴν ἀκίνησιαν του πεποιουῖα, ἤλθε καὶ ἐκάθισεν ὡς τρεῖς πόδας μακρόν του, αἰρνης ἡ γλώσσά του ἐξετοξέυθη ὡς ταχὺ βέλος, καὶ συνελήφθη ἡ μύτη. Ἐκτοτε ἐπανῆλθον οἱ γλωροὶ τοῦ χρωματισμοῦ, καὶ σήμερον, ὅτε σὰς τὸν πέμπω, θάλλει ἐν πλήρει υγείᾳ, πράσινος ὡς καθαρὸς σμάραγδος. Θέλετε δὲ βλέπει ἐπιστιλβούσας ἐπ' αὐτοῦ ὄλας τῆς Ἰριδος τὰς χροιάς, ὅπερ εἶναι ἡ ἐνδειξις τῆς ἀνωτάτης ψυχικῆς του ἀγαλλιᾶσεως, ὁσάκις ἀξιοῦται ἐνός εὐμενοῦς βλέματός σας, ὅποιον δὲν τολμᾷ νὰ ἐπικαλεσθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ὁ γαλειώτατος δοῦλος σας
 (κατὰ τὸν) Η. Β.

Ἡ ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ

Ὑπὸ Κ. Π.

Αἰσθάνομαι ὅτι τὸ ἀπρηχαιωμένον τοῦτο ὄνομα δὲν εἶναι ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ δελεᾶσῃ πολλοὺς ἀναγνώστας· καὶ βλέπω πάντα τὸν δῶκοντα νεότερόν τι ἐτοιμαζόμενον νὰ γυρίσῃ τὸ φύλλον καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Πανδώραν πράγματα ἥττον τετριμμένα καὶ μᾶλλον περιεργα. Ἀλλὰ καθὼς ὑπάρχουσι κλασικοὶ συγγραφεῖς εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγνωσιν εὐχαριστως ἐπανερχόμεθα ἐκ διαλειμμάτων, ἀφοῦ κορεσθῶμεν ἀπὸ τοὺς νεότερους· οὕτως ὑπάρχουσι καὶ κλασικὰ γεγονότα, ἄξια διὰ παντός σπουδῆς καὶ μελέτης, ὅσα μεγάλα, ὅσα ποικίλα καὶ ἂν ἦναι τὰ περὶ ἡμᾶς συμβαίνοντα. Ἡ δ' ἐν Μαραθῶνι μάχη εἶναι ὄχι μόνον ἐκ τῶν κρίσιμων ἐκείνων, ὡς πρὸς τὴν τύχην ἔθνους ὅλου, ἢ, καθὼς λέγουσι πολλοὶ, τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος γεγονότων· εἶναι πρὸς τοῦτοις γεγονόσιν τὸ ὅποιον ἐκ νεαρᾶς μὲν ἡλικίας πάντες ἀκούομεν καὶ διδασκόμεθα, γηράσκομεν δὲ χωρὶς νὰ ἐννοήσωμεν ἐντελῶς καὶ χωρὶς νὰ ἐκμάθωμεν.

α Τίς τῶντι δὲν ἤξευρε ὅτι, ἐν ἔτει 490 πρὸ Χρ., 20 ἢ 30, κατ' ἄλλους δὲ 50 ἢ 60, μυριάδες βαρβάρων ἐπῆλθον ἀπὸ τῆς Ἀσίας διὰ νὰ τιμωρήσωσι τοὺς συνδραμόντας τὴν Ἴωνικὴν ἐπανάστασιν Ἑρετριεῖς καὶ Ἀθηναίους, καὶ ἐκυρίευσαν μὲν τὴν Ἐρέτριαν, κατετροπώθησαν δὲ ἔπειτα εἰς Μαραθῶνα

ὄλοσχερῶς ὑπὸ μυρίων μόνον Ἑλλήνων, ἐνθουσιῶ-
των ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας; Τὸ κατόρθωμα τοῦτο εἶ-
ναι βέβαιον καὶ ἀναμφισβήτητον ὅπως εἰς ἑμὴν ἀπο-
ρίαν γεννῶνται εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν, ἅμα θελήσωμεν
νὰ καταλάβωμεν πῶς ἐγένετο τὸ κατόρθωμα τοῦτο!

Ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως εἶναι αἰσθημα μέγα
καὶ θαυμαστόν· ἀλλ' ὅσοι ἐνθουσιῶν καὶ ἂν ἦσαν
ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, δυσκόλως θέλετε μὲ πείσει ὅτι
20 ἢ 30, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον ὅτι 50 ἢ 60 ἄνδρες
δὲν δύνανται νὰ σᾶς καταβάλωσι, μάλιστα ἂν οἱ ἂν-
δρες οὗτοι δὲν ἦναι θηλυδρίαὶ ἀπόλεμοι, ἀλλὰ πρὸ μι-
κροῦ ἀνεδείχθησαν νικηφόροι πρὸς ἀνατολὰς μὲν μέ-
χρι τοῦ Ἰνδοῦ, πρὸς βορρᾶν δὲ μέχρι Κασπίας καὶ
Ἰστροῦ, πρὸς μεσημβρίαν μέχρις Αἰθιοπίας καὶ πρὸς
δυσμάς μέχρι τοῦ Ὀλύμπου. Τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πέ-
ρσι γενόμενα ἀπαδεικνύουσιν, ὅτι ὁ ὑπὲρ ἐλευθερίας
ἐνθουσιασμός πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ ἦναι ἀήττητος
ὅταν δὲν συνοδεύηται ἀπὸ ταγματὰ τινὰ καλῶς ὠρ-
γανισμένα, ἐπιτηδεῖως στρατηγούμενα καὶ ἔχι ὅλως
δυσανάλογα κατὰ τὸ πλῆθος πρὸς τὸν ἐχθρὸν.

Πρὸς τοῦτοις ἄπειρον εἶναι διατὶ οἱ Πέρσαι, ἐδη-
γούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀρίστα γνώσκοντος τὴν χώραν
Ἰππίου, ἀπεβίβασθησαν, ἔχι ἄλλοῦ πευ τῆς Ἀιτικῆς
παραλίας, ἀλλ' εἰς Μαραθῶνα μᾶλλον, ἐνῶ διὰ τὴν
φθάσασιν ἐκείθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἂν ἤθελον νι-
κήσει, ἐμελλον νὰ ἀπαντήσωσι δυσκολίας μεγάλας,
διότι τὸ πεδῖον τοῦ Μαραθῶνος περιστέρεται ἀπὸ
ξηρᾶς ὑπὸ ἄνέμων καὶ στενωπῶν, ἐντὸς τῶν ἑσπείων
οἱ Ἕλληνας καὶ νικηθέντες ἠδύνατο νὰ ἀντιταξῶσιν
εἰς τοὺς νικητὰς δυσκοταγώνιστον ἀντίστασιν. Τῇ
ἀληθείᾳ οἱ Πέρσαι ὁμοίωζον μὲ ἄνθρωπον παρασκευ-
ασθέντα μὲν διὰ πολλοῦ χρόνου καὶ ἐλλόντα μακρό-
θεν διὰ τὴν ἐπιτελῆ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου, παρατα-
χθέντα δ' ἔπειτα εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν, ὥστε τὸ
ἔπλον αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐχθροῦ.
Τινὲς εἶπον ὅτι οἱ Πέρσαι ἔπρεπε νὰ ἀποβιβάσῃσι
μεσημβρινώτερον τοῦ Μαραθῶνος, εἰς τοὺς μεταξὺ
Πρασιῶν (τοῦ σημερινοῦ Πόρτο Ράφτι) καὶ Σουνίου
λιμένας· ἢ παραλία αὕτη περιζωνύμεται μὲν ὑπὸ
λόφων πολλῶν, οἱ Πέρσαι ἔρως ἠδύνατο νὰ ὑπερ-
βῶσι τοὺς λόφους τούτους πολὺ πρὶν ἢ φθάσῃσι οἱ
Ἕλληνας, παραταχθέντες δὲ ἅπασι εἰς τὰ πεδία τῆς
Μεσογαίας καὶ νικήσαντες, εὐδελίαν ἤθελον ἀπαν-
τήσῃ δυσκολίαν μέχρις Ἀθηνῶν, διότι εἰς τὴν
εὐρεΐαν μεταξὺ Βριλησσοῦ καὶ Ὑμηττοῦ κοιλάδα,
ἐχθρὸς νενικημένος καὶ εὐάριθμος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀν-
τισταθῇ εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ τὸ ἀπλούστερον ἴσως ἦτο
νὰ ἀποβιβάσῃσι ἐξ ἀρχῆς εἰς Φάληρον, ὡς ἠθέλη-
σαν νὰ πράξῃσι μετὰ τὴν ἦτταν· τὰ βραδύτερον ὑπὸ
τοῦ Θεμιστοκλέους κατασκευασθέντα πλοῖα καὶ ὀχυ-
ρώματα δὲν ὑπῆρχον ἔτι· ὅθεν οἱ Πέρσαι δὲν εἶχον νὰ
ἀπαντήσωσιν ἐνταῦθα εἰμὴ αὐτούς ἐκείνους τοὺς
ὀπλίτας, τοὺς ὀποιούς καὶ ἐν Μαραθῶνι ἀπίνθησαν,
ἐκτὸς μόνον, ὅτι, νικήσαντες, εἰσῆρχοντο ἀμέσως εἰς
Ἀθήνας, ἐνῶ νικηθέντες δὲν ἔπασχόν τι χειρότερον
τοῦ ἐν Μαραθῶνι παθῆματος. Ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας
θεβαιοί, πλείστοι δ' ἐπανελάβον, ὅτι τὸ ἐν Μαραθῶνι
πεδῖον ἦτο προσφεύστατον εἰς τὸ ἰππικὸν τῶν Περ-
σῶν. Ἀλλὰ τὸ πεδῖον σώζεται κατ' εὐτυχίαν ἀφοῦ
δὲ παρατηρήθη καὶ καταμετρήθη ἀκριβῶς, ἀπεδείχθη

ἤδη, ὅτι, διὰ τὰ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἔλη,
ἀποβαίνει τοσοῦτον στενόν, ὥστε, ἀντιπαραταχθέν-
των τῶν δύο στρατευμάτων, ὅσοι καὶ ἂν ἐλαττώ-
σωμεν τὸν ἀριθμὸν τοῦ περσικοῦ τῶν ἐχθρῶν, δὲν ἔ-
μεινε τόπος ἀρκετὸς διὰ τὴν ἐνεργήσῃ ὅπως οὐδὲν ἀνέ-
τως τὸ ἰππικόν· εἰς τὸ Φαληρικὸν πεδῖον ἐξεναν-
τίας ἠδύνατο νὰ παραταχθῇ πολὺ ἀνετώτερον ἅπασ
ὁ Περσικὸς στρατός, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδὲ αὐτοῦ
τοῦ ἰππικοῦ.

Εὐλόγως ἐπίσης δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις πῶς οἱ
Πέρσαι διέμειναν ἀρκοὶ ἐννέα ἀκριβῶς ἡμέρας ἀπὸ
τῆς ἀρίξεως τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν ἀπεφάσιον νὰ
συνάψῃσι μάχην, εἰμὴ ἀφοῦ προσεκλήθησαν ὑπὸ τού-
των. Διατὶ οἱ Ἕλληνας ἀνέβαλον τὸν ἀγῶνα, εἶναι εὐ-
κατάληπτον· οἱ Ἕλληνας ὄντες ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ στε-
ρούμενοι τροφῶν καὶ κατέχοντες θέσιν ἀσφαλῆ, ἀκιν-
δύως ἠδύνατο νὰ περιμενωσὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν
ἐνόμιζον ἐπιτηδειότεραν τὴν ἐφοδὸν· ἀλλ' οἱ Πέρσαι
οἵτινες ἔπρεπε νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν κατάπληξιν
τὴν ἐπελοῦσαν, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ὡς ἐκ τῆς μεγά-
λης ἐκείνης ἐπιθέσεως, οἱ Πέρσαι οἵτινες ἦσαν με-
μανδρευμένοι εἰς γῶρον στενόν, ἐν γῆ ἄλλοτρία καὶ
ἐκινδύνεον νὰ στενηθῶσι τροφίμων, πῶς ἀνέβαλον
τὴν συμπλοκὴν, ἀνάγκη βεβαίως νὰ ἐξηγηθῇ.

Ἐπειτα τὰ περὶ τῆς μάχης αὐτῆς ἱστορούμενα
εἶναι, εἰ δυνατόν, ἔτι μᾶλλον ἀσαφῆ. Τὴν σήμερον
πᾶς στρατός διακοπεῖς, θεωρεῖται ὡς ἀπολωλώς· οἱ
Ἕλληνας ἔπαθον ἐν Μαραθῶνι τὴν μεγάλην ταύτην
εμφορὰν, καὶ ἔπαθον αὐτὴν, οὕτως εἶπεῖν, ἐκ προ-
νοίας· διότι ὁ Μιλτιάδης, καίτοι εἰδὼς ὅτι οἱ Πέρσαι
παρέτασσαν εἰς τὸ μέσον τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ,
ἀνέταξεν ἐνταῦθα ὀλιγώτερας τάξεις ὀπλιτῶν, ἐνί-
σχυσε δὲ τὰς πτέρυγας. Οἱ βάρβαροι λοιπὸν διέβη-
ξαν εὐχερῶς τὸ Ἑλληνικὸν κέντρον καὶ ὅμως ἦττή-
θησαν, διότι αἱ Ἑλληνικαὶ πτέρυγες, τρέψασαι τὰς
ἐχθρῆσιν, ἠνάθησαν καὶ ἐπέπεσον κατὰ τοῦ Περσι-
κοῦ κέντρον. Ἀλλὰ πῶς τὸ Περσικὸν τοῦτο κέν-
τρον, τὸ ὅποιον ἐκίπεν εἰς δύο τὴν Ἑλληνικὴν φαλαγ-
γα βεβαίως πρὶν ἢ αἱ πτέρυγες αὐτῆς κατισχύσωσι
τῶν ἐχθρῶν, δὲν προέλαβε νὰ πράξῃ ὅτι ἐπράξαν
οἱ Ἕλληνας μετέπειτα, πῶς, δηλαδὴ, ἀφοῦ διέσπασ-
τοὺς ἐν τῷ μέσῳ τεταγμένους ὀπλίτας, δὲν ἐτρέπη
δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ διὰ τὴν κυκλώσῃ τὴν μίαν τοῦλαχι-
στον τῶν Ἑλληνικῶν πτερίγων;

Ἰδύνομην νὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς ἀπό-
δειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη εἶναι γεγονός ἐχι
πολλὰ γνωστόν, ἂν καὶ σφόδρα τετριμμένον. Ἀλλ'
ἀρκεῖ νὰ εἶπω, ὅτι ἔσα πρὸς διευκρίνησιν τῶν ἀπο-
ριῶν τούτων ἐγράψαν οἱ νεώτεροι σοφοί, ἠδύνατο
νὰ συγκροτήσωσι τέμον ἀρκετὰ παχύν. Δὲν θέλετε
ἄρα μὲ ἐμολογήσῃ χάριν τινὰ διότι συνήγαγον τὰς
πολλὰς ἐκείνας παρατηρήσεις εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας
σελίδας, καλέσας, ἐννοεῖται, εἰς τὴν ἐμῆν ταύτην
μόνον τὰς εὐπροσωποτέρας, ἐπαγαγὼν δὲ καὶ τινὰς
πρῶτον ἤδη ἐμφανιζόμενας εἰς τὸ κοινόν; Παρατηρή-
σατε πόσον ἐκπίασα ἐνεκα ἡμῶν ἀνεξήτητα ἅπασας
ἐκείνας τὰς πραγματείας· ἀνέγνωσα καὶ παρέβαλον
αὐτάς, διαλέξας τὰ ἀρθέτερα καὶ ἀναπληρώσας τὰ ἐλ-
λείποντα· μετέβην ἐξεπιτηδὲς εἰς Μαραθῶνα...
Ἔμεῖς δὲ, ἐξηπλωμένοι, ὑποθέτω, εἰς καλῶς

μυλκκην, διατριβῆς καὶ παιδιᾶς ἕνεκα, ἐν ἄνεσι, ἐν τῷ ἡμισείας, ἢ τὸ πλὸν, μιᾶς ὥρας, δρέπετε τοὺς καρποὺς τῶν πολλῶν ἐκείνων ἀγῶνων καὶ μινθάνετε, ἐκ τοῦ προχείρου, ὅσα ἐβρέθησαν ἢ δύνανται νὰ βρωθῶσι περὶ ἐνός τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῆς ἱστορίας τῶν πατέρων σας. Ἄν, ἔπειτα ἀπὸ ὅλα ταῦτα, ἀδημονῆτε ἔτι κατὰ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης μου, διότι ἐσπετερίσθη ἐνταῦθα τὴν θέσιν μυθιστορηματός τινος ἢ διηγήματος, εἶπεθε βεβαίως ὁ ἀγνωμόνεστερος, ἂν ὄχι τῶν ἀνθρώπων, τοὺλάχιστον τῶν ἀναγνωστῶν, ὅπερ διὰ τὸν συγγραφέα εἶναι, ὡς ἤξευρετε, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Ἡ χερσονήσος τῆς κυρίως Ἀττικῆς (ἐξαιρέσει τῆς Ἐλευσίνας) σχηματίζει, ἐντὸς τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τρίγωνον ἀνεστραμμένον, τοῦ ὁποῦ τὴν κορυφὴν ἀποτελεῖ ἡ πρὸς μεσημβρίαν νεύουσα ἄκρη τοῦ Σουνίου. Ἀπὸ ταύτης ἀναχωροῦσιν αἱ δύο τοῦ τριγώνου παραλίαι πλευραὶ, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀνατολικὴ φθάσει μέχρι Ῥαμνοῦντος, κατέναντι τῆς Εὐβοίας, ἡ δὲ μεσημβρινοδυτικὴ μέχρις Ἀμφιάλης, κατέναντι τῆς Σαλαμῖνος. Τὴν δὲ μεσόγειον θάσιν τοῦ τριγώνου ἀποτελοῦσι δύο ὄρη, ὁ Πάρνης καὶ τὸ Αἰγάλεων ὁ Πάρνης, ὅστις, ἐρχόμενος ἀπὸ δυσμῶν, μεταξὺ Βοιωτίας καὶ Ἐλευσίνας, ἄμα φθάσει εἰς τὸ μέσον τῆς γραμμῆς τῆς σχηματιζούσης τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος θάσιν, τρέπεται πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν καὶ ἀπολήγει εἰς Ῥαμνοῦντα· τὸ Αἰγάλεων, τὸ ὁποῖον ἐκρύπεται ἀπὸ τοῦ Πάρνητος ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ μίσῳ τῆς γραμμῆς καὶ φέρεται μεσημβρινοδυτικῶς μέχρις Ἀμφιάλης. Τὸ ἐμβυδὸν τοῦ τριγώνου τούτου ὑποδιαίρεται εἰς τρία τμήματα, διὰ δύο ὄρειων κλάδων. Ὁ Βριλησσός (δηλαδὴ τὸ ὄρος τὸ ὁποῖον εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ὠνομάσθη Πεντελικόν) ἐκρύπεται ἀπὸ τοῦ Πάρνητος ὄχι μακρὰν τοῦ μέρους ὅπου καὶ τὸ Αἰγάλεων ἀπομακρυνθεὶς δὲ ὀπωτῶν τῆς πατρικῆς πλευρᾶς καὶ καταλιπὼν ἐν τῷ μεταξὺ ἰκανὴν κοιλιάδα, μετεωρίζεται φερόμενος ἀπὸ τοῦ βορειοδυτικοῦ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν τοῦ τριγώνου παραλίαν· καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἀττικῆς τὸ βορειότερον, ὑψηλότερον καὶ ὄρεινότερον τμήματός μέρους, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Διακρία, κατοικεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν πενεστέρων γειωργῶν. Ἡ Διακρία λοιπὸν, ἔχουσα σχῆμα ἐπίσης τριγώνου, ὄριζοτο ὑπὸ τοῦ βορειοανατολικωτέρου μέρους τοῦ Πάρνητος, ὑπὸ τοῦ Βριλησσοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ βορειότερου μέρους τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Βριλησσοῦ μέχρι Ῥαμνοῦντος. Ὁ ἀπὸ τοῦ Βριλησσοῦ πάλιν προκύπτων Ὑμηττός ἀφίσταται κατ' ἀρχὰς τῆς πατρικῆς ἐστίας πολὺ πλειότερον ἢ ὁ Βριλησσός καὶ σχηματίζει μεταξὺ τούτου καὶ ἐαυτοῦ κοιλιάδα πολὺ εὐρυτέραν τῆς μεταξὺ Βριλησσοῦ καὶ Πάρνητος προμνημονευθείσης· ἔπειτα δὲ ἀνωφθαίει, κατέρχεται παραλλήλως σχεδὸν μὲ τὸ Αἰγάλεων, εἰς τὴν δυτικομεσημβρινὴν τοῦ μεγάλου τριγώνου πλευρὴν καὶ χωρίζεται τὸ λοιπὸν τοῦτο μέρος εἰς δύο ἕτερα τμήματα. Ἐκ τούτων τὸ δυτικώτερον, τὸ ὀριζόμενον ὑπὸ τοῦ Αἰγάλεω, τοῦ Πάρνητος, τοῦ Βριλησσοῦ, τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τῆς θαλάσσης, εἶναι ἡ πεδιάς ἐντὸς τῆς ὁποίας ὑψοῦται ἡ περιώνυμος τῶν Ἀθηναίων πόλις, ἔχει σχῆμα τραπέζιου, ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πάλαι ἰδίως Πεδίον καὶ κατοικεῖτο ὑπὸ τῶν πλου-

σιωτέρων γαιοκτητῶν. Τὸ δὲ ἀνατολικώτερον, τὸ ἐπέκεινα τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀποτελεῖ ἕτερον πάλιν τραπέζιον καὶ εἶναι τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ ὁποῦ ἡ παραλία, ἢ ἀπὸ τῆς μεσημβρινωτέρας ἄκρας τοῦ Ὑμηττοῦ, ἦτοι τῆς ἄκρας τοῦ Ζωττῆρος, μέχρι τοῦ Σουνίου, καὶ ἄπὸ τοῦ Σουνίου μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ Βριλησσοῦ ἐκτεινομένη, ἔφερεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῆς Παραλίας ὄνομα, πρὸ τῶν Μηδικῶν δὲ κατοικεῖτο ὑπὸ τῶν μετερχομένων τὴν ναυτιλίαν Ἀθηναίων. Τὸ μεσογαίωτερον τοῦ τμήματος τούτου ἐκαλεῖτο, κατ' ἀντίθεσιν τῆς παραλίας, Μεσογαία.

Ἡ Ἀττικὴ ἄρα ἀποτελεῖ ἐν μέγα τρίγωνον, τοῦ ὁποῦ τὸ ἐμβυδὸν, διατεμνόμενον ὑπὸ τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ, ὑποδιαίρεται εἰς ἐν μικρότερον τρίγωνον, τὴν πρὸς βορρᾶν κειμένην Διακρίαν, εἰς ἐν τραπέζιον, τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινομένην Παραλίαν καὶ Μεσογαίαν, καὶ εἰς ἕτερον τραπέζιον, τὸ πρὸς δυσμὰς ἀπλούμενον Πεδίον. Ἡ πεδιάς τοῦ Μαραθῶνος κεῖται ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Διακρίας καὶ ἰδίως ἐν τῇ γωνίᾳ τὴν ὁποῖαν σχηματίζει μὲ τὴν θάλασσαν ὁ εἰς ταύτην κατερχόμενος Βριλησσός. (*) Κολποῦται δὲ ἐνταῦθα ἡ παραλία ἐν εἴδει ἡμισελήνου, τῆς ὁποίας τὸ βόρειον κέρας ἀποτελεῖ ἡ ἄκρη ἡ καλουμένη Κυνόσουρα, τὸ δὲ μεσημβρινόν, ἡ βορειοανατολικωτέρα ἄκρη τοῦ Βριλησσοῦ. Ἐπίσης καὶ τὸ ὑπεράνω τοῦ αἰγιαλοῦ τούτου ἐκτεινόμενον Μαραθωνικὸν πεδίον κυρτοῦται ἐν εἴδει ἡμιτελήνου, ὑπὸ τῶν περιτοχιζόντων αὐτὸ ὄρειων, τὰ ὁποῖα, κατερχόμενα ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν τοῦ Βριλησσοῦ καὶ τοῦ Πάρνητος, καλοῦνται σήμερον, τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίαν, Ἀργαλίαι (τούτου ἡ ἀνατολικωτέρα ἄκρη σχηματίζει τὸ μεσημβρινόν κέρας τοῦ Μαραθωνικοῦ λιμένος), τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς, Κοτρῶνι, τὸ δὲ πρὸς βορρᾶν Σταυροκοράκι, τὸ δὲ πρὸς τὸ βορειοανατολικόν, Δρακονέρι (τούτου ἡ ἀνατολικωτέρα ἄκρη Κυνόσουρα ἀποτελεῖ τὸ βορειότερον κέρας τοῦ Μαραθωνικοῦ λιμένος). Τὸ τοιοῦτοτρόπως ὑπὸ τῆς ξηρᾶς ὀριζόμενον πεδίον ἔχει, ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀδιάκοπον ἀπὸ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν πλάτος 6 Ἀγγλικῶν μιλίων, ἦτοι 9 περίπου χιλιομέτρων, ἀλλὰ μέγα ἔλος κλύπτει τὸ πλειστον βορειοανατολικὸν αὐτοῦ μέρος, μεταξὺ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι καὶ τῆς ἄκρας Κυνοσούρας, καὶ χωρίζεται τὴν βορειότεραν αὐτοῦ γωνίαν ἀπὸ τῆς λοιπῆς κοιλιάδος· ἄλλο δὲ μικρότερον ἔλος κεῖται εἰς τὸ μεσημβρινοδυτικώτερον τῆς παραλίας· ὥστε τὸ πλάτος τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου ἀποβαίνει ἐντεῦθεν πολὺ στενώτερον.

Τὸ ἡμίκυκλον ἐκεῖνο ὄρεινὸν τεῖχος, δι' οὗ περιφράσσεται τὸ Μαραθωνικὸν πεδίον, ἔχει τέσσαρας κυρίας πύλας, μίαν μεσημβρινὴν, ἄλλην βόρειον καὶ δύο δυτικὰς παραλλήλους. Ἡ μεσημβρινὴ φέρει, διὰ τῶν εἰς τὴν θάλασσαν κατερχομένων βορειοανατολικωτέρων ὑπορειῶν τοῦ Βριλησσοῦ, καὶ ἰδίως τοῦ τμήματος αὐτοῦ τοῦ καλουμένου σήμερον Ἀργαλίαι, εἰς τὴν Μεσογαίαν. Ἐπειτα, μεταξὺ τοῦ ὄρους Ἀργαλίαι καὶ τοῦ ὄρους Κοτρῶνι, ὑπάρχει κοιλιάς εὐρεῖα, ἀπὸ τῆς ὁποίας, περιλαμβανούσης τὸ μικρὸν

(*) Εἰς τὸ ἀκίονον φυλλάδιον, ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης πραγματείας, θέλει ἐπισυναρθῆ καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου καὶ λιμένος.

χωρίον τοῦ Βρανᾶ, ὁδὸς δευτέρα, ἀναβαίνουσα εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Βριλησσοῦ ἐπίσης κατεχόμενον ὄρος τοῦ Ἀφορισμοῦ, ἀγεί εἰς τὸ χωρίον Σταμάτα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἄνω μέρος τοῦ πεδίου τῶν Ἀθηνῶν. Μεταξὺ δὲ πάλιν τοῦ ὄρους Κοτρόνι καὶ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι σχηματίζεται ἕτερα κοιλὰς, παράλληλος μὲν, στενωτέρα δὲ τῆς προηγουμένης· ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ κεῖται τὸ σημερινὸν χωρίον τοῦ Μαραθῶνος, διὰ τοῦ ὁποίου διέρχεται ὁδὸς τρίτη, ἥτις μικρὸν ἀνωτέρω τοῦ Μαραθῶνος, τέμνεται εἰς δύο, ὧν ἡ μὲν μία, διευθυνομένη πρὸς δυσμὰς φέρει εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Διακρίας, ἡ δὲ ἄλλη, τρεπομένη πρὸς μεσημβρίαν, ἐνοῦται εἰς Σταμάτα μετὰ τῆς ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Βρανᾶ ἀνερχομένης Τελευταῖον, μεταξὺ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι καὶ τοῦ μεγάλου ἔλους, ὑπάρχει πύλη στενὴ, φρασσομένη μὲν ὑπὸ τοῦ χωρίου Κάτω Σούλι, διεκβαλλουσα δ' εἰς τὴν βορειοτέραν γωνίαν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου, ἥτις κλείεται πάλιν πρὸς βορρᾶν δι' ἕτερας πύλης σχηματιζομένης μὲν ὑπὸ τοῦ ὄρους Δρακονέρι· ἀπ' ἀνατολῶν, καὶ ὑπὸ τινος ὄρους τῆς Διακρίας ἀπὸ δυσμῶν, ἀγούσης δὲ εἰς Ἑρμουῦντα.

Ἡ χώρα αὕτη τοῦ Μαραθῶνος περιελάμβανε τὸ πάλαι τέσσαρας πόλεις, τὴν Προβαλινθον, τὸν Μαραθῶνα, τὴν Οἰνόνην, τὴν Τρικόρυθον, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάζετο τετράπολις. Ἡ Προβαλινθος ἔκειτο εἰς τὴν μεσημβρινωτέραν γωνίαν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου παρὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν εἰς τὴν μεσογαίαν· ἡ δὲ Τρικόρυθος εἰς τὴν βορειοτέραν γωνίαν, ἥτις χωρίζεται ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πεδίου, διὰ τοῦ μεγάλου ἔλους. Ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς Οἰνόνης καὶ τοῦ Μαραθῶνος δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀναμφισβήτητα. Τὸ σημερινὸν χωρίον τοῦ Μαραθῶνος κεῖται, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ ὄρους Κοτρόνι καὶ τοῦ ὄρους Σταυροκοράκι κοιλάδα· ὑπεράνω δὲ τοῦ Μαραθῶνος τούτου ὑπάρχουσιν ἐρείπια τινὰ φέροντα τὸ τῆς Οἰνόνης ὄνομα· ὥστε μέχρι πρὸ ὀλίγου ἐδοξάζετο, ὅτι ἡ Οἰνόνη καὶ ὁ Μαραθῶν ἔκειντο εἰς τὴν αὐτὴν κοιλάδα, τὴν βορειοτέραν, δηλαδὴ, τῶν δύο πρὸς δυσμὰς τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου ἠνεωγμένων. Ἀλλὰ, πρὸ εἰκοσίων ἐτῶν, Ἀγγλος τις ἀρχαιολόγος, ὁ συνταγματάρχης Λήκιος, ἄνθρωπος σοφὸς ἅμα καὶ εὐφυῆς, παρετήρησεν, ὅτι ἡ τοιαύτη θέσις τῆς Οἰνόνης καὶ τοῦ Μαραθῶνος ἀνατρέπει ἅπαντα τὸν ρυθμὸν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου εἰς τὸ ὁποῖον, ἔχον τέσσαρας πύλας καὶ τέσσαρας πόλεις, πᾶσα πόλις κατεῖχε πιθανώτατα μίαν πύλην, ἐνῶ ἂν σωρεύσωμεν τὴν Οἰνόνην καὶ τὸν Μαραθῶνα εἰς τὴν μίαν τῶν δύο δυτικῶν κοιλάδων, ἡ ἄλλη μένει παντελῶς ἀρρακτος, ὅπερ ἄτοπον. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ ἀναπληρωθῇ τὸ κεκρηγὸς τοῦ ρυθμοῦ καὶ νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βρανᾶ ἢ ἡ Οἰνόνη, ἢ ὁ Μαραθῶν. Ἡ ἀνάγκη φαίνεται τῶν ἰσχυρῶν ἀκαταμάχητος. Τίνα ὅμως μετακομίσωμεν, τὴν Οἰνόνην ἢ τὸν Μαραθῶνα; Ἐνταῦθα ἐπῆλθε δεύτερος, ἐπίσης νικηφόρος, συλλογισμὸς. Τὸ ὄνομα τῆς Οἰνόνης ἀποδίδεται σήμερον εἰς ἐρείπια τινὰ· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Μαραθῶνος, εἰς χωρίον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ ἐπισημότερον τοῦ πεδίου χωρίον. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐρείπια ἐκεῖνα φέρουσι βεβαίως τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ὄνομα, οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐνῶ ἦσαν ἐρείπια ἄλλης τινὸς

πόλεως ἔλαβον τὸ τῆς Οἰνόνης ὄνομα. Τὸ δὲ χωρίον τοῦ Μαραθῶνος εἰμπορεῖ καλλίστα νὰ καλῆται τοιοῦτοτρόπως, καίτοι μὴ κατέχον τὴν θέσιν τοῦ ἀρχαίου· διότι ἀνέκαθεν ἡ μεγαλητέρα πόλις ἢ κώμη τῆς χώρας ταύτης ἐκαλεῖτο Μαραθῶν, ἐξ οὗ καὶ ἅπαντα ἡ χώρα αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερεν ὥστε ἂν, ἐκλιπόντος τοῦ ἀρχαίου καὶ ἀλλαγῆς κειμένου Μαραθῶνος, ἐκτίσθη ἔπειτα, μεταξὺ Κοτρόνι καὶ Σταυροκοράκι, χωρίον νέον τὸ ὁποῖον κατέστη τὸ ἐπισημότερον τῆς ἅλης χώρας, φυσικώτατα ἀπεδόθη εἰς τοῦτο τὸ τοῦ Μαραθῶνος ὄνομα. Ὅθεν ἀνάγκη ἢ μὲν Οἰνόνη νὰ μείνῃ εἰς τὴν βορειοτέραν τῶν δύο δυτικῶν κοιλάδων, ὁ δὲ Μαραθῶν νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν νοτιωτέραν τῶν κοιλάδων τούτων ἢτοι εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Βρανᾶ.

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἐπέφερε σπουδαίαν ἀρχαιολογικὴν ἐπαναστασιν εἰς τὸ Μαραθωνικὸν πεδῖον, ἠχημαλώτευσαν ἅπασας τὰς Ἀγγλικὰς καὶ Γερμανικὰς πεποιθήσεις, καὶ ἅπαντες ἤδη ὁμοθυμαδὸν συνέδραμον εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τοῦ ἀρχαίου Μαραθῶνος. Μία μόνη φωνὴ ὑψώθη ἄχρι τοῦδε ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς προηγουμένης γνώμης, ἡ φωνὴ τοῦ Ἀγγλοῦ ἐπίσης Οὐορδσοουρθίου· ἀλλὰ πέπεισμαι ὅτι οἱ εἰρηνικοὶ ἀναγνώσται τῆς Πανδώρας, μὴ ἀγαπῶντες τὰς ἀντιπολιτεύσεις, θέλουσι κῦψαι ἀγογγύστως τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ καθεστῶτα.

Εἰς τοῦτο λοιπὸν τὸ ἐν Μαραθῶνι πεδίον ἀπεβιάσθησαν οἱ Πέρσαι, ὑπὸ τοὺς στρατηγούς Δᾶτιν καὶ Ἀρταφέρνην, ἐν ἔτει 490 πρ. Χρ., κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ὡς κοινῶς λέγεται, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐκυρίευσαν τὴν Ἑρέτριαν, ἐνέπρησαν τὰ ἱερά αὐτῆς καὶ ἠνδραπόδισαν τοὺς κατοίκους.

Πρὶν προχωρήσωμεν, παρατηρητέον ὅτι Γερμανὸς τις σοφὸς, ὁ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν ἐκδότης Βοιχχιος ἐπεχείρησεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου χρονολογικῆν μεταβολήν, ἥτις ἀγνωστὴ διατὶ δὲν ἐπέτυχεν, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ, ἀνῆναι ἀτυχεῖς περὶ τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς, περὶ τὰς φιλολογικὰς δεικνύνται, ὡς γνωστὸν, ἐπιτηδειότατοι. Ἡ γνώμη ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μαχησὺν ἐκροτήθη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον στηρίζεται ἐπὶ τούτου, ὅτι ὁ Πλούταρχος ὀρίζει πολλάκις ὡς ἡμέραν τῆς μάχης τὴν θῆν τοῦ Βοηδρομιῶνος, ὁ δὲ Βοηδρομιῶν ἦτο τρίτος μῆν τοῦ Ἀττικοῦ ἔτους, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης, μετὰ τὰ θερινὰς τροπὰς, νῆας σελήνης. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς ἀκμῆς τῶν Ἀθηνῶν, αἱ θεριναὶ τροπαὶ συνέβαινον περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἰουνίου, ὁ μὲν πρῶτος μῆν Ἑκατομβαιῶν, ἀντεστίζει συνήθως πρὸς τὸν Ἰούλιον, ὁ δὲ δεύτερος μὲν, Μεταγειτινῶν, πρὸς τὸν Αὐγουστον, ὁ δὲ Βοηδρομιῶν, πρὸς τὸν Σεπτέμβριον. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος, ἂν καὶ δὲν μνημονεύῃ τοῦ μηνὸς καθ' ὃν συνέβη ἡ μάχη, ἐκθέτει τὰ περὶ αὐτῆς τοιοῦτοτρόπως, ὥστε καθίσταται ἀναμφισβήτητος, ὅτι συνεκροτήθη περὶ πανσεληνον, πολὺ μετὰ τὴν θῆν τοῦ μηνός. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Πλούταρχος διαβρῆγγύει τὰ ἱμάτια αὐτοῦ διὰ τὴν ἀμάθειαν τοῦ Ἡροδότου, καὶ ἀξιοῖ νὰ πείθῃ τὸν κόσμον, ὅτι αὐτὸς, δηλαδὴ ὁ Πλούταρχος, ὁ ζῆσας 600 ἔτη μετὰ τὸ γεγονός, καὶ μηδεμίαν προσάγων ἄλλην ἀξιόπιστον μαρτυρίαν, ἐγίνωσκε τὰ περὶ τούτου ἀκριβέστερον τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ἐγεννήθη δύο μετὰ τὴν μάχην ἔτη καὶ εἶδε πολλοὺς καὶ συν-

ελάλησε μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν ἀγωνισθέντων ἐν τῇ μάχῃ ἐκείνῃ. Εἶναι ὁμῶς πρόδηλον, ὅτι ὁ Πλούταρχος ματαίωπονεῖ καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται εὐλόγως νὰ προτιμήσῃ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τοῦ Ἡρόδοτου. Πρὸς τούτοις, ἀπίθانون παντάπασι φαίνεται ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Οἱ Πέρσαι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀσίας ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔαρος, καὶ διὰ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐφθασαν εἰς Μαραθῶνα κατὰ Σεπτέμβριον, ἀνάγκη νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἐχρονολογήθησαν περὶ τὸν διάπλουον τοῦ Αἰγαίου ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας μῆνας, τοῦτο δὲ δὲν φαίνεται εὐλογον ὥστε ἀνὸς ἀρχῆς μαρτυρία τις ἄλλη υποδεικνύουσα, ὅτι ἡ μάχη συνεκροτήθη ἐνωρίτερον, ἢ μαρτυρία αὕτη εἶναι μᾶλλον ἀξιόπιστος. Ὑπάρχει δὲ, καὶ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἀναφέρεται ὑπὸ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Πλουτάρχου, λέγοντος ἄλλοῦ που, ὅτι τὸ ψήφισμα τὸ διατάξαν τὴν ἐπὶ Μαραθῶνα ἐξαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων, ἐγράφη, πρυτανεύουσας τῆς Αἰαντίδος φυλῆς.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν τότε διηρημένοι εἰς 10 φυλὰς, ἡ δὲ βουλὴ συνέκειτο ἐκ 500 βουλευτῶν, κληρουμένων κατ' ἔτος ἀνὰ 50 ἀρ' ἐκάστης φυλῆς. Οἱ 50 βουλευταὶ ἐκάστης φυλῆς ἀπετέλουσαν, ἐπὶ 35 ἢ 36 ἡμέρας, τὴν πρυτανείαν, ἣτοι τὴν μόνιμον κυβερνητικὴν ἀρχὴν τῆς πολιτείας, ἡ δὲ σειρά καθ' ἣν ἐκῆστη τῶν φυλῶν ἐλάμβανε τὴν πρυτανείαν ὠρίζετο διὰ κλήρου ἐπίσης· καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κλήρου ὀρισθεῖσαν ταύτην σειράν ἐτάσσοντο αἱ φυλαὶ, εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις, καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἐν τῇ περὶ Μαραθῶνα μάχῃ, ἡ Αἰαντίς φυλὴ κατεῖχε τὸ δεξιὸν κέρασ, ἀρὰ ἐτάσσοντο πρῶτη εἰς τὴν σειράν τῶν φυλῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου, ἀρὰ ἡ πρυτανεία αὐτῆς ἀρχομένη τὴν 1ην τοῦ Ἐκατομβυαίου ἐληγε τὴν 5ην ἢ 6ην τοῦ δευτέρου μηνός, τοῦ Μεταγειτινίου, ἀρὰ, τελευταίον, λέγει ὁ Βοίχιος, ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη συνεκροτήθη ὄχι κατὰ Σεπτέμβριον, ἀλλ' ἐνωρίτερον. Τοῦ δ' ἐνωρίτερον τοῦτο ὀρίζεται ἀκριβέστερον ὡς ἑξῆς. Ὁ Ἡρόδοτος λέγει, ὅτι οἱ Σπαρτιῆται ἀνέβηλον νὰ ἐλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων ἕνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῶν ἔθους, κατὰ τὸ ὅποιον δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκστρατεύωσι πρὸ τῆς παντελήνου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πλούταρχος, πολεμῶν καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Ἡρόδοτον, ἰσχυρίζεται, ὅτι οἱ Σπαρτιῆται μυρίας ἐξόδους καὶ μάχας ἐποίησαν μεσοῦντος μηνός, δύο Γάλλοι, ὁ Λαρχέρος καὶ ὁ Φορέτος, ἀναλαβόντες τὴν μετὰ Πλουτάρχου καὶ Ἡροδότου μετολάβησαν, ἠξίωσαν ὅτι οἱ Σπαρτιῆται ἐκώλυντο νὰ ἐκστρατεύωσιν ὄχι πρὸ πάσης παντελήνου, ἀλλὰ μόνον πρὸ τῶν παντελήνων ἐκείνων, εἰς ἃς ἀπέληγον μεγάλαι τιναὶ αὐτῶν ἐορταί, οἷον τὰ Κάρνεια, τὰ Γακινθίαια κλπ. Τὰ Κάρνεια ἐτελοῦντο κατὰ τὸν μῆνα Καρνείου, ὅστις εἶναι εἰς τῶν ἑξ' ἡμερῶν μηνῶν τῆς Σπάρτης (Γερᾶστιος, Ἀρτεμίδης, Φλαύσιος, Ἐκατομβεύς, Ἡρότιος, Καρνεῖος) καὶ ἀντιστοίχει πρὸς τὸν Μεταγειτινίον τοῦ Ἀττικοῦ ἔτους· ἀρὰ ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη συνέβη κατὰ Αὐγούστου. Ὁ δὲ Βοίχιος πάλιν, συμβιβάζων τὴν εἰκασίαν ταύτην τῶν δύο Γάλλων μετὰ τοῦ συμπεράσματος τὸ ὅποιον δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω μνημονεύουσας μαρτυρίας, καθ' ἣν τὸ ψήφισμα τὸ διατάξαν τὴν ἐπὶ Μαραθῶνα ἐξαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων ἐγράφη

πρυτανεύουσας τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, βεβαίως ὅτι τὸ ψήφισμα ἐγράφη περὶ τὰ τέλη πρυτανείας ταύτης, ἣτοι τὴν 5 ἢ 6 τοῦ Μεταγειτινίου, ἡ δὲ μάχη συνεκροτήθη τὴν 15 ἢ 16 τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Εἶπον ἤδη ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν ἔτρυσε νὰ μεταβάλλῃ τὴν κοινὴν χρονολογίαν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός· ἐγὼ δὲ ὄχι μόνον θεωρῶ τὴν μεταβολὴν εὐλόγητάτην, ἀλλὰ, ἐπειδὴ οὐκ εἶμ' ἐμὲ καθέυδειν τὸ ἐν Μαραθῶνι τρόπιον τοῦ Ἀηκίου ζητῶ τὴν ἀδειαν νὰ ἀναγγίλω τὴν μάχην εἰς ἔτι προηγούμενον μῆνα.

Ὁ Βοίχιος δὲν παρεδέχθη ὅτι τὸ περιβόητον ἐκεῖνο ψήφισμα ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τῆς πρυτανείας τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, εἰμὴ διὰ νὰ μὴ ἀντεῖπῃ εἰς τοὺς δύο Γάλλους τοὺς ἀξιώσαντας, ὅτι οἱ Σπαρτιῆται δὲν ἐκώλυντο νὰ ἐκστρατεύωσιν ὑπὸ πάσης παντελήνου, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τῆς παντελήνου τῶν Καρνείων καὶ τῶν Γακινθίων. Οἱ δὲ δύο Γάλλοι πάλιν δὲν περιῆλθον εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην εἰμὴ μόνον διὰ νὰ μὴ λυπήτωσι τὸν Πλούταρχον, τὸν ἰσχυρίζομενον, ὅτι οἱ Σπαρτιῆται μυρίας ἐξόδους καὶ μάχας ἐποίησαν μεσοῦντος μηνός. Ἀλλὰ εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος δὲν ἤξευρε τί ἐλεγε παριστῶν τοὺς Σπαρτιῆτας ἐν γένει μὴ ἐκστρατεύοντας πρὸ τῆς παντελήνου, καὶ ὅτι ὁ Πλούταρχος, ὅστις ἔζη εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ Σπαρτιῆται πρὸ καιροῦ οὐδέποτε ἤδη κατὰ δυστυχίαν ἐξεστράτευον, καθὸ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης, ἤξευρε τὸ δημόσιον αὐτῶν δίκαιον καλῆτερον ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Σπαρτιῆται ἦσαν εἰς διηνεκεῖς πολέμους; Καὶ τὸ κακὸν διὰ τὸν Πλούταρχον εἶναι ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο τῶν Σπαρτιῶν δὲ ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Παιτανίου, καὶ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ ὑπὸ ἄλλων, ὡς ἐφαρμοζόμενον εἰς πάντα παντελήνον. Δὲν εἶναι ἀμυβητόν ὅτι οἱ Σπαρτιῆται εὐρέθησαν πολλάκις ἐν ἐκστρατείᾳ μεσοῦντος μηνός, ὅτι καὶ μάχας ἴσως μεσοῦντος μηνός συνεκρότησαν, ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου μνημονεύομενον ἔθος δὲν ἐφημεροῦτο προδήλως εἰμὴ εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Σπάρτης ἐξόδου γενομένης δὲ ἀπᾶς τῆς ἐξόδου, ἐὰν ἡ ἐξακολούθησι τοῦ πολέμου συνεπήγετο τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῶν κινήματων ἢ καὶ μαχῶν, ταῦτα πάντα ἐγένοντο βεβαίως ἤδη καὶ πρὸ τῆς παντελήνου. Τὸ ἐπιχείρημα λοιπὸν τοῦ Πλουτάρχου δὲν ἀνατρέπει παντάπασι τὸν ἰσχυρισμὸν τοσοῦτων ἄλλων συγγραφέων καὶ μαρτυριῶν τοῦ Ἡροδότου, οὐδὲ δυνάμεθα τῶντι νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ὁ Βοίχιος, ἀρᾶ μετὰ πλείστης εὐρυΐας καὶ δικαιοσύνης ἀρήρυσεν ἀπὸ τὸν Βωηδορομίων τὸ περὶ αὐτοῦ ἀξίωμα, ἔπειτα, ὡσανεὶ σεβόμενος ἔτι τὸν σφετεριστὴν ἐκεῖνον τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἠθέλησε νὰ προσταγίσῃ ὅσον ἐνδέχεται εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν αὐτῆς, ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς σαθρᾶς καὶ ὑπὸ οὐδαμῆς μαρτυρίας ἐνισχυομένης εἰκατίας τῶν δύο Γάλλων, ὅτι τὸ κώλυμα τῶν Σπαρτιῶν δὲν συνεβῆ εἰμὴ ἕνεκα τῆς τῶν Καρνείων παντελήνου καὶ ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐκδοσὴν τοῦ ψήφισματος εἰς τὸν Μεταγειτινίον. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οὐδὲν ὑποχρεοῦ ἡμᾶς νὰ υποθέσωμεν ὅτι τὸ ψήφισμα ἐξεδόθη τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς πρυτανείας τῆς Αἰαντίδος φυλῆς· ἐξεναντίας δυνάμεθα ἐπίσης

εὐλόγως νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐγράφη ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἐκατομβαιῶνος (ἡ ἐξαγωγή τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Μαραθῶνα ἐψηφίσθη ἀναγκαιῶς ἐν ἀρχῇ μηνὸς τινος, διότι ἡ μάχη συνεκροτήθη, ὡς προεῖρηται, περὶ παν σέληνον, μεταξύ δὲ τῆς μάχης καὶ τοῦ ψηφίσματος ἐμεσολάβησαν ἑνδεκά περίπου ἡμέραι) καὶ ὅτι ἡ μάχη ἐγένετο περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς τούτου, διότι ὁ Περσικὸς στόλος, καίτοι χρονοτριβήσας ἡμέρας τινὰς εἰς Σάρον, εἰς Νάξον, εἰς Δῆλον, εἰς Κάρυστον καὶ εἰς Ἐρέτριαν, οὐδὲν ἤττον ἐντὸς δύο μηνῶν, δηλαδὴ κατὰ μῆνα Ἰούλιον, ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς Μαραθῶνα.

Ἀλλὰ ! διατί εἰς Μαραθῶνα καὶ ἐγὼ εἰς ἄλλο τῆς Ἀπτικῆς παραλίας μέρος, παρέχον εὐκολωτέραν τὴν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἔφοδον ; Εἰς τὸ λάθος τοῦτο παρέσυρεν αὐτοὺς ὁ Ἰππίας, ὅστις, ὡς γνωστὸν, ὑπῆρξεν ὁ κύριος ὁδηγὸς τῆς ἐκστρατείας ταύτης, τὴν ὁποίαν προσκάλεσεν ἐπὶ τῇ αἰσχρᾷ ἐλπίδι, ὅτι, διὰ τῶν ξένων ἐκείνων καὶ βαρβάρων, θέλει ἀνακτήσει τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ προδοσία ὅμως συνήθως ἀπατάται καὶ τιμωρεῖται, τοιαύτη εἶναι τῆς Προνοίας ἡ θέλησις. Ὁ πατήρ τοῦ Ἰππίου Πεισίστρατος εἶχεν ἀνυψωθῆ ἄλλοτε διὰ τῶν Διακρίων, δηλαδὴ διὰ τῶν πενήτων γαιοκτητῶν τοῦ θρεινοτέρου τῆς Ἀπτικῆς μέρους. Οὗτοι, πιεζόμενοι πρὸ τοῦ Σόλωνος ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων Πεδιέων, ἤτοι τῶν Εὐπατριδῶν, οἵτινες καὶ μόνοι ἐνέμοντο τότε ἀπασαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἔλαβον μὲν, διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς, πολλὴν περὶ τὰ ἰδιωτικὰ αὐτῶν συμφέροντα ἀνακούρσιον καὶ τινα πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦντες ἔτι πλείονα βελτίωσιν τῆς τύχης αὐτῶν καὶ ἐλπίζοντες νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ δι' ἀρχηγοῦ ἐπιτηδείου, προθύμως συνετέλεσαν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ φιλοδόξου καὶ μεγαλοφυοῦς Πεισιστρατοῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐξώσθη δις τῶν Ἀθηναίων διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἄλλων πολιτικῶν κομμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἤτοι τῶν ἀριστοκρατικῶν Πεδιέων καὶ τῶν Παράλων, οἵτινες, μετερχόμενοι μὲν ἰδίως τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν, ἔχοντες δὲ ἰδιαίχοντα καὶ ἀλλότρια τῶν δύο ἄλλων πολιτικῶν μερίδων συμφέροντα ἐζήτουν συνήθως νὰ διατηρῶσι τὴν μεταξύ αὐτῶν ἰσορροπίαν, ἐνούμενοι πάντοτε μετὰ τῆς ἡττηθείσης κατὰ τῆς ἐπικρατεστέρας. Ὅταν δὲ ὁ Πεισίστρατος, 50 ἔτη πρὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἐπεχείρησε τὸ τρίτον νὰ καταλάβῃ καὶ κατέλαβε τῶν αὐτῶν τὴν λεγομένην τυραννίδα αὐτοῦ, ἠκολούθησεν αὐτὴν ταύτην τὴν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ἤδη ἐπορεύθησαν οἱ Πέρσαι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰππίου ὁδηγούμενοι. Δηλαδὴ, ὁ Πεισίστρατος, ἀναχωρήσας ἀπὸ Ἐρετρίας, ὅπου εἶχε συλλέξει τοὺς φίλους καὶ μισοφόρους αὐτοῦ, ἀπεβιβάσθη εἰς Μαραθῶνα, ὅστις ἀνῆκεν εἰς τὴν Διακρίαν καὶ εἶναι τὸ ἐπιτηδείτερον τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἀπτικῆς χωρίον εἰς ὃ ἠδύνατο νὰ συρρέουσιν οἱ φίλοι αὐτοῦ Διάκριοι. Τοῦτο ἐξηγεῖ πῶς ὁ Πεισίστρατος διέμενε τότε πολλὰς εἰς Μαραθῶνα ἡμέρας, ἐν ἀσφαλείᾳ συλλέγων τοὺς ὁπαδοὺς. Οἱ ἐν τῇ ἄστει ἀντίπαλοι Ἀθηναῖοι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτοῦ, διότι ἀπασαι αἱ ἀκραι τοῦ χωρίου ἐκείνου κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Διακρίων. Ἄμα δὲ συμπληρώσας τὴν παρασκευὴν, ὁ Πεισίστρατος ἀνεχώρησεν ἐκ Μαραθῶνος, διὰ τῆς παρὰ τὴν θάλασσαν

μεσημβρινῆς πύλης, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μεσογαίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐτράπη δεξιᾷ πρὸς τὴν εὐρείαν μεταξὺ Βριλησσοῦ καὶ Ὑμηττοῦ κοιλάδα, ὅπου μόλις κατόρθωσαν νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος Ἀθηναῖοι, παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Παλληνίδος Ἀθηνᾶς ἄλλ' ὁ Πεισίστρατος, νικήσας, εἰσῆλθεν ἤδη ἀκωλύτως εἰς Ἀθήνας.

Αἱ ἀναμνήσεις αὗται ἠπάτησαν τὸν Ἰππίαν, μὴ παρατηρήσαντα, ὅτι, ἐντὸς 50 ἐνιαυτῶν, αἱ περιστάσεις εἶχον οὐσιωδῶς ἀλλοιωθῆ. Οἱ πλείστοι τῶν Διακρίων δὲν διέκειντο πλέον πρὸς τοὺς Πεισιστρατίδας ὅπως ἄλλοτε, διὰ πολλοὺς λόγους. Ὁ Πεισίστρατος, ὑπερισχύσας, οὐδὲν ἐπραξεν ὑπὲρ τῆς Δημοκρατικῆς ἐκείνης μερίδος, διὰ συνδρομῆς τῆς ὁποίας ἀνυψωθῆ ἐξενντίας οἱ υἱοὶ αὐτοῦ περιποιήθησαν τοὺς ἀριστοκρατικούς, τοὺς Πεδιεῖς, ἐλαττώσαντες ἐπὶ τὸ ἥμισυ τὸν παρὰ τοῦτων ἰδίως πληρονομένον ἔγγειον φόρον. Βραδύτερον δὲ, μετὰ τὴν ἐξῆσιν τοῦ Ἰππίου, ἀρ' ἐνός μὲν πλείστοι τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐθανατώθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν, ἀρ' ἐτέρου δὲ ὁ ἐκ τοῦ ἀντιθέτου εἰς τοὺς Πεισιστρατίδας οἶκου τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν Κλεισθένης, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀρχαίου πολιτεύματος, ἔδωκεν εἰς τοὺς πένητας Διακρίους πολιτικὴν ἀξίαν πολὺ πλείονα ὅσης ἠδύνατο ποτε νὰ ἐλπίσωσιν ἀπὸ τῆς Πεισιστρατίδας. Τινὲς τῶν Διακρίων, προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰππίου εὐεργετηθέντες, ἦσαν βεβαίως ἐτι ἀρωσιωμένοι εἰς αὐτὸν καὶ ἠγωνίζοντο νὰ διασειώσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ φρονήματα τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο ἐξήγηται μὲν προδήλως ἀπὸ ἑσᾶ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, εἶπεν ὁ Μιλτιάδης εἰς τὸν Καλλίμαχον διὰ νὰ τὸν καταπέσῃ νὰ συναψῇ πρὸς τοὺς Πέρσας μάχην, ἐξάγεται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου δι' εὐ, μετὰ τὴν μάχην, οἱ Πέρσαι προσελήθησαν νὰ προκαταλάβωσι τὴν πόλιν, ἔρημον οὖσαν ὑπερμάχων, περιπλέοντες τὸ Σούνιον, διότι τὸ σημεῖον τοῦτο ἐγένετο βεβαίως ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Ἰππίου Διακρίων. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἦσαν, ὡς προεῖρηται, ἐλίγοι καὶ ἠδύνατο μὲν νὰ ἐνεργῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ κρυφίως καὶ νὰ παρασκευάζωσιν ἐν τῷ σκότει τὴν δι' ἐπιβουλῆς τινος νὰ πράξωσιν ἤδη ὅ,τι ἄλλοτε ἐγένετο ὑπὲρ τοῦ Πεισιστρατοῦ, νὰ συρρέωσιν δηλαδὴ πολυάριθμοι εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἰππίου, ἅμα ἀποθάντες, νὰ φράξωσιν εἰς τοὺς ἐν τῷ ἄστει Ἀθηναίους τὴν εἰς τὴν Διακρίαν ἀρσῶν, νὰ ἀποκόψωσι διὰ μίαν ἀπὸ αὐτῶν τὸ τρίτον τῆς χώρας, καὶ ἐνισχύσαντες, ἐνὶ εἰσέλθωσιν ἐλευθέρως μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Μεσογαίαν καὶ εἰς τὸ Πεδίον, εἰς τῶν ὁπίων τὴν Μεσογαίαν μένας κοιλάδας οἱ κεκολωθῶμενοι, οἱ καταπεποιημένοι Ἀθηναῖοι δυσκόλως ἤθελον ἀναγκασθῆναι νὰ καταπεποιηθῶσι ταῦτα, ἔπρεπεν ἅπαντες οἱ Διάκριοι, ἢ τοῦλάχιστον οἱ πλείστοι αὐτῶν νὰ ἦναι ἀρωσιωμένοι εἰς τὸν Ἰππίαν, τὸ δὲ πρᾶγμα εἶχε ὁ Ἰππίας κακῶς ποιῶν ἤλπισεν εἰς τὴν συνδρομὴν αὐτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἤλπισε, διὰ τοῦτο ἀπεβίβασε τοὺς Πέρσας εἰς Μαραθῶνα.

Πολλοὶ εἶπον ὅτι οἱ Πέρσαι ἀπεβιβάσθησαν ἐνταῦθα.

θα ἀπλῶς διὰ τὴν δρμητῶσιν ἐκείθεν ἀμίσῳ εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ, παραλείπων τὴν ἐρωτήσιν τοῦ τοιοῦτους πρὸς τίναν σκοπὸν οἱ Πέρσαι καθυπέβηλον ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀνάγκην πολυῶρου διὰ ξηρᾶς, ἀνάμειτον ἐχθρικῆς χώρας, πορείας, καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ χωρισθῶσιν ἐπὶ πολὺ ἀπὸ τοῦ στόλου αὐτῶν καὶ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, οἵτινες, ἐκ τῶν κωπηλατῶν συγκαίμενοι, ὡς μετ' ὀλίγον ἐξηγεῖται, ἀναγκάσιως ἐμελλον νὰ μείνωσιν ἐπὶ τοῦ στόλου, ἐνῶ οὐδὲν τῶν ἀτοπημάτων τούτων ἤθελε συμβῆ ἂν ἢ ἀπόβρασις ἐγένετο εἰς Φάληρον ἐρωτῶ τὸ ἀπλούστερον τοῦτο, ἵδιαι λοιπὸν δὲν ἐξώρμησαν εἰς τὸ Πεδίον. ἐνῶ μεταξὺ τῆς ἀρίξεως αὐτῶν καὶ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἀρίξεως ἐμεσολάβησαν τοῦλάχιστον 36 ὥραι, ἀνδρὶ 48; Διότι, λέγουσιν, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον προηγουμένως ἔτι πέμψει βοήθειαν 4000 ἀνδρῶν εἰς τοὺς Ἐρετριεῖς ἢ στρατιωτικὴ αὐτῆ μοῖρα, μαθοῦσα ὅτι μελετᾶται νὰ παραδοθῆ ἢ Ἐρέτρια εἰς τοὺς Πέρτας διὰ προδοσίας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ προκατέλαβε τὰς πύλας τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου. Ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς οὗτος ἔχει πολλὰ ἐλαττώματα, ὅχι ἔν. Ἐν πρώτοις, ἡ ἐπικουρία ἐκείνη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὶν ἢ γίνῃ ἐναρξίς τῆς τῶν Ἐρετριέων πολιορκίας, δηλαδὴ πολλὰς ἡμέρας πρὶν ἢ ἀποβιβασθῶσιν οἱ Πέρται εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν δὲν ὑπῆρχεν ἐλαχίστη ἰδέα ὅτι θέλουσιν ἐπιπλεύσει ἐνταῦθα μᾶλλον ἢ ἀλλοῦ· ἐξ ἐναντίας, ἢ εἰς Μαραθῶνα ἀπόβρασις ἦτον ὄλως ἀπίθανος, ὥστε δυσκόλως δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι διετάχθησαν νὰ ὀχυρώσῃσι χωρίον τὸ ὅποιον δὲν ἦτο παντάπασι βεβαίον ὅτι θέλει καταλάβει ὁ ἐχθρός. Ἐκτὸς τούτου, ἡ μία τῶν πυλῶν τοῦ Μαραθωνικοῦ πεδίου, ἢ παρὰ τὴν Προβάλινθον, ἦτο ἀδύνατον νὰ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς θέλει ἐξηγηθῆ κατωτέρω· τελευταῖον, ἂν οἱ Πέρται εἶχον σκοπὸν νὰ περάσωσι καὶ ἀπὸ τῶν ἀνυπερέβλητον ἀπὸ ξηρᾶς δυσκολίαν, ἠδύνατο κάλλιστα, ἐπιβιβαζόμενοι εἰς τὰ πλεῖστα αὐτῶν, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν διὰ θαλάσσης ἐπὶ τὰς Ἀθήνας δρόμον. Δὲν ἐπραξάν τούτου διότι δὲν εἶχον σκοπὸν τοιοῦτον, δὲν εἶχον δὲ τοιοῦτον σκοπὸν διότι πρὸ πάντων ἐπεθύμουν καὶ ἠελπίζον νὰ λάβωσι τὴν συνδρομὴν τῶν Διακρίων. Καὶ ὅμως τὸ περὶ τῶν 4000 ἀνδρῶν, τῶν προκαταλαβόντων δῆθεν τὰς Μαραθωνικὰς πύλας, ἐπιχείρημα, εἰσεχώρησεν εἰς πολλὰς ἱστορίας, ἐνῶ ὁ εὐφυῆς χρονολογικὸς ὑπολογισμὸς τοῦ Βοικίου δὲν ἠδουκίμησε. Τοῦτο σημαίνει βεβαίως, ὅτι διὰ τὴν εὐδοκίμησιν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον δὲν ἀπαιτεῖται ἐξ ἁπαντὸς νὰ ἔχη εὐφυίαν πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἔχη καὶ ἐλίγην τύχην.

Ἄμα δὲ ἀποβάς ὁ Ἰππίας, ἐπεμψε μὲν τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ κατὰ τὴν Διακρίαν, ἤρξατο δὲ νὰ διευθετῆ τὸν στρατὸν, ὅχι, ὡς ἐξέβη ὑπὸ τινῶν, εἰς τὴν βορειοτέραν μόνον γωνίαν τοῦ πεδίου, ἐν ἣ ἐκεῖτο ἡ Τρικύρουσ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν εὐρύτερον πεδίον. Κατὰ τὰ προεκτεθέντα, ἐροῦσας τῶν Ἀθηναίων δὲν προσεδόκατο, ὅθεν οἱ Πέρται οὐδαμῶν εἶχον χρεῖαν νὰ περισταλώσῃν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν γωνίαν ἐκείνην· τοῦτο δὲν ἐγένετο εἰμὴ ἀπὸ ἐπεράνησιν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ τότε δὲ πάλιν μέρος τοῦ στρατοῦ ἐμείνεν ἐστρατοπεδευμένον εἰς τὸ πρὸς μεσημβρίαν

τοῦ μεγάλου ἔλους πεδίου. Ὅπως δὴ ποτε, ἐν τῷ μεταξὺ τῆς διευθετήσεως τοῦ στρατοῦ, ἐπῆλθε περιστατικὸν σπουδαῖον. Εἰς τὸν μακρὸν ἐκεῖνον πλοῦν ὁ Ἰππίας εἶχε πῆθει, ὡς φαίνεται, σφοδρὸν κατάρβρον, καὶ ὡς ἐκ τούτου πτηρὸν καὶ βῆμα πολὺν· ἐπειδὴ δὲ ἦτο πρεσβύτης ἤδη καὶ οἱ πλείστοι τῶν ὀδόντων αὐτοῦ ἐτείοντο (αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Ἡρόδοτος, ὅχι ἐγὼ), βῆξας βικιότερον, ἀπέβαλεν ἕνα ἐξ αὐτῶν, πετόντα κατὰ γῆς. Τότε ὁ γέρον Ἰππίας ἐζήτησε μετὰ πολλῆς σπουδῆς τὸν ὀδόντα, καὶ μὴ εὐρῶν, ἐμάντευσε κακὰ περὶ τῆς υποδουλώσεως τῆς γῆς ταύτης, ἥτις ἐφαίνετο μᾶλλον διατεθειμένη νὰ προσταφαιρέσῃ τι ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον τύραννον ἢ νὰ ἀποδώσῃ τι εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ἐξετάσωμεν ἤδη ὅπως τις ἦτο ὁ Περσικὸς στρατός.

Ὁ Ῥωμαῖος Κορνῆλιος Νέπως, γράψας περὶ τὰ 400 ἔτη μετὰ τὸ γεγονός, ὀρίζει τὸ πλῆθος τοῦ μὲν περσικοῦ στρατοῦ εἰς 200,000 ἀνδρῶν, τοῦ δὲ ἰππικοῦ εἰς 10,000. Ὁ Πλούταρχος λέγει τὴν ὅλην δύναμιν εἰς 310,000 συμποσθητέων. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Λυσίας, ἀκμύσωντες ἀμφοτέρω περὶ τὰ ἑκατὸν μετὰ τὴν μάχην ἔτη, προσθέτουσιν ἀπειδῶς εἰς τὸν ἀριθμὸν ἐκεῖνον 200,000 ἔτι ἀνδρῶν ὅδε Ῥωμαῖος Ἰουστίνος, ὅστις ἐζήτην 700 περίπου ἔτη μετὰ τὴν μάχην, ἢ ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτημηθεὶς καὶ δύο ἑκατονταετηρίδας προγενέστερος ὢν, Τρόγος Πομπήιος, θεωρήσαντες, φαίνεται, ὀλίγον τὸ ἡμισυ ἐκεῖνο ἑκατομμύριον, ἀναδιβάξουσι τοὺς Πέρτας εἰς 600,000 ἀνδρῶν. Ὅλα ταῦτα εἶναι ὑπερβολαὶ πρόδηλοι ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις εἶναι ὁ μᾶλλον τῶν λοιπῶν ὄλων ἀξιόπιστος, ἀριθμὸν μὲν στρατοῦ δὲν ἀναφέρει, λέγει ὅμως, ὅτι ὁ στρατὸς μετεκομίσθη ἐπὶ 600 τριήρων· ἀρκεῖ δὲ νὰ ἀριθμήσωμεν τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ πᾶσα τριήρης, νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ Πέρται μετεκομίσθησαν, ἀπὸ τῆς μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ὄλως διόλου διὰ θαλάσσης, καὶ νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς δυσχερείας αἱ ὅποια· μέχρι τῆς σήμερον ὑπάρχουσι περὶ τὴν διαπόντιον μεταπορᾶν τῶν στρατευμάτων, διὰ τὴν προτεγγίσωμεν ὀπωτοῦν εἰς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Γάλλοι διὰ τὴν μεταβιβάσῃ τῷ 1798 εἰς Αἴγυπτον 40,000 ἀνδρῶν, μεταχειρίσθησαν 500 φορητὰ πλοῖα· τριᾶκοντα δὲ ἔτη βραδύτερον, ἐπὶ 154 πλοῖων, μετέφερον, τὸν ἐκ 14,000 ἀνδρῶν συμποσούμενον στρατὸν, ὅστις ἀπέβαλεν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου τοὺς Ἀρσάδας ὥστε εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, πᾶν πλοῖον δὲν ἔφερε πλείονας τῶν 100 ἀνδρῶν, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ πληρώματος. Καὶ σημειωτέον, ὅτι ἡ τριήρης τῶν ἀρχαίων περιελάμβανε πλήρωμα πολὺ μεγαλύτερον τοῦ σήμερον ἐπιβαίνοντος εἰς πλοῖον τῆς κούτης χωρητικότητος, διότι ἡ τριήρης ἐκινεῖτο κυρίως διὰ τῆς κωπηλασίας, καὶ ἐκτὸς τῶν αὐτῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες ἐλέγοντο ἐπιβάται, περιελάμβανε προτέτι πλείστους κωπηλάτας ἢ ἐρέτας. Ἡ τριήρης ἦτο, ὡς γνωστὸν, πλοῖον ἔχον ἑκατέρωθεν τρεῖς ἐπαλλήλους σειρὰς κωπηλατῶν, ὧν ἡ μὲν ἀνωτάτη ἐκαλεῖτο θρανός, ἢ δὲ μέση, ζυγά, ἢ δὲ κατωτάτη, θάλιμος· ὅθεν οἱ μὲν τῆς ἀνωτάτης σειρᾶς ἐρέται ὠνομάζοντο θρανῖται, οἱ δὲ τῆς μέσης ζυγάται ἢ ζύγιοι, οἱ δὲ τῆς κατωτάτης, θαλάμιοι.

Μετὰ τὸν Παλοπόννηστικὸν πόλεμον, συνήθως αἱ θρα-
 νιτιδῆς κώπαι ἦσαν 62, δηλαδὴ ἀνὰ 31 καθ' ἑκάστην
 πλευράν· αἱ ζύγια 54, αἱ θαλάμια ἐπίσης 54, δη-
 λαδὴ ἀνὰ 27 ἐκαστέρωθεν σύμπασαι δὲ 170. Ἄλλ' ἡ
 τριήρης τῆς μεταγενεστέρης ταύτης ἐποχῆς ἦτο πολὺ
 μεγαλύτερα τῆς τριήρους τῶν Μυκρῶν κωπῶν χρό-
 νων. Ἐπὶ τῆς, μετὰ δεκαετίαν γενομένης, μεγάλης
 ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου, πᾶσα τριήρης περιελάμβανε
 διακοσίους περίπου ἄνδρας ἐν ὄλοις, κούρας, κωπη-
 λάτας, στρατιώτας, κατὰ τὴν βῆτην μαρτυρίαν τοῦ
 Ἡροδότου· ἐτι δὲ 30 λογάδας Πέρσης, Μήδους καὶ
 Σάκας. Περικληρῆτέον ὅμως, ὅτι, ἐπὶ τῆς ἐκστρα-
 τείας ταύτης, ὁ στόλος παρεκλόουθι ἀδιαλείπτως
 τὴν παραλίαν, οἱ δὲ 30 ἐκείνοι λογάδες δὲν ἐπέ-
 βαινον εἰς τὰ πλοῖα εἰμὴ δὲ χάρις προτεδοκᾶτο σύγκρου-
 σις μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐξ οὗ δὴλον, ὅτι αἱ τριήρεις
 τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἠδύναντο διαρκῶς νὰ φέρωσι
 πλείονας τῶν 200 ἀνδρῶν· οὐδ' ἐπιτρέπεται νὰ πε-
 ραδεχθῶμεν ὅτι ἔφερον πλείστους ἐπὶ τῆς ἐκστρα-
 τείας τοῦ Δάκιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνηους, καθ' ἣν
 ὁ στόλος διέτριχε τὸ Αἰγαῖον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν
 Ἑλλάδα καὶ ἐκόμιζε πρὸς τούτοις ἄπαντα τὰ διὰ μα-
 κρὸν πλοῦν εἰς τοσοῦτον ἀνθρώπων πλῆθος ἀναγκ-
 ακία. Ἄπας λοιπὸν ὁ ὄμιλος ὁ εἰς τὰς 600 τριή-
 ρεις περιλαμβανόμενος συνεποσοῦτο, τὸ πολὺ, εἰς
 120,000 ἀνδρῶν, ὧν ἄλλοι μὲν ἦσαν κωπηλάται,
 ἄλλοι δὲ ναῦται καὶ ἄλλοι στρατιῶται. Τῶν τελευ-
 ταιῶν τούτων τὸ πλῆθος δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ
 εὐλόγως εἰς πλείονας τῶν 30,000 ἀνδρῶν, εἰς οὓς
 προσθετέον καὶ τοὺς πλείστους κωπηλάτας, οἵτινες
 μετὰ τὴν ἀποβίβασιν, ἐχρησίμευον συνήθως ὡς ψιλοὶ,
 ὡς τοξόται. Οἱ Πέρσαι εἶχον πρὸς τούτους ἵππι-
 κὸν, μετακομισθὲν ἐπὶ ἰδίων ἵππαγωγῶν πλοίων, τῶν
 ὁποίων ὅμως ὁ ἀριθμὸς δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἡρο-
 δότου. Τινὲς ὑπέθεσαν ὅτι τὸ ἵππικὸν συνεποσοῦτο
 εἰς τὸ τέταρτον τοῦ κυρίως στρατοῦ, ἦτοι εἰς 7000
 περίπου ἵππους, διότι οἱ Πέρσαι ἀπὸ τῆς περὶ τοῦτο
 ὑπεροχῆς ἠλιπίζον κυρίως τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐὰν ὅμως
 ἀναλογισθῶμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Ἀθ-
 θηναῖοι, τότε σχεδὸν παντάπασι δὲν εἶχον ἵππικὸν,
 ἀφ' ἑτέρου δὲ συλλογισθῶμεν τὴν ὑπάρχουσαν περὶ
 τὴν διὰ θαλάσσης μετακόμισιν τοῦ ἵππικοῦ δυσκο-
 λίαν, θέλομεν πεισθῆ ὅτι τὸ ὄλως ἐξ εἰκασίας ὑπο-
 λογισθὲν ἐκεῖνο ποσὸν εἶναι πολὺ καὶ ἀπίθανον.

Ἄλλ' ὅτω καὶ ἂν, ἠναγκασμένοι ὑπὸ τῆς ἀκρι-
 βεστέρως τῶν πραγμάτων ἐξετάσεως, ἐλαττώσωμεν
 τὸ πλῆθος τῆς Περσικῆς δυνάμεως, ὁ στρατὸς οὖ-
 τος ἦτο ὑπέροχος, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν ἀντί-
 παλόν τὸν ὁποῖον ἤρχετο νὰ πολεμήσῃ. Ἐὰν σήμε-
 ρον ἡ Ἑλλάς, ὑπὸ μίαν τεταγμένην κυβέρνησιν καὶ ὑπ'
 ἐνὸς συμφέροντος πηδάλιουχομένην, ἤθελε προσβληθῇ
 ὑπὸ στρατοῦ τακτικῶ 30,000 ἀνδρῶν μαχίμων,
 συνεπαγομένων πολλὰ ἐλαφρὰ τάγματα, ἡ προσβολὴ
 αὕτη ἤθελε βεβαίως θεωρηθῆ σπουδαία. Φανταθῆτε
 ὅτι τότε προέκειτο περὶ μόνῃς τῆς Ἀττικῆς, ἥτις
 οὐδεμίαν σχεδὸν συνδρομὴν ἐλάβεν ἀπὸ τῆς λοιπῆς
 Ἑλλάδος, ἀπὸ δὲ τοῦ πλείστου ταύτης μέρους ὑπε-
 βλέπετο. Εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττι-
 κῆς συνεποσοῦντο εἰς τὸ ἡμισυ, ὡς βεβαιούσι, τῆς
 σημερινῆς ὅλης Ἑλλάδος· τῶν κατοίκων ὅμως τού-

των οἱ πλείστοι ἦσαν δούλοι, ἄνθρωποι, δηλαδὴ, οὐ-
 δὲν ἔχοντες συμφέρον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς αὐτο-
 νομίας· οἱ δὲ ἐλεύθεροι δὲν ὑπερέβαλλον πολὺ τὸν
 πρῶτοντα τῆς Ἀττικῆς πληθυσμὸν, οὐδ' ἦσαν πολὺ
 πλείστοι ἐν ὄλοις (ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδες) τοῦ ἐπὶ
 τὴν κατὰ κτητὴν αὐτῶν καταπλεῦσαντος στρατοῦ. Ἄλλ'
 ἡ ἀρχαία κοινωνία, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἦτο διηρη-
 μένη εἰς ἐλευθέρους καὶ εἰς δούλους, καὶ ὅτι περιώ-
 ριζεν εἰς ὀλίγους τὴν πλήρη διανοητικὴν, ἠθικὴν
 καὶ πολιτικὴν ἐνέργειαν, καταδικάζουσα τοὺς πολ-
 λούς ἐκ γενετῆς εἰς πολιτικόν, οὕτως εἰπεῖν, ὀλί-
 νατον, δι' αὐτὸ τοῦτο ἠγωνίζετο, ἐν Ἑλλάδι καὶ
 ἐν Ῥώμῃ, νὰ διπλασιάσῃ, νὰ τριπλασιάσῃ τὰς ἠθι-
 κὰς διανοητικὰς καὶ πολιτικὰς δυνάμεις τῶν ὀλίγων
 ἐκείνων διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ὅσον ἐνδέχεται τὴν ὑπὸ
 τοῦ μικροῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ ἀναγκάτως συνεπαγομέ-
 νην ἀθθένειαν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ βίος σύγκειται ἀπὸ
 εὐγενῶν καὶ ἀγενῶν, ἀπὸ πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν
 ἐνσυχολήσεων, τὰ πολιτεύματα, ἀντιθέμενα εἰς τοὺς
 δούλους τὰς πλείστας τῶν ἀγενεστέρων καὶ ὕλικω-
 τέρων ἐργασιῶν, παρεῖχον εἰς τοὺς ἐλευθέρους πολὺ
 πλείονα καιρὸν καὶ δύναντο ὡς πρὸς τὰς εὐγενεστέ-
 ρας καὶ πνευματικωτέρας, καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὸ
 μετέχειν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὸ ὑπὲρ πα-
 τριδος προπολεμεῖν. Ἐκαστος πολίτης, ἀπὸ τῆς ἡλι-
 κίας τῶν 18 ἐτῶν μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν 60, ἦτο
 ἐν Ἀθήναις ὄχι ἀπλῶς στρατεύσιμος, ἀλλὰ στρα-
 τιώτης ἀληθῆς, ἔχων ἄπαντα τὴν περὶ τὰ ὄπλα
 ἀσκητὴν καὶ ἀπάσας τὰς υποχρεώσεις τοῦ ἐν τῇ
 τάγματι εὐρισκομένου στρατιώτου. Ἐτι ἀπὸ τῆς
 ἡλικίας 16 ἐτῶν, πᾶς νέος ὄφειλε νὰ υποβληθῇ εἰς
 τὴν προπαρασκευαστικὴν τῆς πολεμικῆς γυμναστι-
 κῆν τοῦ σώματος ἀσκητὴν, ἐν δημοσίοις γυμνασίοις,
 ὧν τὰ ἐπιστημότερα ἦσαν ἡ Ἀκαδημία καὶ τὸ Λύ-
 κειον. Τὰ γυμνάσια ταῦτα διετέλουν ὑπὸ τὴν ὑπερτά-
 την ἐφορίαν τοῦ Ἀρσίου Πάγου καὶ διευθύνοντο
 ὑπὸ τῶν λεγομένων κομητῶν, σωφροιστῶν καὶ
 ὑπρωσωροιστῶν· αἱ δὲ ἀσκήσεις ἐδιδάσκοντο ὑπὸ
 τῶν παιδοτριβῶν ἢ γυμνασιῶν. Ἀπὸ τῆς ἡλικίας
 τῶν 18 ἐτῶν, ὁ Ἀθηναῖος, καλούμενος ἤδη ἔφημος,
 ἐλάμβανεν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, τὴν ἀσπίδα
 καὶ τὸ δόρυ (ὄχι πλήρη τὴν πανοπλίαν), ὡμνεν ἐν
 τῷ ναῶ τῆς Ἀγλαύρου (ὅστις ἐκεῖτο πρὸς βορρᾶν
 τῆς Ἀκροπόλεως, παρ' αὐτὸν αὐτῆς τὸν βράχον)
 τὸν ὄρκον τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὴν πα-
 τριδα, καὶ κατετάσσετο εἰς τὸ τάγμα τῶν λεγομένων
 περιπόλων, ἐπιχειρῶν τότε τὴν κυρίως στρατιωτικὴν
 αὐτοῦ γυμνασίν. Οἱ περίπολοι διωρίζοντο κυρίως εἰς
 τὴν φύλαξιν τῶν πόλεων καὶ τῶν φρουρῶν τῆς παραλίας
 καὶ τῶν συνόρων, ἐτι δὲ καὶ εἰς εἰδικὰς τινὰς στρα-
 τιωτικὰς ὑπηρεσίας οἷον εἰσβολὰς, συνοδείας καὶ τὰ
 τοιαῦτα, εἰς τὰς ὁποίας οὐτε βαρὺς ὑπῆρχεν ὁ ἀγών,
 οὐτε πολὺς ὁ κίνδυνος, ὄχι ὅμως εἰς τακτικὰς καὶ
 διαρκεῖς ἐκστρατείας· ὅθεν ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν, καθὼς
 μερικὴ καὶ ὄχι γενικὴ, ὠνομάζετο στρατεία ἐν τοῖς
 μέρεσι. Μετὰ δύο ἔτη ὁ Ἀθηναῖος κατετάσσετο εἰς
 τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν, ἦτοι εἰς τὸ περὶ τῆς
 τῆς γραμμῆς, ὡς ἠθέλομεν εἰπεῖν σήμερον, καὶ τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ διέμενεν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον μέχρι τοῦ 60
 ἔτους. Ἀπὸ τοῦ καταλόγου τούτου ἐκαλοῦντο, συνήθως,

οί νεώτεροι, και οὔτοι, καθ' ὅσον δὲν ἀπαιτεῖτο νὰ ἐκστρατεύσων ὅλοι ὄμοῦ, ἐναλλάξ, ἄλλατε οἱ μὲν, ἄλλοτε οἱ δὲ, αἱ δὲ τοιαῦται ἐκστρατεῖαι ἐκαλοῦντο ἐκ διαδοχῆς ἐξοδοί· ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ ἐξεστράτευον ἅπαντες, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν πρεσβυτέρων, και τότε ἐλέγετο ὅτι ἐκστρατεύουσι παροστρατῖα ἢ παροδημεῖ.

Παρεβάλομεν πρό μικροῦ τοὺς ὀπλίτας μὲ τὸ σημερινὸν πεζικὸν τῆς γραμμῆς. Ἀληθῶς ὅμως εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν κατὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν ἐν χρήσει στρατευμάτων δύναται νὰ δώσῃ ἐννοίαν ἀκριβῆ τοῦ τί ἦτο τὸ ὀπλιτικὸν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· διότι τὰ πυροβόλα ὄπλα κατέστησαν ἀχρηστον σχεδὸν πᾶσαν ἀμυντικὴν πανοπλίαν, ἐκ δὲ τούτου οἱ νεώτεροι στρατοὶ εἶναι πολὺ ἐλαφρότεροι και ἔχουσιν ὄψιν παντάπασιν ἀλλοίαν τῶν ἀρχαίων· μόνοι οἱ θωρακοφόροι ἵππεῖς εἰμποροῦν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὁμοιάζοντες ὀπισσοῦν τοὺς ὀπλίτας ἐκείνους. Ἡ πανοπλία αὐτῶν διηρεῖτο εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, τὸ ἀμυντικὸν και τὸ ἐπιθετικόν. Τὰ δύο κύρια ἀμυντικὰ ὄπλα ἦσαν ἡ ἀσπίς και τὸ κράνος ἢ ἡ περικεφαλαία. Ἡ ἀσπίς εἶχε σχῆμα ὠσειδες, ἦτο κατεσκευασμένη ἐκ μεταλλοῦ ἢ δέρματος και ἐκάλυπτεν ἅπαν τὸ σῶμα. Ἡ περικεφαλαία ἦτο χαλκῆ ἢ δερματίνῃ μὲν, ἀλλὰ διὰ χαλκῶν ταινιῶν ἠσφαλισμένη, ἐδένετο ὑπὸ τὴν σιαγόνα δι' ὄχλῳς και ἐκοσμεῖτο διὰ λόφου, συγκειμένου μὲν ἐξ οὐρᾶς ἵππου, σφριζομένου δὲ εἰς τὸν λεγομένον γάλαρ. Ὁ ὀπλίτης ἔφερεν ἐκτός τούτου θώρακα, συνιστάμενον ἐκ δύο χαλκῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκαλοῦντο γύαλα και ἐκάλυπτον τὸ μὲν ἐμπρόσθιον, τὸ στερον και τὴν γαστέρα, τὸ δὲ ὀπίσθιον, τὰ νῶτα· συνήπτοντο δὲ τὰ δύο γύαλα πρὸς ἀλλήλα, εἰς τὰ πλάγια, διὰ περονῶν. Τελευταῖον αἱ κνημίδες προεφύλαττον τὸ κατώτατον τοῦ σώματος μέρος. Τὰ δύο ἐπιθετικὰ κύρια ὄπλα ἦσαν, τὸ δόρυ και τὸ ξίφος. Τὸ δόρυ ἦτο ξύλινον, ἀλλ' εἶχε και τὴν ἐμπροσθεν ἄκραν, ἦτοι τὴν αἰχμῆν, και τὴν ὀπισθεν, ἦτοι τὸν σαυρωτῆρα, σιδηρᾶς ἦτο δ' ἐπιτήθειον και πρὸς τὸ βάλλειν και πρὸς τὸ πλήττειν. Τὸ δὲ ξίφος ἦτο εὐθὺ, βραχὺ, ἀμφίκοπον, και, φυλαττόμενον ἐν κολεῶ, ἐκρεμάτο ἀπὸ τοῦ ὤμου διὰ τοῦ ἀορτῆρος. Τοῦ ξίφους δὲν ἐγίνετο χρῆσις εἰμὴ ἐὰν δ' ἀγῶν δὲν ἐκρίνετο διὰ τοῦ δόρατος. Και ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὀπλιτῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους ὅμως δὲν κατετάσσοντο εἰμὴ οἱ εὐπορώτεροι πολῖται. Οἱ δὲ πενήστεροι, οἱ καλούμενοι θῆται, οἵτινες οὔτε καιρὸν ἱκανὸν εἶχον διὰ νὰ γυμνασθῶσι περὶ τὴν δυσχερῆ τοῦ ὀπλίτου ὑπηρεσίαν, οὔτε περιουσίαν ἀρκετὴν διὰ νὰ συντηρήσωσι τὴν δαπανηρὰν αὐτοῦ πανοπλίαν, ἐγυμναζόντο μὲν και αὐτοὶ μέχρι τινός περὶ τὴν σωματικὴν και τὴν ὀπλοφορίαν, δὲν κατεστάσσοντο ὅμως εἰς τὸν κατάλογον, ἀλλ' ἐξεστράτευον ὡς ἐλαφροὶ στρατιῶται, καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ἔλλειψιν ἀμυντικῆς πανοπλίας, ψιλῶν, γυμνοῖ, γυμνήτες, γυμνήται, ἀπὸ δὲ τῶν ὀπλῶν τὰ ὁποῖα μετεχειρίζοντο, τοξόται ἢ σφενδαῖται. Τοιοῦτους ὀπλίτας και ψιλοὺς ἠδύνατο τότε ἡ Ἀττικὴ νὰ ἐκπέμψῃ εἰς πόλεμον περὶ τοὺς 15,000, ἅπαντας ὀπλισθῆ τοὺς ἀπὸ τοῦ 20 μέχρι τοῦ 30 ἔτους πολῖτας ὡστε τὸ πολίτευμα κατορθοῖεν νὰ συγκροτῆ ἀπὸ ὀλίγων πολῖτῶν στρατοῦς ἴσους τῶν συγκροτούμενων σήμερον ἀπὸ πολλῶν. Ναί μὲν,

ἡ βεβιασμένη αὐτὴ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξαγωγή ἅπαντων τῶν ἐλευθέρων εἶχε τὸ ἐλάττωμα τούτο, ὅτι, ἂν ὁ πόλεμος διήρκει πολὺ, ἢ ἂν ἐπῆρχοντο μεγάλα ατυχήματα, ἐπήγετο τὴν καταστροφὴν τῶν πλείστων πολῖτῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἀναπληρωθῶσιν, ἐνῶ τὴν σήμερον, ἢ κατὰ λυσις τοῦ μεγίστου στρατοῦ δὲν συνεπάγεται τὴν καταστροφὴν τοῦ ἔθνους, διότι ὁ μέγιστος τῶν στρατῶν δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ τὸ ἐλάχιστον τοῦ ἔθνους μέρος και εὐχερῶς ἀναπληροῦται, ἂν ὄχι ἀμέσως, μετ' ὀλίγον· ἐκ δὲ τούτου τὰ ἀρχαῖα ἔθνη παρήκμυζον πολὺ ταχύτερον ἢ τὰ νεώτερα. Ἡ πανωλεθρία λ. γ. τῶν Ἀθηναίων ἐν Σικελίᾳ ἐπήγαγε πληγὴν ἀδιόρθωτον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ἡ καταστροφὴ τῶν Γάλλων ἐν Ῥωσσίᾳ δὲν διεκώλυσε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναδειχθῆ πάλιν μετ' ὀλίγον ἰσχυρὰ και ἀκραία. Ἀλλὰ τούτο ἀποδεικνύει μόνον ὅτι ἡ ἀνθρωπίνῃ ἐπιστήμῃ, ὅσω μεγάλη και ἂν ἦναι, δὲν δύναται νὰ παραβιάσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀτιμωρητῆ τοὺς νόμους τῆς φύσεως· αἱ ἀρχαῖαι κοινωνίαι παρεβίαζον βεβαίως τοὺς νόμους τούτους διαίρουσαι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐλευθέρους και εἰς δούλους, διὰ τούτο τάχιστα κατηναλίσκοντο. Ἐνὸς ὅμως ὑπῆρχον, κατώρθου, διὰ τεχνητῶν μέσων, νὰ ἐπιτείνωσι παραδόξως τὰς κοινωνικὰς δυνάμεις, και ἡ μικρὰ λ. γ. Ἀττικὴ ἀπὸ τῶν 20,000 αὐτῆς πολῖτῶν συνεκρότει στρατὸν, οἷον μετὰ κόπου ἢ σημερινῆ Ἑλλάς δύναται νὰ συντηρήσῃ, και περ' ἔχουσα 200000 πολῖτῶν. Ἐκτός δὲ τούτου ὁ στρατὸς ἐκεῖνος δὲν πρέπει νὰ παραβάλεται μὲ ἰσάριθμον σημερινὸν στρατὸν. Ἐπειδὴ ὁ ἔσχατος Ἀθηναῖος στρατιώτης ἐλάμβανεν ὁποῖαν και ὁ πρῶτιστος παιδείαν και ἀνατροφὴν, ἢ δὲ ἀνατροφή αὐτὴ ἦτο ὁποῖαν συνήθως λαμβάνουσιν αἱ ἀνώτεροι μόνον τῶν ἐθνῶν τάξεις, ἢ ἠθικὴ τῶν Ἑλληνικῶν ταγμάτων δύναμις ἦτο ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀνωτέρα οὐ μόνον τοῦ ἐκ παντοδαπῶν φυλῶν και βαναύσων ἀνθρώπων συγκειμένου Περσικοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ και αὐτοῦ τοῦ ἀρίστου τῶν σημερινῶν στρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ὅταν βραδύτερον οἱ μετὰ Κύρου εἰς τὴν Ἀσίαν ἀναβάντες Ἕλληνας ἐπεχείρησαν, ἀποθανόντος τοῦ Κύρου, τὴν ἀείμνηστον αὐτῶν, ἀπὸ Κούναξα περὶ Βαβυλῶνα μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, κάθοδον, οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν ὅτι θέλουσι καταστρέψαι τὴν εὐάριθμον ταύτην δύναμιν, ἐὰν διὰ προδοσίας συλλάβωσι και φονεύσωσι τὸν στρατηγὸν και τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς ἅπαντας. Ἀλλ' ὁπόσον ἠπόρησαν ἰδόντες τοὺς Ἕλληνας, ἀμέσως μετὰ τὴν προδοσίαν, ἀναδείξαντας, ἀπὸ τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν και τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, νέους ἡγεμόνας, και τοιοῦτους, ὡστε ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι τὴν κατάβασιν ἐκείνην, ἦτις ἐφάμιλλον δὲν ἔχει ἄλλην ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης! Δὲν διστάζομεν δὲ νὰ εἰπώμεν, ὅτι ὁ ἀγαθώτερος τῶν σημερινῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατῶν, ἐὰν εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἤθελε περιέλθει εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν. (Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐπόμενον φυλλάδιον)

ΜΥΡΜΗΚΟΜΑΧΙΑΙ.

Παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Πλάτας, κατὰ τὰς ἀπεράντους πεδιάδας τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς, μάχαι παρὰ-

ὄξοι καὶ ἐκ τοῦ συστάδην, συγκροτοῦνται πολλάκις μεταξὺ τῶν ἵππων τῶν ἀγρίων ἐκείνων ἐρημιῶν. Ἐραία φορβάς, καὶ ἐνίοτε γυναικωνίτης ὀλόκληρος, εἶναι τὸ βραβεῖον τοῦ νικητοῦ.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις δύο φυσιολόγων περιωνύμων, τοῦ κυρίου Οὐβέρ καὶ Ἀνχάρτ, πάλιν οὐχ ἦτον σφοδρὰ κυριεύουσι καὶ τοὺς μυρμηκας, καὶ διδούσιν ἀφορμὴν εἰς μάχας ἀληθεῖς, θαυμασίας διὰ τὴν τάξιν καὶ τὰ στρατηγήματα. Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ τὴν περιγραφὴν μάχης τινὸς μεταξὺ δύο εἰδῶν μυρμηκῶν, τῆς ὁποίας ἐγένετο αὐτόπτης ὁ Κ. Ἀνχάρτ. Τὸ μὲν πρῶτον εἶδος ὀνομάζεται πυρρόμυρμηκας (formica rufa) τὸ δὲ ἄλλο, μικρὸν καὶ μαῦρον, μελανομύρμηκας (fufca).

Τὰ ἔντομα ταῦτα ἐξετροτεύσαν ἐν πρατάξει· ὁ στρατὸς ἐκάστου μέρους συνέκειτο ὑπὸ πολλῶν ταγματῶν προχωροῦντων τακτικώτατα· καὶ οἱ μὲν πυρρόμυρμηκας, βαδίζοντες κατὰ μέτωπον, ἐσχημάτιζον γραμμὴν δέκα ἕως δώδεκα ποδῶν μῆκος ἔχουσαν, συγκειμένην ἐκ διαφόρων σωμάτων τετραγώνως συγκεκροτημένων, καὶ περιχόντων εἰκοσιν ἕως ἐξήκοντα μαχητᾶς· τὸ δὲ ἄλλο εἶδος, πολυπληθέστερον τοῦ πρώτου, κατεῖχε γραμμὴν πλεονεκτεταμένην, καὶ βάθος τριῶν ἢ τεσσάρων μαχητῶν· ἡ διάταξις αὕτη ἦτο βεβαίως ἐμπειροτέρα. Οἱ μελανομύρμηκας ἐτοποθέτησαν διάφορα ἀποσπάσματα πλησίον τῶν μυρμηκῶν τῶν, διὰ νὰ τὰς υπερασπισθῶσιν ἐναντίον πάσης αἰφνιδίας ἐφόδου· καὶ ἡ μὲν μεγάλη γραμμὴ ἐφυλάττετο ἐκ δεξιῶν ὑπὸ σώματος πεπυκνωμένου πολλῶν ἐκατοστύων πολεμιστῶν· ἄλλο δὲ σῶμα, ἐκ χιλίων καὶ ἐπέκεινα συγκείμενον, ἐφύλαττε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα.

Τὰ σώματα ταῦτα ἐπροχώρου ἐν μεγίστῃ τάξει, χωρὶς νὰ ἀλλάξωσι τὰς θέσεις των· ἀλλὰ τὰ δύο πλάγια δὲν μετέσχον τῆς μάχης· καὶ τὸ μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἔμεινεν ἀκίνητον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ἐν ἀνάγκῃ ὡς ἐπικουρικόν, τὸ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ, βαδίζον κατὰ στίχον, κατέλαβε διὰ περισπασμοῦ τὰ ὀπισθεν τοῦ ἐχθροῦ, διευθύνθη μὲ βῆμα ταχὺ εἰς τὴν μυρμηκίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου.

Οἱ δύο στρατοὶ ἐφόρμησαν ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου πεισματωδῶς, καὶ ἐπολέμησαν ἐπὶ πολὺ χωρὶς νὰ διασπάσωσι τὰς γραμμάς των. Ἐπὶ τέλους, ἀταξία εἰσεχώρησεν εἰς διάφορα μέρη, καὶ ἡ μάχη ἐξηκολούθησε κατὰ φάλαγγας. Μετὰ δὲ πόλεμον αἰματηρὸν διαρκέσαντα τρεῖς ἕως τέσσαρας ὥρας, οἱ πυρρόμυρμηκας ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντες τὰς δύο μυρμηκίας των, καὶ ἐφυγον μακρὰν ὁδοῦ μὲ τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ των.

Ἀλλὰ τὸ περιεργότερον ὄλων, προσθέτει ὁ Κ. Ἀνχάρτ, ἦτο ἡ πρόνοια μεθ' ἧς ἕκαστον στρατεύμα μετέφερε τοὺς τραυματίας του εἰς τὰ ὀπίσθιά του, καὶ ἡ συνήθεια τοῦ νὰ συλλαμβάνωσιν ἀμοιβαίως αἰχμαλώτους. Εἶχον δὲ τοσαύτην ἀφοσίωσιν πρὸς τοὺς τετραυματισμένους των, ὥστε οἱ πυρρόμυρμηκας ἐπροτίμων νὰ φονεύωνται ἀνευ ἀντιστάσεως ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, παρὰ νὰ τοὺς ἀφήσωσι.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Κ. Οὐβέρ, ὅταν μυρμηκία τις κυριευθῇ ὑπὸ τῶν ἐναντίων, οἱ ἠττηθέντες ἐξανδραποδίζονται, καὶ ὑποβάλλονται, ἐντὸς αὐτῆς, εἰς

ἔργα οἰκιακά. Αἱ περιστάσεις αὗται ἤθελον εἶσθαι ἀπίστευτοι, ἐὰν δὲν ἐπεβεβαίονεν αὐτὰς ἡ διπλῆ καὶ ἀναμφισβήτητος μαρτυρία τῶν δύο ὀνομαστῶν περιηγητῶν τοὺς ὁποίους προαναφέραμεν.

Εἰς τὰς πυκνοτέρας καὶ ἀγνωστέρας σκιάς τῆς Κασταλίας ἐκρύπτετο εἰς τῶν μελωδικωτέρων κύκνων αὐτῆς, ὅστις σπανίως ἤγειρε τὴν μετριόφρονά του φωνήν. Ὁ ἐπόμενος περιπαθῆς αὐτοῦ θρῆνος, ἀποκαλύπτει, ὡς καὶ τὰ ὀλίγα μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα ἄσματα τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, μούσαν τιμῶσαν τὸν νέον ἡμῶν Παρνασσόν, καὶ δρέπουσαν τὰ ἀρίστα αὐτοῦ ἄνθη.

ΩΔΗ ΕΠΙΘΑΝΑΤΟΣ.

Τῷ φίλῳ Γεωργίῳ Παράτῳ εἰς τὸν θάνατον τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Αἰμυλίας, τελευταίας τῆς 11 Ἰαννουαρίου 1850.

Ἐγὼ θαλασσομέδοις
Μᾶς κατεπάτου γαῦροι,
Κ' ἠγάριζον τὰς ποίμας μας
Οἱ πάροι τοῦ Βορῶ,
Ἡμέρα πένθους ἐφεγγε
Βαρβαλγῆς καὶ μαύρη,
Κ' ἐσάλειψ τὰς γρένας σου
Μεγάλη συμφορά.

Κ' ἐγὼ τοῦ πάθους ἐμελλοῦ
Παρήγορος καὶ τρέξω,
Ἐγὼ παθῶν κατάλειψας,
Καὶ συμφορῶν βαρῦς.
Προθύρου εἶρον φύλακας
Νὰ περιμένουν ἔξω,
Λαμπάδας, κ' ἑξαπτέρυγα,
Καὶ ψάλλας, κ' ἱερτεῖς.

Τὰ βάθρ' ἀνέβην κ' ἔειπον
Τὰ γόρατά μου κρῖα,
Ἀνέβην κ' εἶρον φίλων μου
Π.ληθὸν... ὦ διατί,
Ἔντιο προπομπεία,
Ἄλλὰ δακρῶν πρόξενος
Θανάτου τελευτή;

Ἐκάθησο παράφορος
Μὲ χέρια σταυρωμένα,
Κ' εἶδες τὰ χεῖλη σπαιροῦντα,
Τὰ λόγια πειρητᾶ.
Δὲν ἔρρεον τὰ δάκρυ' σου
Ἐντὸς σου συναγμένα,
Κ' ἐγύριζες βαρύνοντα
Τὰ μάτια τὰ ξηρά.

Οἰκτεῖρων, καὶ τὰ πάθη μου
Ἐνθυμηθεῖς τὰ τόσα,
Ἐστάθην καὶ σ' ἐκύτταξα
Ἐν ἄκρᾳ σιωπῆ.

Εὐχὴν ἐψέλλισ' ἔπειτα
 Ἡ τρέμουσά μου γλῶσσα,
 Εὐχὴν ἀθλίαν κ' ἐφῶνα
 • Νὰ ζήσουν οἱ λοιποί. »

• Ω, μ' εἶπες σὺ, τὸ στόμα σου
 Λόγους πεζοὺς προφέρει;
 Λόγοι πεζοὶ τὴν θέσιν μου
 Ἐμπαίζουν τὴν πικράν.
 Κ' ἐχύθης καὶ μ' ἐφίλησας,
 Καὶ σφίγγων με τὸ χέρι
 Ἐφῶναξας ὡ πῆγαινε
 Νὰ τὴν ἰδῆς νεκράν.

Υπῆγα. Νεκροτάφια
 Εὐρον παρτοῦ ταγμένα,
 Κ' εἶδα μὲ λύπην ἄφατον
 Τὰ μάτια τὰ σβεστιά,
 Τὸ σῶμα τὸ παράτονον,
 Τὰ χέρια τὰ δευμένα,
 Τὴν ὄψιν τῆ ἀκίρητόν,
 Τὰ χεῖλη τὰ κλειστά.

Ἄλλ' ὅταν εἰς τὸ μέτωπον
 Τῆς Αἰμυλλίας εἶδα
 Τὰ δειγμάτα τοῦ πνεύματος
 Τὰ δειγμάτα τοῦ τοῦ.
 Εἶπ' ἀσεβῆς Δέν ἔχομεν
 Ἄλλης ζωῆς ἐλπίδα,
 Ἴδὸν πῶς μηδενίζονται
 Τὰ δῶρα τ' οὐρανοῦ.

Μ' ἐφάνη πῶς ἀνώδευσεν
 Ἡ θαλασσοδὴς ὕλη,
 Καὶ στηθικοὶ τὰ σάβαρα
 Ἐσάλευσαν παλμοί.
 Κ' ἐθάρῆρσα πῶς ἀνοιξαν
 Τ' ἀποθαμμένα χεῖλη,
 Καὶ μ' εἶπαν· αἶ ταλαίπωρε
 Ὁ τοῦς σου βλασφημεῖ.

Αὐτὸ δὲν ἦτο γέννημα
 Τοῦ τοῦ τοῦ παραγμένου
 Παραμοιάζον ὄραμα
 Ἀκμαίον πυρετοῦ.
 Ἦτο ψυχῶν συνέντευξις
 Οἱ λόγοι τῆς παρθένου
 Ἀκλόνητον μ' ἐπέπνευσαν
 Τὴν δούξαν τὴν προτοῦ.

Καὶ ἐνθυμήθη τ' ὄρειον
 Ἐκείνο τοῦ Ναυπλίου
 Ὅταν ἠγέρθη ἐντρομος
 Ἐν μέσῳ τῆς νυκτός.
 Ἐσήμανε τὰ δώδεκα
 Ὁ κώδων τοῦ φρουρίου,
 Καὶ δύο κτύπους ἤκουσα
 Τοῦ δώματος ἐκτός.

Μὲ μᾶστιγος κτυπήματα
 Ὀμοιοῶν οἱ κτύποι,
 Καὶ λαλιὰ φιλιότητος μὲν
 Ἠκούσθη γὰ θρηνηῖ.
 Ἠκούσθη δις ἠ Γεώργιε,
 Γεώργιε » γὰ μ' εἶπη,
 Κ' ἐμίχθη μὲ τοῦ κώδωνος
 Τὸν ἦχον ἢ φωνή.

Μετέβην εἰς τοῦ γίλου μου
 Κατάφοβος, ἀσθμαίνων,
 Καὶ πλήρης πένθους εὐρηκα
 Σκηρὴν ὀλοφυρμῶν,
 Ὁ κώδων μόλις ἔπαυσε
 Τὰς δώδεκα σημαίνων,
 Ἐξέφερε τὸν ὑστερον
 Ὁ γίλος στεναγμόν.

Εἰς τῆς νεκρᾶς τὸ φέρετρον
 Ἐστάθην ἐν ἐκστάσει,
 Αὐτὰ τὰ δύο θαύματα
 Ἐτάζων μὲ τὸν τοῦν.
 Κ' ὁ θάνατος, ἐδόησα,
 Ἄς ἔλθῃ γὰ μ' ἀρπάζῃ.
 Μόρον φθαρτὸν τὸ πνεῦμά τω
 Οἱ ρήπιοι φρονοῦν.

Μὴ κλαίῃς γίλε. Στόλισον
 Τῆς ἀδελφῆς τὸ χῶμα
 Μ' ἄνθη Μοισῶν. Τὰ δάκρυα
 Μ' ἐκέῖν' ἄς ἀλλαχθεῖν.
 Ἐκεῖν. σὲ χαρίεσσα
 Εἰς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα,
 Ἐμὲ τὰ γίλα τέκνα μου
 Γελῶντα θὰ δεχθοῦν.

Γ. Χ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Τῆς Πανδώρας ἡ σχέσηις πρὸς τὰς Κυρίας θέλει εἶσθαι διηλεκτική. Αὕτη εἶναι τοῦ λόγιον ἢ ἀξίωσις καὶ ἡ γλυκυτέρα ἐλπίς τῆς. Τίς ἄλλω δὲν γνωρίζει ὅτι τὴ εὐτυχία τῆς τοιοῦτης σχέσεως ἔχει τὰς ἀκαθάρτας, καὶ μεταξὺ ἀλλῶν ὡς καὶ γραμματικῶς καὶ ἔταν μὲν πρόκειται περὶ μιᾶς μόνης κυρίας, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλοῦν, καὶ δὲν ὑπάρχει τις τόσον ἀφελῆς καὶ γροῦκος, ὥστε εὐτὴ στιγμήν νὰ διατάσῃ. Ἄλλ' ὅταν πρόκειται περὶ πολλῶν ὁμοῦ, ἐκεῖ εἶναι ἡ δυσκολία. Πῶς πρέπει νὰ λέγωνται; Κ υ ρ ι α ἢ Κυρία ἢ Κυρία. Ἡ συνήθεια εἶπε Κ υ ρ ι α ἢ καὶ ἐπομένως εἰς τὴν γενικὴν Κ υ ρ ι ὶ ω ν, οἱ δὲ λόγοι εἶπον Κ ὕ ρ ι α ἢ καὶ ἔκλινον Κ υ ρ ι ὶ ω ν. Ἄλλ' ἡ συνήθεια ἐκώφευσεν εἰς τὴν φωνὴν τῶν λογίων, καὶ ἐν τῇ ἀμαθείᾳ τῆς ἐπέμεινε, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ συνήθεια εἶχε δίκαιον. Ὁ Ἐπίκτητος εἰς τὸ ἐγχειρίδιόν του λέγει· « Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ ἰδ' ἐτῶν Κ υ ρ ι α ἢ καλοῦνται. »

Ἄλλὰ τότε πῶθεν εἴτος ὁ τοῦ τόνου καταθίβασμός, ὁ ἀντιβαίνων εἰς τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτι τὰ θηλυκὰ τῶν προπαρξευτόνων τριτοῦ. τῶν ἐπιθέτων ἔχουσι προπαρξευτόνων τὴν πληθυντικὴν ἐνομαστικὴν; ἐκείθεν, ὡς φαίνεται, ὅτι αἱ Κ υ ρ ι α ἢ δὲν εἶναι ἐπιθέτα, ἀπαγε; Ἡ ὄραία, ἢ θελητική. ἢ ὑπερήφανος ἐκείνη Κ υ ρ ι α ἢ, ἢς εὐ μόνον ὁ σύζυγος, ἀλλ' ὁ κόσμος ὅλος εἶναι πρόθυμος ὑπερήφανος, ἐκείνη δὲν εἶναι, ὅχι, ἐπιθετόν. Δια τοῦτο λέγετε ὅσον θέλετε αἱ κ ὕ ρ ι α ἢ π ρ ο τ ᾶ ς ε ἰ ς καὶ αἱ κ ὕ ρ ι α ἢ σ η μ α σ ῖ α ἢ, ἐπιθετικῶς, ἀλλὰ λέγετε μὲ σέβας καὶ οὐσιαστικῶς, ὡς ἡ Πανδώρα ἔχει σκοπὸν γὰ λέγει πάντοτε. Α ἰ χ α ρ ῖ ς α ἢ Κ υ ρ ῖ α ἢ τ ὶ ω ν Ἀ θ η ν ῶ ν, ἢ φ ὁ ρ ῶ ν ἢ ε ἵ ν ε ἢ α ἢ τ ὶ ω ν Κ υ ρ ῖ ω ν καὶ ἡ κα λ λ ο ν ἢ τ ὶ ω ν Κ υ ρ ῖ ω ν τ ῆ ς Σ μ ὶ ρ η ς, καθὼς καὶ εἰς ἕνα τῶν ἔθνικων, οὐσιαστικῶς λαμβανόμενα, οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶπον αἱ Ῥ ὀ δ ῖ α ἢ, ἀλλὰ αἱ Ῥ ὀ δ ῖ α ἢ.